Poštarina plaćena u gotovu.

Nova Revija

Vjeri i nauci

NOUVELLE REVUE

de vie religieuse et intellectuelle

I z l a z i
6 puta na godinu
Cijena D 60. Za đake
D 30. Za inozemstvo D 75.
Uprava: Franjevački samostan
Makarska — Nova Revija parait six
fois par an. Les questions de vie religieuse
et intellectuelle dont elle s'occupe, y sont traitées
en croate ou en slovène; les résumés et les titres de
tous les articles ainsi que la cronique religieuse en Yougo-
slavie sont aussi en français ou en latin. — Prix d'abonnement:
Yougoslavie, 60 Etranger, 75. — Rédaction et administration:
Makarska, Couvent des Franciscains Dalmatie, Yougoslavie.

Br. 6 Makarska 1932 God. XI

SADRŽAJ:

strana.

F. L. Bajić: Je li Papa politički i strani suveren? 487—500

Dr. Stojan Brajša: O 50-godišnjici smrti biskupa Dobrile 501—510

Dr. Ivanov: Kriva metoda u obrani kršćanske istine 511—517

Dr. F. Marušić: Euharistija i medicina 518—523

KULTURNI POGLEDI

Dojmovi sa Meštrovića ljetošnje izložbe u Zagrebu 529. — Poganski temelji fašističke teorije o zadaći moderne države 530. — Neka psihološka opažanja na putu k istini 532. — Pračovjek i evolucionizam 534. — Preokret u staroj i modernoj fizici 535. — Prijedlog da se sv. Ante proglasi crkvenim Naučiteljem 536. — Kurijozan slučaj pravog modernog pustinjaka 536. — Nekoliko Strosmajerovih pisama franjevačkoj sinjskoj gimnaziji i Stjepanu Ivičeviću 537—539. — Katolička Rimska Crkva u očima jednog indijskog intelektualca 539.

Književni pregled str. 541—562.

Vjesnik str. 563—567.

Chronica str. 568—570.

Ovaj šesti broj N. Revije, bio je davno mal ne gotov i bio bi predan na poštu 10 novembra, no uto krivnjom neprijatelja čovjeka nastupio je defekt na stroju i evo tekar danas, 10 dec., štampanje je dovršeno uz velik gubitak i trošak tiskare. Molim da čestiti naši predbrojnici uvaže ovu okolnost.

Mi nastojimo da N. Revija izlazi redovito, ne žalimo ni truda ni troška, a troškovi su, osobito u naše doba veliki, cijena je pak Revije neznatna. Jedino se može izaći na kraj ako svi predbrojnici budu tačni i brzi u plaćanju.

Nazad malo vremena poslali smo opomene nekima koji nam duguju jednu ili više godina, a brzo ćemo poslati i drugima, pa stoga sve ljubezno molimo da zaostali dug što prije podmire. Ko to ne učini, obustavit ćemo mu list. Također uklapamo u ovaj broj svima naš ček da nam pošalju pretplatu. Koji su je već podmirili neka ček čuvaju za drugu zgodu.

NOVA REVIJA

God. XI Makarska 1932 Broj 6.

F. L. Bajić — Zaostrog

Je li Papa politički i strani suveren

SUMMARIUM. — *Le Pape, est-il un souverain politique et étranger?* Les catholiques, dit-on souvent, obéissent au Pape, à un souverain étranger: donc ils ne peuvent pas être de bons citoyens. *Blaspheman! quod ignorant.* L' E'glise catholique est souveraine comme une société religieuse parfaite. La spiritualité, c' est l' âme de sa souveraineté. Cette souveraineté spirituelle doit s' extérioriser. La souveraineté visible de l' E'glise — Pape n' est point une souveraineté politique d' autres Etats, mais c' est une souveraineté d' un genre à part. Les catholiques en tant que citoyens, si ont qu' une seule souveraineté politique, à savoir, la souveraineté du pays auquel ils appartiennent. Cette verité est confirmé par le traité entre le Saint-Siège et l' Italie, par le droit international et les déclarations de S. S. Pie XI.

Koji neznaju unutrašnju narav, dušu katoličke Crkve, često joj predbacuju da je ona „satanski čovjek", „podivljala i besplodna vinjaga", „bludni sin"; da katolicizam „ili suverenstvo pape ugrožava suverenitet u našoj državi i njen miran razvitak; da su katolici svi od reda pravi državne izdajice, da treba s njima kao takovima postupati, jer da priznavaju tuđinsku vlast u našoj državi".[1]

Opraštamo klevete. Zajedno sa Isusom odvraćamo njihovim začetnicima: Oče, prosti im, ne znaju šta čine (Lk. 23, 34). Pače, u izvjesnom smislu, vesele nas gornje objede. U njima raspoznajemo, da smo mi katolici na istom kalvarijskom putu, na koji ras je zajedno sa sobom Krist stavio svojim proročanstvom: Kad su

[1] Vidi u „Kat. Listu", Zagreb 1932, br. 8, s koje strane dolaze te klevete.

Oca obitelji nazvali belzebubom, koliko će više njegove domaće (Mt. 10, 25). Blaženi ste, kad vas budu proklinjali i progonili i nalagaju svako zlo na vas poradi mene — veselite se i radujte, jer obilna je plaća vaša na nebesima (Mt. 5, 11).

Istina je, i to povješću utvrđena, da je Krista osudila i umorila politika zemaljskog kraljevstva. Njome je bio opojen židovski narod nauckan od svojih narodnih vođa, farizeja i saduceja. Ovim ljubiteljima zemaljskog svijeta nije išla u glavu nadnaravna objava utjelovljenog Sina Božjega, jer je tražila absolutnu promjenu vanjskog, pogotovo unutrašnjeg svega čovjeka, što je suprotno načelima svijeta i nerednih čovječjih požuda.

Isti su ti neprijatelji i današnjem Kristu. On tvrdi da u svojoj Crkvi nastavlja živjeti. U njoj On lično, stvarno na otajstven način živi. Evo Ja sam s vama sve do konca svijeta (Mt. 28, 20). Čovječje strasti, ljudsko društvo i sotona u neprestanom su ratovanju sa Kristom-Crkvom. Strategija himbe i lukavosti sa izvježbanim oružjem Laži i Sile — glavna su navalna sredstva.

Ironija borbe protiv Krista-Crkve! Krista hoće Židovi da im bude zemaljskim kraljem, a tamo Ga radi politike osuđuje, naime da se držao kraljem (Iv. 19, 12). Jednako nevjerci svih boja htjeli bi da im Crkva Krist služi unapređivanju isključivo zemaljskih interesa, a tamo je progone, jer da „zemaljsko carstvo" nije u njezinom programu. Ne dadu Joj ni pisnuti da bi iko smio prisvajati duhovno suverenstvo, a to stoga, e da oni mogu gospodariti ljudskim savijestima. Neće duhovnog suvereniteta Crkve, da mogu žešće voditi tiraniju.

U daljnjim recima vidjećemo, da je Crkva suvereno vjersko društvo. Papa je pravi Suveren. Donijećemo dokaze, kako duhovno suverenstvo Crkve i Pape oslonjeno i na teritorij „Grada Vatikana" nije nipošto koje svjetovno političko suverenstvo kakovo uživaju političke Države. „Grad Vatikan" nije isključivo *politička* zemaljska Država. Dosljedno, katolici imaju jedan sami i cigli nacijonalni suverenitet svoje Države, stoga nijesu oni „od reda pravi državni izdajice", i ne priznaju nijednu i ničiju tuđinsku političku vlast u svojoj narodnoj Državi.

Kraljevstvo Božje na zemlji.

Svaki dosljedni teist imao bi priznavati i biti članom kraljevstva Božjega na zemlji. Zdrav razum svjedoči da nadsvijetno

Biće, Bog, stvoritelj, uzdržatelj i providalac jest absolutni gospodar svega što opstoji. Unutrašnji naravni zakoni koji vladaju neživom i osjetnom prirodom, a pogotovo moralni zakoni koji rukovode duševnu narav čovječju hoće da Vrhovnog Zakonošu priznamo kao Kralja ne samo u Nebu nego i na zemlji. U čovječjoj je dakle naravi da bude članom dvostrukog kraljevstva, Božjega i čovječjega. Prvomu je cilj Nebo, a drugom zemlja, a obadva su na ovom svijetu. Ono promiče duševne i vječne, a ovo tjelesne i zemaljske interese jednog istog čovjeka. Harmonija ovih dvaju kraljevstva potpuno je i moguća i potrebna. Jedno je u čovjeku tijelo, a drugo je duša. Ipak među dušom i tijelom može čovjek provesti slogu i uzajamnost. Pače ne u rušenju ili negaciji bilo duha bilo tijela, već u relativnoj autonomiji i međusobnom skladu stoji sreća, pravilni napredak i postignuće zadnjeg cilja ljudske naravi.

Svaki čovjek po ličnom iskustvu svojih zala i nezadovoljstva imao bi priznati da se ne nalazi u normalnom stanju svoje naravi. Nije čovjek u pravilnom odnosu ni sa sobom ni sa bližnjim ni sa Bogom. Vjerska istina o istočnom grijehu daje potrebni ključ da razumijemo ličnu, socijalnu i religijoznu disharmoniju. Od prvog grijeha datira na svijetu neprijateljski stav među tim dvama kraljevstvima, koja obadva imaju zašto da stoje na svijetu. Božje kraljevstvo ima tim veći razlog da se očituje među ljudima, kad zemaljsko kraljevstvo stane zaboravljati ili priječiti interese duhovnog carstva. Bog je preko židovskog naroda dao svijetu klicu i nacrt svog duhovnog kraljevstva među narodima. Uspjeh je u Starom Vijeku izostao. Poganski svijet pred Kristovim dolaskom bio je toliko nizoko pao, da židovski vapaj: Nubes pluant Justum — pratila su i grčka i rimska usta. Laokoont uzalud je licem u nebo vapio pomoć da kogod odozgora dođe i spasi svijet. I Platon „božanski" bez uspjeha je triput pohodio Siciliju da bi organizirao državu gdje će vladati unutrašnja pravda.[2]

Kad sa židovskim narodom, koji je bio obdaren početnim elementima nadnaravnog Božjeg kraljevstva, zavladao materijalistički farizejizam i liberalni saducejizam; kad je grčko i rimsko carstvo do kraja istočio nemoral i materijalistička kultura; kad

[2] Katolički apologet P. Weiss krasno je to pokazao u svojoj monumentalnoj „apologiji kršćanstva". Vidi u njoj 20. konferenciju: ***Ecce Agnus Dei.***

sva zemaljska kraljevstva prognala i zadnje ostatke naravnog Božjeg utjecaja na državni život, a carevi redom stali sebe proglašivati „bogovima" — tad eto s Neba utjelovljenog Boga na zemlju da spasi što se dade spasiti od starog svijeta, a da na zemlji božanskim i nadnaravnim načinom porodi novog čovjeka koji će biti valjan elemenat novih vremenskih kraljevstva i novog jednog nebeskog Carstva među svima ljudima svijeta.

Čim je Krist došao među ljude, odmah je zemlja dobila Novog Čovjeka. Iz starog čovjeka, koji je rođen od Adama, rekrutiraće se i dalje podanici zemaljskih carstva, ali Isus, tip Novog Čovjeka, svojim Evanđeljem dat će svemu svijetu jedan sam tip jednog novog kraljevstva na zemlji. To je njegova Crkva: Božje, nebesko, Isusovo nadtjelesno, nadzemaljsko carstvo. Kao prvi i grešni čovjek, Adam, u svojoj naravi imao je u klici sva buduća zemaljska kraljevstva, tako drugi, Božji Čovjek, Isus Krist, predstavnik novog tipa preporođenog roda ljudskoga u svojoj bogočovječjoj naravi imao je osnutak duhovnog kraljevstva Sebe — Crkve. Bez ikakova uštrba židovskoj domovini ili grčkom i rimskom carstvu, On se postavlja ugaonim kamenom novog i općečovječanskog i duhovnog kraljevstva. Iz istih podanika tih spomenutih naroda On unovačuje svoje prve vjernike. Tumači im, na primjer preko Nikodema narav i ciljeve, sredstva i dužnosti Božjega kraljevstva (Iv. gl. 3). Jednom drugom zgodom sjeća ih da u Njegovom kraljevstvu svejedno ostaju oni članovi svojih zemaljskih domovina: Dajte cesaru što je cesarovo, ali dajte i Bogu što je Božje (Mt. 22, 21).[3]

Kristova je, ele, Crkva Božje kraljevstvo s neba sneseno na zemlji. Još bolje rekavši prema dogmatičkom nauku: utjelovljeni Bog, Isus Krist, jest ona otajstvena realnost, što je zovemo nebeskim kraljevstvom Kristove Crkve na zemlji. Nije samo Sin Božji od uvijek u krilu Očevu, niti utjelovljeni On živio je u čovječjem životu samih kojih 33 godine, već jednim istim životom On živi oduvijek, živio je u Palestini među svojim zemljacima, sada i do kraja svijeta živi u kraljevstvu svoje Crkve, kojoj je On i duša i

[3] Sva tri sinoptička evanđelja smatrali su shodnim da ne zaborave prvim vjernicima istaknuti da ih kraljevstvo Isusovo ostavlja podanicima zemaljskih kraljevstva. Dok sam četvrti evanđelist, sv. Ivan, donosi Isusovu katekizaciju Nikodemu i ženi Samarićanki o „preporodu" u novu narav.

tijelo. Iste je objektivne realnosti: i vječna Riječ i Krist Mesija i katolička Crkva i kraljevstvo Božje na zemlji.

Svakom Kristovu vjerniku suverena je Isusova Crkva. Ti kažeš — jest da Ja jesam kralj (Iv. 18, 37). Kad prostom čovjeku, pogotovo njegovom državnom društvu ili kraljevima možemo i moramo u određenim granicama pridjenuti realni atribut ličnog kraljevskog, državnog suvereniteta, pogotovo imamo priznati suverenitet Kristu i njegovom nadljudskom i naddržavnom kraljevstvu. Nevjerskim laicima Krist i njegova Crkva imali bi biti barem toliko suvereni, koliko su im potpuno autonomni i drugi duševni čimbenici, na primjer, znanosti, umjetnosti. Ko da krnji Znanost?! Koje ličnosti ili države da zatraži nužnu zaštitu filozofija ili koja prirodna znanost i umješ'ina? Pače obrnuto: pojedinci i države moraju se pokloniti Istini svakog znanja i umijeća. Isus je absolutna Istina. Krist je u absolutnoj autonomiji živio i radio. Nigdje pri tome ni za dlaku nije se u ničem ogriješio o nijednu instituciju društvenog poretka. To mu je priznao najviši državni funkcijoner u procesu što ga zaveo protiv Njega (Proces Muke i Smrti Isusove).

Vremenski suverenitet Krista i Crkve.

Suverenitet, kako ga pojima prava znanost, jest prirodno svojstvo takovih ličnosti ili društvenih institucija koji su samima sebi vrhovnom instancijom i ne potrebuju kojeg višeg i stranog priziva. U društvenom redu suvereni su Države, Kralji. Politička demokracija priznaje i narodnu suverenost. O absolutnom suverenitetu lica ili društvenih institucija ne može biti ni govora među ljudima. Tiranija je uvijek tiranija. Ljudske su institucije da štite pojedince i društvo, a ne da ih ubijaju.

Povjesna je istina da je Krist prvi uspio da obori tiranski obsolutizam careva — božanstva. Isus je prvi i zadnji koji je sa uspjehom decentralizirao Vlast nad ljudima. Odijelio je vremensko od vječnoga, tjelesno od duhovnoga, čovječje od Božjega. Društvenu Vlast nije okrnjio, već je sveo na pravu mjeru i sankcijonirao svojim božanskim auktoritetom. Ali uz to je Božjim Genijem organizirao duhovne vrednote čovjekove; podsjetio je čovjeka i njegovo društvo na više i nadnaravne ciljeve; utjelovljenjem, mukom i smrću preporodio je svakog čovjeka u nadnaravno Društvo Naroda, Crkvu, da dade ljudstvu sve potrebne

uvjete, silu Božju, kako će uz relativnu sreću na kratkom svijetu moći postići vječno nadnaravno blaženstvo u Nebu s Bogom.

Crkva doistinu je Kraljevstvo Duha i s obzirom na čovjeka. Bog je Duh, a ljudi u Crkvi i po Crkvi imaju mu se klanjati u duhu i istini (Iv. 4, 24). Nego ne možemo čovjeka odvesti sa zemlje i zatvoriti ga u neko zračno carstvo duhova. Čovječji duh na zemlji je inkarniran u tijelo. U Kristu se i Bog među ljude utjelovio. Sasvijem je bilo naravno da stoga Krist-Crkva među ljudima bude vidljivo utjelovljenje kraljevstva Božjeg. Nije ono od ovog svijeta, ali jest na svijetu i mora biti na svijetu. Nije ga Sin Božji osnovao za anđele, već za umrle i grešne ljude. Baš to je neprekidna misija Kristova, da kraljevstva Božjega na Nebu bude dio i na zemlji. Čovjek je dijelom tjelesan, Krist Bog je punim dijelom bio u tijelu, dakle i Crkva od Čovjeka-Boga za ljude ustanovljena valja da ima na oko tjelesnu, materijalnu, vanjsku građu. Isus vrhunaravno stvara Novog Čovjeka u starom čovjeku, ulijeva mu božanstvenog života u Sakramentima putem materije, od ljudi čini svećenički stalež koji će u svojoj nadnaravnoj misiji biti posrednici i Njegovi autentični zastupnici. Stoga nužnom logikom i Crkva će biti na način vidljivog ljudskog društva koje će imati u sebi vrhuobilno sve uvjete nebeskog carstva. Istinita je definicija Crkve, naime da je posebna zajednica ljudi, što ispovijedaju istu vjeru, primaju iste sakramente i podložni su crkvenim poglavarima kojima je temelj i glava rimski Papa. Ali ovakova oznaka više ima pred očima materijalnu strukturu zgrade svete Crkve, dok duša je Crkve u tom, da je Ona carstvo nevidljivog nadnaravnog života; monarhija ucijepljivanja Božjeg života u naravni čovječji život; Ona je republika Božje ljubavi, Milosti i Pravde. Definicija unutrašnjeg života Crkve ima se tražiti u Bogu Kristu. Crkva zajedno sa Kristom jest Bog od Boga, Svijetlo od Svjetlosti, Bog istiniti od Boga istinitoga. Ja sam s vama sve do konca svijeta, objavljuje Isus svojim vjernicima, svojoj Crkvi (Mt. 28, 20). Znaj, Filipe, ko vidi mene, taj vidi i mog Oca (Iv. 14, 9). Dakle Crkva je na zemlji Bog Otac, Bog Sin, Bog Duh Sveti. To je objektivna oznaka unutrašnje apokalipsijske sadržine Isusove Crkve.

Duhovni suverenitet Crkve temelj je sovereniteta i njezine tjelesne strane. Crkva je suverena ne samo u dogmatici, u objavljenom moralu, u nadnaravnom kultu, već jednako je ona suverena

u svom vidljivom, povjesnom tijelu. Ona je dakle suverena ne samo u nebu, već i na svijetu; ne samo među svetima, već i među grešnim ljudima; ne samo gore povrh zvijezda, već i dolje ispod oblaka. Ona može imati i doista ima svoj teritorij kao i drugi zemaljski suvereniteti. Ima svoje podanike poput drugih okrunjenih glava. Svoj kodeks na priliku građanskoga. Svoj administrativni aparat stoput u svakom pogledu savršeniji nego ijedan državni.

Baš ova tvrdnja buni nevjerce. Naprijed ćemo vidjeti, kako je neosnovan i izlišan laički strah od crkvenog sovereniteta, sad samo utvrđujemo pozitivnu i povjesnu činjenicu. Naime i svjetovna povijest tvrdi, da duhovno suverenstvo Crkve nije ostalo samo na tom da je njoj priznata i vremenska suverenost samo u teoriji. Katolička Crkva imala je i sad ima teritorijalni suvereniteta na dijelu kugle zemaljske koji se donedavna zvao Papinom Državom, a sad ga imenujemo „Gradom Vatikanom". Na teritoriju Grada Vatikana, u Glavi Crkve, u Papi, personificirano je suverenstvo katoličke Crkve. Grad Vatikan jest kraljevstvo *svoje vrste* na ovom svijetu. Papa je kralj, suveren. Ne nosi, istina, dvije krune, ali ne zato što bi i druga manjkala, već stoga, što u većoj sadržana je manja. U duhu je tijelo, a ne u tijelu duh. Luteran Bismark vidio je to, pa je u svom poznatom dokumentu upravljenom Leonu XIII zvao ga „Sire". Bio je dosljedan svojoj izjavi u Reishstagu, gdje je govorio o „zamjernom i pregolemom jedinstvu" kat. Crkve.

Dakle vremenski suverenitet Crkve je činjenica pozitivne povjesne znanosti. I dandanas 36 političkih Država svijeta preko svojih opunomoćenih ministara priznaju svjetovni dio vremenskog Papina sovereniteta, među kojima je i Jugoslavija.[4] 70 diplomata i predstavnika državnog svijeta korporativno u posebnoj adresi pred Pijom XI radovali su se tome u ime svojih Država i naroda i time su priznali Suverena Papu u njegovom Gradu Vatikanu.[5]

---

[4] Sveta Stolica ima svoga diplomatskog Nuncija kod 36 Država, ali ima uz to i druga 22 apostolska Delegata; 35 Država imaju u Vatikanu svoga opunomoćenog Ministra. Vidi „L' Annuario Pontificio 1932". Tipografia Vaticana.

[5] *Dictionnaire Pratique des Connaissances Religieusses*, Ier Supplément — 1929. col. 143.

Papa nije politički suveren.

Sad smo u središtu našeg pitanja. Nevjerci i nekatolici otimajući se nadnaravnoj vjeri u Krista Crkvu, vide u Njoj dio vremenskog suvereniteta, ali ga gledaju u bojama protuvjerskog laicizma, zato ga hoće da ukinu u potrebi i okrutnim progonstvom.

Ne, laici, tako! Ne prišivajte Crkvi Papi ono što oni nikada i nipošto nijesu. Vjerski Krist nije obični čovjek. Kako nije ni čovjek obično živo ili neživo biće, već u tijelu je on duhovni i vječni stvor Božji koji na svakom koraku sliči svom božanskom Stvoritelju, tako Isus Krist nije od samog roda ljudi, nego u Njemu se utjelovio Bog. Jednako i Isusova Crkva nije „Država" običnog političkog reda. Ona je Suverenitet, ali sasvijem posebne naravi. Crkva je zapravo apokalipsijska „Država". Svjetovne Države imaju svoju Povijest pisanu na materijalnim dokumentima, dok povijest unutrašnjeg života Krista Crkve nadmašuje svako ljudsko osjećalo. Sam Onaj koji je Istina, Put i Život ćuti i piše „in Libro Vitae" realnu povijest Sebe-Crkve. Krist, Bog-Čovjek, jest otajstveni dokumenat Crkve.

Zato ne zamjenjujmo otajstvenu Crkvu sa onim što sjetilima opažam u njoj. Što je Crkva organizirana kao hijerarhijsko Carstvo, pontifikalna Monarhija, to je samo materijal njezine izvanjske građe. Na tom je posve jednostran pogled i sud o Crkvi. Kašto je jednostrana i u stvari neistinita oznaka čovjeka po onom što izvana na njem vidimo. Prvo je čovjek duša, a zatim čovjek tijelo. Prvo Krist Bog, zatim Isus Čovjek. Prvo Crkva Bog Otac, Sin i Duh Sveti, a onda Crkva vidljivo tijelo građeno iz ljudi.

Dakle kraljevstvo Crkve nije svjetovna politička Država. Kraljevstvo moje nije od ovog svijeta (Iv. 18, 36). Kraljevstvo Božje jest unutar vas (Lk. 17, 21).

Crkva-Papa ima na svijetu jedan komad teritorija, na kojem mu je priznata i teritorijalna suverenost. Grad je Vatikan suverena Država, ali crkveno-svećeničkog oblika. Ona nije *„svjetovna"* ili *„politička"* Država kakovu hoće svjetovno internacijonalno pravo. Ni države versaillskog ugovora niti Društvo Naroda niti pogotovo interesirana politička, šovenska i sakroegoistička Italija nigdje ne priznaju Grad Vatikan običnom nacijonalno političkom državom. Istina, ne priznaju ni šta drugo današnje laicizirane, ateističke Države, zato ovaj sam dokaz po sebi nebi vri-

jedio. Ali što je jedino odlučno u stvari, to je, što sama Crkva-Papa neće političko-nacijonalne Države u svom Gradu Vatikanu, sve kad bi ju i ponudile svjetovne Države, pače ista Italija. Krista su htjeli okruniti za Kralja, ali je to odlučno odbio (Iv. 6, 15). Onda bi On zatajao sebe i svoje pravo kraljevstvo koje nije od ovog svijeta.

Crkva-Papa ne mogu drugačije raditi nego ih Krist uči. Crkva je isti otajstveni Krist. Papa je personifikacija suvereniteta Krista-Crkve. Stoga je On mogao i morao u zastupstvu Krista Crkve pred čitavim diplomatskim Korom odbiti sve juridičke garancije suvereniteta Grada Vatikana.[6] Sve Velesile svijeta ne mogu ni atom juridičke garancije pružiti suverenitetu Crkve Pape. Duhovno nadnaravni suverenitet jest drugog reda, drugog karaktera nego li su bilo koje naravno juridičke garancije. Da Papa svetim ponosom odbija političko juridičke garancije svoga suvereniteta, pozvao se istom prigodom na objavu po sv. Pavlu: Haeres nihil differt a servo... quamdiu sub tutoribus est (Gal. 4, 1). Kad bi i Društvo Naroda na čelu sa Italijom umiješale se da Crkvi-Papi garantiraju tobožnji politički suverenitet, tad bi Crkva-Papa imali tutore — što Bog oslobodio tih zlatnih lanaca! Kristu, Crkvi, Papi ne treba zemaljsko političkog tutorstva. Oni su nad svim tim kašto nebo nad zemljom. Samo čovječje, nekristove i nekršćanske, to jest laičke i nevjerske nazovicrkve mogu tražiti i imati zaštitu i garanciju od Država. I dobivaju je dok im one služe, bolje rekući — dok im robuju. Krist je pošao u smrtnu borbu, ali nije htio služiti židovskim političkim hirima.

Papina država.

Neprijatelje katoličke Crkve teško muči crkvena Papina Država; da je radi nje Papa politički i strani suveren, stoga protivan nacijonalnom i državnom suverenitetu svojih vjernika, budući na istom teritoriju i nad istim licima ne mogu se složiti dva suvereniteta.

---

[6] Mais, si l'on ne peut parler de garanties juridiques... adhésion et sympathie... se sont traduites en demostrations tellement solennelles, tellement grandioses qu' elles ont remplacé et dépassé sans mesure toutes les garanties que Nous aurions pu désirer. — Pijo XI u odgovoru na adresu diplomatskog Kora. N. mj. col. 146.

Predpostavka nije istinita. Ona u sve četiri noge ramlje sofizmom, što ga filozofija zove „ignorantia elenchi", to je, kad neko umisli nešto i hoće to da dokaže, a naprotiv o tom nije pitanje.

Crkvena ili Papina država danas zvana „grad Vatikan" nije država nacijonalno političkog karaktera kako svjetske države smatra Internacijonalno Pravo. Evo dokaza:

Lateranski Ugovor u uvodu zove teritorij, na komu je Crkva Papa suveren, „Grad Vatikan", a nigdje „Država V". U 27 članku Lat. Ugov. Papina „država" uvijek imenuje se „Grad V." Samo u čl. 26 jedini put govori se o „državi Grada V", ali taj je naziv od strane države Italije. Naprotiv, opunomoćnik Italije u ugovoru imenuje svoju domovinu „država I." ili samo „Italija". Ugovor među Italijom i Sv. Stolicom označuje „Grad V." „neutralnim i netaknjivim teritorijem". Podanici Grada V. nemaju vatikansko „državljanstvo", već „građanstvo". Kad koji državljanin Italije ili koje druge svjetske Države postane građaninom Grada V., on za sve to vrijeme ne gubi državljanstva svoje Domovine uza sve što je postao podanikom Grada V. i potpada pod suverenstvo Pape. Kad dotičnik prestane biti građaninom Grada V., ipso facto probudi se u njemu državljanstvo one države koje je i bio prije nego je stekao „građanstvo" Grada V. Ni u Pravu ni u stvari ne opstoji „državljanstvo" Crkve ili Grada V.

Italija priznaje Crkvi, Papi ili Sv. Stolici suverenitet u internacijonalnom redu kao atribut što je u njihovoj naravi, dolikuje tradiciji i traži ga misija Crkve u svijetu (Čl. 2). Dakle Grad je Vatikan „osnovan *u posebne svrhe i sa naročitim modalitetima*" (Čl. 3). Ta je svrha, da teritorijalni suverenitet Grada V. služi zgodnom i relativno potrebnom kondicijom praktičnog izvršenja misije sv. Crkve koja je nad državama, nad narodima, nad teritorijima, i nije ni internacijonalna, već zapravo nad internacijonalna.[1]

Pape u svojstvu pastira Kristove Crkve uvijek su izjavljivali da oni ne traže teritorijalni suverenitet u ikoje političke ili svjetovne svrhe, već zato da teritorijalna neovisnost bude vidljivim

[1] Lateranski Ugovor, Konkordat mogu se vidjeti kod „L'ami du clergé", 1929, str. 487.

dokazom i simbolom da se njime priznaje duhovna i vjerska neovisnost sv. Crkvi. Neutralnost, internacijonalnost invijolabilnost, o čemu izričito govori Lateranski Ugovor među Sv. Stolicom i Državom Italijom, bjelodano su potvrdili na usta Države i Crkve, da je katolička Crkva ne samo nadnaravno neutralna, internacijonalna, invijolabilna već i naravno politički. To su pred licem samog Pija XI u poklonstvenoj adresi priznali na usta svog doyena diplomatskog kora, brazilijskog opunomoćenika u Vatikanu, Magalhaes de Azeredo, 70 prisutnih diplomata koji zastupahu najveće i najkulturnije države svijeta i stotine milijona naroda, među kojima bio je i poslanik države SHS. Da se tu radilo o teritorijalno-političkom suverenitetu kraljevstva od ovog svijeta, barem bi Italija to shvatila i ogradila se od Papina presizanja u njezino državno — političko suverenstvo. Ali ona je imala veoma solidne garancije da „Grad V." nije nikakova nova politička Država, što nastala na kontinentu Evrope i teritoriju Italije, kašto su na pr. nastale države nasljednice bivše Austro-Ugarske. A i Sv. Stolica bila je barem toliko uviđavna, da ne gramzeći iz egoističkih motiva za svjetovnom državom, što bi joj oteščavalo krila duhovnog poleta po svemu svijetu, stoga se lako zadovoljila sa toliko minimalnim komadićem hijerarhijske državice, da joj je teritorij uprav sićušan, broj stanovnika oko 600, a vas crkveno državni aparat koji upravlja vatikanskim teritorijem u građanskom smislu više sliči upravi koje mnogobrojne patrijahalne slavenske porodice. Zato punim pravom toliki moderni pravnici tvrde da Grad V. nije koja politička suverenost u pravnom internacijonalnom smislu, već *„une enclave"*, unosak, umetak-država s posebnim ciljem, a to da bude *dionicom* političke suverenosti. Grad Vatikan je posebna institucija, *pomoćna ustanova* bitno određena na službu više, a to božanstvene ustanove, svete Isusove Crkve. Grad V. nije Država čisto politička, zato ne potpada pod dužnosti i prava Internacijonalnog Prava. Ni Sv. Stolica ni Italija nijesu Lateranski Ugovor registrirale u Društvo Naroda. Papini opunomoćenici kod državnih Vlada po svijetu nijesu politički ambasatori, već *„Nunciji"* čiju službu ne uređuje internacijonalno pravo, već intersuverensko pravo koje je posve originalno kako je sasvijem izvorna i posebna funkcija Nuncija. Ele ima i drugo suverenstvo nego nacijonalno ili čisto političko suverenstvo. Ima posebna vrsta intersuverenskog prava koje nije

Internacijonalno Pravo. Ima *duhovno vjerski suverenitet* koji pripada na svijetu, eto pozitivno, samo Isusovoj Crkvi, to je Sv. Stolici ili rimskom Papi, vidljivom Kristovom prestavniku među svim narodima.[8]

Papa Pijo XI ne smatra svoj suverenitet nad Gradom V. civilno političkim suverenitetom. Na 30 svibnja 1929 god., prigodom nastalog spora među prije pomirenim Vatikanom i Italijom, piše on kard. Gasparriu: „Dans le Concordat, ce ne sont pas deux Etats qui sont en présence, ce sont très certainement deux souverainetés..." Dalje naglasuje, da sa Lateranskim Ugovorom nije se On polebedio za krunom ovog svijeta, jer inače drugi bi duh disao u njemu i u njegovim nadopunjcima. Radi Konkordata On se odlučio na Lat. Ugov. U istom pismu poručuje Sv. Otac katolicima da je On personifikacija suvereniteta Crkve, pa po ličnom mišljenju našao je shodnim da se zadovolji sa najnužnijim gledom na veoma tijesan teritorij Grada V., ali to je učinio veoma rado „na najveću korist duša, a kad bi po svjetovnju i lošiji kraj on istegao, ništa zato, kad bi i time postigao da se manje Bog vrijeđa i duše da manje stradaju.[9] Papa nije lično kao čovjek nimalo materijalno interesiran da ima manji ili veći teritorij, pogotovo dandanas, kad i zemaljski kralji ne naslađuju se u svojim krunama. Njemu je dosta i iskricu od tjelesnog svijeta da na to i kroz to slobodno i neovisno djeluje Krist Crkva, kao što duši je dostatan sićušni tjelesni organić da na nj izvodi duhovne svoje operacije. Radi duhovne svrhe Grada V. Papa u istom pismu naglasuje da on veže Konkordat uz Lat. Ugovor, i da neće vatikanskog teritorija bez Kristove uzajamne ljubavi i sloge među Crkvom i Državom. Iz toga slijedi — nastavlja Papa — da *„simul stabunt et simul cadunt"* Grad V. i konkordatska sloga. Kogod neupućen pitaće: a šta bi Papa, da mu propadne „država" Grada V. Ovo Papa odgovara: Što se Nas tiče, s pomoću Božjom, toga se ne strašimo — impavidum ferient ruinae... Mi smo optimisti i uvjereni u pomoć Onoga koji upravlja sa Crkvom. Crkva je umjela i u katakombama živjeti, pače to su njezine najslavnije stranice pred Bogom i ljudima.

[8] Isporedi — *Georges Renaud,* professeur de Droit public à l' Universite de Nancy; *L' Eglise et la souveraineté* u časopisu „La Vie intellectuelle" (Juvisy)janvier 1932.

[9] Pismo je donio i „L'ami du clergé" (Langres) 1929, str. 495.

U vjeri gledajmo vjeru — Crkvu.

Čini se da Katolička Crkva približava se vremenima, kad će njezinu povijest objektivnije pisati, na primjer, francuski akademik H. Bremond u svojoj „Histoire du sentiment religieux" nego li drug mu po staležu, isto akademik abbè Duchesne u svojoj „Histoire de l' Eglise". To je, da će se imati više posvetiti pomnje da u otajstvu Krista-Vjere tražimo razumjeti Crkvu, a ne u dokumentima kako ju prikazuju i najkritičniji ljudski razlozi. „Blažen si, Šimune Sine Jonin, jer ti to nijesu objavili tijelo i krv, već moj Otac nebeski" (Mt. 16, 17). Ne možemo tijelo razumjeti bez poznanja duše. Tako ne možemo pravilno shvatiti tjelesni odsjev u dijelčiću zemaljskog teritorija suverene Crkve Isusove, ako ne vjerujemo Petrovom vjerom u Duh Kristov, koji je utjelovljena Crkva. Varaćemo se sa Židovima, ako po svom tijelu mjerimo Tijelo-Crkvu Isusovu. Prije treba vjerovati u Krista Boga, tek tada ćemo objektivno razumjeti Krista Čovjeka. Nije Krist prije bio čovjek, zatim postao Bog, već On je bio prije Bog, zatim postao čovjekom, i to ne da nas u vremenu, već u vječnosti usreći. U čovjeku lasno izgubimo Boga, dok u Bogu odmah nalazimo čovjeka. Prije listajmo dogmatiku Krista Crkve, zatim svestrano, a ne jednostrano, proučavajmo Crkvu kao pontifikalnu monarhiju. Monarhijski i hijerarhijski izgled Crkve promatrajmo kroz Krista — Mysterium Ecclesiae. Nije previše začudnim, ako Otajstvo Krista Crkve baca nešto otajstvenih zraka i na tjelesno vremenski dio njezina kraljevstva na zemlji, koje iako nije od ovog nevoljnog svijeta, ali u njemu je smješteno sve dok ne odseli na koncu vijeka u Nebo. Valja da Crkvu vidimo i tjelesnim očima. U teritoriju Grada V. umijmo gledati nebeski teritorij Vječnog Grada, nebeskog Jerusalima. Iz vremenskog suvereniteta crkvenog kraljevstva motrimo absolutnost kraljevstva Božjeg na zemlji. Kroz simbole vidimo realnosti. Per visibilia ad invisibilia. Svima svojim vjernicima kaže Isus u nevjernom Tomi: pipaj i vidi! Dominus et Deus tuus sum! Kako u Kristu vidimo božanskih privilegija, tako u povlasticama koje rese samo kat. Crkvu, vidimo da su one samo zato da iz njih i na tjelesnu svakom dobre volje sijevne pred očima da Krist vjere jest vjera u katoličku Crkvu.

Neka onda svak, pa i nekatolički teolozi ne gledaju Krista-Crkvu kao političari, šoveni ili nezdravi nacijonalisti, već očima

nadnaravne vjere koja će im očitovati katolike da su tim praviji patrijote što su bolji crkovnjaci, da katolici nijesu antidržavni elementi već to su oni koji braću smućuju i na nje lažu; da katolici nemaju dvoje državljanstvo, već jedno na ovom svijetu, a drugo će biti proslavljeno kad uđu u Nebo.

Davno je Tertulijan na obranu Kristove vjere doviknuo klevetnicima:

Hoc unum (Ecclesia) petit ne ignorata damnetur.

Ne klevetajmo što ne poznamo.

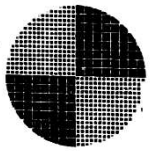

Dr. Stojan Brajša — Split

O 50-godišnjici smrti biskupa Dobrile

SUMMARIUM. — *Reccurrente 50 anno mortis episcopi Georgii Dobrila.* — G. Dobrila, e populo procedens, cum populo et pro populo vixit. Erat vir Dei, verus pastor gregis, pauperum pater, jurium nationis strenuus defensor. Pro bono spirituali, progressu intellectuali et materiali fidelium usque ad mortem adlaboravit.

Vrlo su žalosne bile prilike u kojima je živio naš narod u Istri pedesetih godina prošloga stoljeća. Narod je bio bez svećenika i učitelja, a da o ostaloj inteligenciji ni ne govorimo. Škola nijesmo imali. Naši su seljaci bili robovi talijanskih lihvara. Naša se je riječ čula samo u seljačkim kućicama. Narodna je svijest bila gotovo zamrla. Jednom riječju: stanje je našega naroda bilo u vjerskom, narodnom i gospodarskom pogledu vrlo žalosno.

U tom sudbonosnom momentu poslao nam je Promisao Božji čovjeka, koji je naš narod probudio iz dubokog sna, koji ga je osvijestio, koji je osvježio u njemu i moralni i naravni osjećaj, koji je pokazao našem istarskom kmetu, što je i što mora biti. Bio je to biskup Dobrila!

Dobrila se rodio u seocu Ježenju blizu Trnjana 16. aprila 1812. kao sin siromašnih seljačkih roditelja. Pučku je školu polazio u Tinjanu. Tinjanski je kapelan Radetić opazio, da ima Dobrila prekrasne duševne darove. Odlučio je poslati ga u školu u Pazin. Zato je zamolio franjevce u Pazinu, da dadu Dobrili besplatan stan i hranu, što su ovi i učinili. U Pazinu je svršio Dobrila normalnu školu. Pazinski franjevci upoznavši u Dobrili inteligentnog i marljivog dječaka, preporučili su ga subraći franjevcima u Karlovcu. I Dobrila je pošao pješke preko Trsta u Karlovac, da nastavi nauke. U Karlovcu svršio je Dobrila 6 razreda gimnazije. Na to je krenuo pješke kući, a zatim u Goricu, gdje je svršio i gimnaziju i bogosloviju. G. 1837. čitao je prvu sv. misu u župnoj crkvi u Tinjanu. Malo je vremena bio duhovni pomoćnik u Munama i u Hrušici u Istri, a na to je otišao u

bečki Augustineum gdje je svršio s vrlo dobrim uspjehom više bogoslovske nauke, te postao doktorom bogoslovlja. Zatim je bio redom: kapelan i njemački propovjednik kod Sv. Antuna Novog u Trstu, kateheta i ravnatelj ženske škole u Trstu. God. 1849. bio je imenovan profesorom i ravnateljem sjemeništa u Trstu, 1854. postao je kanonikom i župnikom stolne crkve Sv. Justa u Trstu, 12. 10. 57 biskupom porečko puljskim, a 29. maja 1875. biskupom tršćansko-koparskim sa sjedištem u Trstu. Umro je 13. siječnja 1882 u Trstu. To je ukratko tijek njegovog života!

* * *

Promotrimo u glavnim crtama Dobrilu kao biskupa i rodoljuba!

Ljubljanski biskup Wolf, poznati slovenski rodoljub preporučio je Dobrilu za biskupa aus. caru značajnim riječima: „Dobrila je za tu biskupiju (naime porečku) najvrijedniji i najsposobniji. Pravedno je, da onaj vjerni puk poslije stotina godina jednoć dobije biskupa, koji će sv. evanđelje propovijedati u njegovu materinskom jeziku".

Imao je biskup Wolf pravo. Od 13. stoljeća pa do god. 1857, kada je Dobrila postao biskupom porečko-puljskim, bilo je u toj biskupiji samo devet biskupa Istrana, o kojima se samo nagađa da su poznavali hrvatski jezik. Svi su drugi biskupi bili Talijani iz Italije, koji nijesu poznavali ni jezika ni duše našeg naroda.

Originalno je i po sadržaju i po formi pismo, koje je Kurelac iz Karlovca pisao Dobrili prigodom njegovog imenovanja biskupom porečko-puljskim. Evo odlomka toga pisma: „Velika mi je radost na srcu bila, dočuvši, da ste sio na stolicu Poreču. Ako ikada ikdê, to je tamo trebalo dobra pastira. Mnogo je one strane Vlah (Talijan) posmradio. Bud na kojega suseda mi se Slovnjani namêrili: svaki nas dere i guli. Poznaju ponekle Istru, prahrvatsku zemlju, nu mi se duša smije misleći na onaj radosni dan, kad Vaše lice uzgledaju, te iz Vaših ustiju dočuju, kako je s našom sestricom Istarskom. Ne raduju se onomu, što mi povedati budete, er to ne može biti nego žalostno no raduju se, što suditi mogu, da iz Vaših ustiu utehu zaslišu, kako tu žalost po nastojanju Vašem u radost promeniti obnušljate..."

Hrvati su ga ovako pozdravili:

Tari suze, vrieme j' mili rode;
Dan nastaje i bolje ti žiće,
Zaboravi na prošle nezgode,
Jure ide š njim ti pramaliće.
Slavska ga je majka porodila,
I slavskim ga mlikom zadojila,
Slavsku ćud mu u persa ulila,
Slavska mu je domovina mila.

A Slovenci mu kliču:

Pozdravljamo Te v naši sredi
In kličemo iz dna serca:
Naj živi Bog pri zvesti čedi
Pastirja, roda našega!

Dobrila je nade naših odličnih predstavnika onoga vremena, a i naroda samoga ne samo ispunio nego i daleko natkrilio.

Postavši biskupom u Poreču dao se je odmah na posao. Našao je biskupiju u posve zanemarenom stanju. Prva mu je briga bila, da upozna svoju biskupiju. Zato je već prve godine prošao cijelu biskupiju. Naš ga je narod svugdje prijazno susretao, jer je u njemu vidio svoga čovjeka. „Naš biskup" zvao ga je naš narod. Na kanoničkim vizitacijama sve je bilježio. Zabilježio bi, kakva je crkva, kakav je župnik, ima li kakva glagolska knjiga, pjeva li se sv. misa hrvatski ili latinski, kako župnik piše imena i prezimena, kako narod živi, kakva je škola, kakve su mane u narodu, kako gospodari i t. d.

Njegovo je načelo bilo da onaj, koji hoće da upozna narod i njegove potrebe, valja da zađe među narod. Njemu je to bilo lako. Ta rodio se u seljačkoj kućici, kao seljačko dijete. Dobro je poznavao jezik naroda, što se ne može reći o tolikim njegovim predšasnicima, koji su kroz stoljeća upravljali porečkom biskupijom.

A i narod mu je otvorio svoje srce. Dobrila je zalazio u seljačke kuće te govorio s našim seljacima kao brat s bratom. Više puta se izrazio „Nigdje i nigdje mi nije ovako dobro, kao kad sam usred seljačkog puka". Zanimiv je slučaj, koji mu se dogodio u Sv. Vincenciju. Biskup je propovjedao u hrvatskom jeziku. Iza službe božje dođe k njemu neki starac seljak. Taj je starčić mislio, da je biskup napamet naučio propovijed, koju mu je župnik napisao. Zato se htio uvjeriti, da li biskup znade hr-

vatski. Biskup ga lijepo primi te zapita što želi. A starčić mu je odgovorio: Sinko, ti govoriš kao i mi! — „Da", odvrati biskup, „ali što želiš?" — „Ma Ti govoriš kao i mi", i opet će starac. — „Da, da, dobro" odgovori biskup, „ali reci mi što želiš?" — „Ma taj Božji biskup govori kao i mi, promrmlja starčić, proplače od veselja, pokloni se biskupu i ode. Naši su seljani naime onđe mislili, da onaj koji zna hrvatski, ne može biti biskupom.

Možete pomisliti, kakvo je veselje zavladalo u našem narodu, kad je Dobrila postao biskupom. Ta iza stotina godina naš je narod čuo iz ustiju biskupa riječ Božju u hrvatskom jeziku. Ne samo to, nego taj je biskup k tome bio i veliki prijatelj našega naroda, krv njegove krvi, demokrata u pravom smislu riječi.

* * *

Pri pohađanju svoje biskupije ustanovio je Dobrila, da ima vrlo malo dobrih, naših svećenika. Zato mu je bila prva briga, da odgoji što više mladih hrvatskih službenika u vinogradu Gospodnjem. To je bila jedna od glavnih njegovih životnih zadaća. Na kanoničkim vizitacijama uvijek je propitkivao ima li u selu koji daroviti dječak, kojega bi dao u škole, da postane svećenikom. Ako bi koga našao, slao bi ga u pučku školu u Kastav a na gimnaziju u Trst, Kopar ili Rijeku. Za svoje je đake štedio cijeli život. Znao je iz iskustva, koliko se mora naš đak napatiti, dok svrši škole. Da uzmogne sakupiti što veću svotu za štipendije za svoje đake, ograničio je milostinju, koju je danomice davao siromasima. I sam veli, da su mu neki to zamjerili te da su ga smatrali tvrdicom ili kao što se u Istri veli „žmukljarom", prištedio za đačke štipendije ogromnu svotu od 88.000 forinti! Ogromna je to svota, ako uzmete u obzir, da je kao biskup i u Poreču i u Trstu imao malene dohotke, te da je novčano podupirao sve naše narodne inštitucije onog vremena. I za đake je svake godine darovao znatne svote, kaošto svjedoče izvješća gimnazije pazinske, koparske, tršćanske i riječke. Značajno je za nj, da je u oporuci imenovao svojim baštinikom štipendijalnu učeničku zakladu. Kako vidite, ni na smrti nije zaboravio na svoje đake.

No, Dobrila nije bio tjesnogrudan, kako bi tko mislio. Nije on podupirao samo đake, koji su se mislili posvetiti svećeničkom stališu. Govorio je on više puta, da naš narod ne treba samo svećenika, nego ljudi sviju struka. Zato je odgojio našoj Istri ne samo svećenika, nego i učitelja i drugih narodnih trudbenika.

Da uzmogne odgojiti pomladak za svećenički stališ, želio je osnovati đački konvikt u Pazinu. No to mu nije uspjelo. Talijani pravili su mu sve moguće smetnje. No ipak mu je uspjelo, da je osnovao đački konvikt u Trstu.

Naši su se seljani čudili, kad je Dobrila slao našu djecu u latinske škole. Pitali su biskupa, da li mogu i naša djeca u latinske škole, a kad bi im biskup odgovorio jesno, seljani bi uskliknuli: „To je naš čovjek!" Znao je Dobrila, da se jedino narod, koji je prosvjećen može odrvati tuđinskoj najezdi. Zato je svim silama nastojao, da se naš narod što više izobrazi. Nagovarao je svećenike, da drže školu. Kad se godine 1868. osnovalo u Zagrebu društvo Sv. Jeronima, Dobrila je odmah s veseljem pozdravio osnutak društva, te je postao članom utemeljiteljem. Tom prigodom pisao je društvu: „S velikom radošću pozdravljam pohvalno društvo sv. Jeronima; svet mu je smjer, a i potreba velika." Stao je prikupljati članove u svojoj porečkoj biskupiji, a i u tršćanskoj biskupiji, te je preporučio društvo i krčkom biskupu Viteziću. Knjige tog društva raširio je po cijelom našem narodu u Istri. Podupirao je društvo ne samo materijalno, nego i moralno, savjetom. Poslao je društvu 20 dukata za nagradu onomu, koji napiše prvu gospodarsku knjigu za društvo. Sjetio se je društva i u oporuci, te mu ostavio 1000 forinti uz uvjet, da društvo na račun kamata pošalje svake godine razmjerni broj knjiga za istarske seljake.

Podupirao je i slovensko društvo Sv. Mohara, koje imade istu zadaću kao i Društvo Sv. Jeronima. U njegovoj, naime tršćanskoj biskupiji živu i Slovenci, kojima je on također bio i otac i majka.

* * *

U Kastvu osnovali su naši rodoljubi baš u ono vrijeme „Bratovštinu hrvatskih ljudi u Istri" za podupiranje siromašnih đaka. Dobrila je odmah pri osnutku postao članom utemeljiteljem i te bratovštine.

No nije on samo širio knjige, početnice, čitanke, katekizme, molitvenike, knjige Društva Sv. Jeronima i t. d. među narod. On je i lično širio hrvatsku svijest među našim seljacima. Prigodom svojih pastirskih pohoda pitao bi kakvog dječaka:

„Kako govoriš," a dječak bi mu odgovorio „Hrvatski." Na to bi mu biskup naglasio: „Eto, vidiš, mi smo Hrvati!"

Talijani su ga naravno radi toga napadali u novinama. Spočitavali su mu, da je hrvatski jezik barbarski, a on im je odrešito odgovarao: „U Zagrebu imamo mi Hrvati svoje sveučilište, na kojem se sve znanosti hrvatski predaju."

Talijanski historičar Istre Bernard Benussi u svojoj povjesti Istre „L' Istria nei suoi due millenni di storia" veli, da se je za života Dobrilina širila Istrom „la propaganda panslavistica in ispecie nelle campagne, propaganda intenta a seminare odio e guerra là ove sino allora era regnata la pace ed il desiderio di un benevolo mutuo accordo. A capo del movimento stava il clero slavo diretto da G(iorgio) Dobrila.

A i Nijemci ga nijesu rado gledali. Njegovu su se imenovanju za tršćanskog biskupa protivili ministri Glaser i Unger, jer da je fanatički Slaven.

Dobrila je branio prava svoga naroda i u pokrajinskom saboru u Poreču i u državnom saboru u Beču. O tom nam svjedoče zapisnici istarskog sabora u Poreču te zastupničke kuće carevinskog vijeća u Beču. Dobrila je bio član istarskog sabora kao biskup virilista, a carevinskog vijeća uslijed izbora.

Već su godine 1861. tršćanski biskup Legat i krčki biskup Vitezić te kanonik Feretić zahtjevali u istarskom saboru, da se naš ilirski i slovenski jezik upotrebljavaju kod raspravljanja, no nijesu uspjeli. To se pitanje raspravljalo u istarskom saboru i god. 1863 Naš zastupnik Jurinac predlagao je, da se zapisnici i zakoni priopćuju i u „slavenskom" jeziku. Taj je predlog Dobrila obrazložio 13. I. 63. oduljim govorom, koji možemo nazvati njegovim političkim programom. Čujte, kako je Dobrila odlučno i neustrašivo branio pravo našeg jezika:

„Ja sam pastir Talijana, ali i Slavena. Niko mi ne može navesti čina, koji bi krivo načinio Talijanima, ali moram se brinuti i za dobro Slavena, oni su u Istri već 1200 godina i ostali su Slaveni. To pokazuje, kako je teško mijenjati njihovu narodnost i njihov jezik. Treba se pobrinuti i za njihov uzgoj, i to njihovim jezikom. Talijani su vikali proti obuci u njemačkom jeziku, valjda ne će htjeti Slavenima narinuti talijanskog jezika. Posvuda u carevini nastoji se biti pravedno u jezikovnom obziru: u Češkoj, Šleziji, Moravskoj, Dalmaciji, Gorici. A mi da dademo primjer nepravednosti! Molim, da budete pravedni i da primite Jurinčev predlog. Slavenski puk spava, al' ko spava, nije mrtav. Ko

spava, može se probuditi, a probudiv se mogao bi to učiniti načinom, koji bi možda bio neugodan talijanskom životu."

No predlog je propao. Glasovali su za nj osim predlagatelja Jurinca, župnika u Mošćenicama, biskupi Dobrila i Vitezić, te kanonik i vjeroučitelj u Kopru Favento, jedini od Talijana. Zanimivo je, da je u isto vrijeme u dalmatinskom saboru Pavlinović predlagao, da bude priznata potpuna ravnopravnost jezika slovinskog sa talijanskim u saboru i pokrajinskom odboru.

Dobrila je i kasnije, godine 1863, 1864, 1865 i 1877. sudjelovao kod saborskih rasprava. Zauzimao se za učenje hrvatskog jezika na gimnazijama u Kopru i Pazinu, za đačke štipendije, za dijeljenje sumpora narodu proti pepelu na lozama, za ceste i t. d. U Poreču je uvijek glasovao proti Talijanima, a u Beču proti Njemcima.

Dobrila je htio naš narod i politički uzgojiti. Zato je bila njegova vruća želja, da se što prije osnuje pučki politički list za naš narod u Istri. Na to ga je osobito poticao Slovenac Dr. Bleiweis, koji je osnovao za Slovence list „Novice." Kad se je god. 1870. vratio iz Rima sa vatikanskog koncila, predstavi mu se četica naših rodoljuba, koju je vodio svećenik Ante Karabaić, te mu saopći odluku da se izda pučki list za naš narod. Dobrila je s veseljem odobrio taj pothvat. Tako je 1. junija 1870. izašao prvi broj „Naše Sloge", poučnog, gospodarskog i političkog lista. Izdavač i odgovorni urednik bio je Ante Karabaić, desna ruka biskupa Dobrile, njegov najveći prijatelj, a kasnije kanonik Sv. Jeronima u Rimu. Lozinka je listu bila: „Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari." List je izlazio dva puta na mjesec, a bio je do 1914., do svjetskog rata „živo središte svega duševnog pokreta" u Istri, te „u svakoj života prigodi pravim i virnim kažiputem" našega naroda u onim stranama, kaošto je uredništvo obećalo u proglasu u prvom broju.

Naša je narodna borba bila u ono vrijeme borba za narodni jezik. Već u 1. broju „Naše Sloge" traže naši, „da § 19. tem. zakona postane jednoć živa istina, to je, da se našemu jeziku ustupi ono mjesto, koje mu ide po obstojećih zakonih i po pravdi božjoj." Vrhovni vođa te nacijonalne borbe bio je Dobrila. Sam je pisao za list, i materijalno ga podupirao. Pomnjivo ga je čitao te svoje opaske i upute saopćivao Karabaiću, a sve je to činio samo radi toga, da „rodu list sve većma k srcu priraste", kako veli u pismu Karabaiću od 9. 10. 70.

Kad je Dobrila počeo orati narodnu ledinu, primjetio je, da je naš narod u Istri vrlo siromašan. Zato je odlučio da ga digne i u gospodarskom pogledu. Nukao je narod na umno gospodarenje. Svoja je biskupska imanja racijonalno gospodarski uredio, pa je i u tome narodu prednjačio. Već je u ono vrijeme uvidio, kako djetelina nosi istarskom seljaku. Zato je dijelio seljacima sjeme djeteline. Jedno je od glavnih vrela prihoda istarskog seljaka vino. A baš je u njegovo vrijeme plijesan počela razarati istarske vinograde. Zato je kupovao sumpor i dijelio ga seljacima.

Godine 1852. i 1853. zavladao je u Istri strašan glad. Narod je upravo skapavao od gladi. Dobrila je bio onda profesor i ravnatelj sjemeništa u Trstu. Sastavio je odbor za sabiranje milodara. Sam je osobno išao po Trstu i sakupljao milodare. Tako je sakupio preko 50 tisuća forinti, nakupio hrane, te razdijelio među narod. I god. 1877. pritisnuo je glad Istru. I opet je bio Dobrila onaj, koji je svom dušom pritekao narodu u pomoć.

* * *

No Dobrila je htio, da pruži svome narodu i duševnu hranu. Za puk je napisao molitvenik „Oče, budi volja Tvoja." Prvo je izdanje izašlo 1854. Nije to običan molitvenik, napisan po šabloni. Dobrilin biograf Rubetić veli o njemu: „Ja sam potanje pregledao ovaj molitvenik, te mogu reći, da mu nema premca u našem jeziku, a najpače za ovdješnji puk." (Cvjetko Rubetić, Vjekopis dr. Jurja Dobrile 1882 str. 56). Do danas izašlo je 11 izdanja tog molitvenika. U Istri je još i danas taj molitvenik najraširenija knjiga. Po njemu uče naša djeca čitati. Najveća je pohvala našem djetetu u Istri, kad mu kažete, da zna čitati iz biskupova molitvenika.

Nije ni čudo, da je taj molitvenik tako omilio našemu narodu. Jezik mu je gladak i pravilan. Dobrila je proučavao jezik među narodom, pa je tako usisao narodni duh. Najljepšu mu je svjedočbu izdao Kurelac već god. 1854., kad je izašlo prvo izdanje molitvenika, Kurelac mu piše:

„Premda Vas dobar glas preticaše i tako se začudih nada tim, kako Vam je jezik gladak, pravilan i razumljiv, začudih se tim većma, što današnja Istra nije ona ista, kojom bijaše za Stepana Consula ni za Frane Glavinica. Vaša je knjižica moje obumrlo ufanje opet uskrsnula, te se tvrdo nadam, da po Vašemu

primeru i med Istrijani ono lêpo slovinsko slovo opet ožive, koje bi zlosini rado lopatom pogrebsti i zagrnuti."

Dalje veli Kurelac o Dobrilinom peru: „pero koje duboko ore, pero koje lepo vozi", pa ističe „molitve tako dobro pisane."

Dobrila je mnogo napredovao u jeziku. Velika je razlika među jezikom, kojim je pisao molitvenik 1854, kad ga je prvi put izdao i jezikom, kojim je pisana zadnja njegova poslanica 1881. ili kojim je pisano izdanje molitvenika, koje je izašlo 1881. Kad je Kurelac dao Dobrili već 1854 tako lijepu svjedočbu glede jezika, kakvu bi mu tek bio dao 1881. godine! Tako je lijepi uspjeh postigao Dobrila zato, što je nastojao, da prodre u duh jezika. Više puta se ljutio, da naši ljudi pišu u njemačkom duhu, jer da su učili iz njemačkih knjiga. „Riječi su hrvatske" — govorio bi — „ali slog i duh po njemačkom kopitu."

Krasne su i njegove poslanice, koje bi svake godine slao među narod. Pisane su bez naučnog nakita, pune božjega duha. Svaki ih je istarski kmet razumio, jer ih je napisao čovjek iz puka, koji dobro poznaje dušu naroda. Isprepletene su rečenicama Sv. Pisma. Dobrili su naime bile najmilije dvije knjige: Sv. Pismo i Stope Hristove.

U rukopisu je ostavio molitvenik za djecu „Mladi Bogoljub", koji je izašao iza njegove smrti, zatim prijevod psalama za puk te nedogotovljen prijevod „knjige Tobijine" i nedogotovljenu povjest vatikanskog koncila.

* * *

To je život i rad našeg velikog biskupa, život — žrtva na oltaru vjere i domovine! Bila je pala crna tama na našu Istru. I neprijatelj je pregnuo svim silama, da nam uništi naše ime naš rod. Tad nam je Nebo pomoć dalo. I poslalo nam je Mojsiju, poslalo nam je Dobrilu. I on je vidio i znao svu bijedu, štono je pala na nas svu tugu i čemerne suze, sve jade i nevolje naše, sve patnje i boli naše. I odjeknuo je gromko Istrom glas njegov:

Dižite glave, jer je došlo vaše spasenje! I ogranulo je sunce i protjeralo sjene i obasjalo zorom i dole i vrhunce. Uskrsnuo je Veli Jože! Iza teške borbe pozvao je Gospod slugu svoga, Mojsiju našega na goru Nebo, da vječnom ljubavi nagradi ljubav njegovu.

Pedeset je godina, što njegove kosti počivaju u biskupskoj grobnici tršćanskih biskupa na tršćanskom groblju Sv. Ane.

No on nije umro. Njegov duh živi među nama, njegov duh lebdi nad našom mučenicom Istrom.

I opet je pala tama na našu Istru. Morà je pritisla tudinske moći! Naša sela šute i dršću u strahu. Uzdisaji vajni do neba im sižu. I Učka je naša zaplakana i potištena.

No, nad Istrom našom bdije duh njegov! Da, veliki biskupe, danas kad gledamo, kako je neprijatelj uništio pravicu i slobodu Istre naše, za koju si se vas tvoj vijek neustrašivo borio, danas nam je živo pred očima velebna slika tvoja! Nijesmo te zatajili i ne ćemo te zatajiti! Danas, kad slavimo pedesetgodišnjicu Tvoje smrti, čuj svečani zavjet naš:

Tvoje ideale ne ćemo zaboraviti! Tvoja žarka ljubav, kojom si ljubio Istru našu, jest naša ljubav.

Neka usahne desnica naša, ako zaboravimo na tebe, Istro, majko naša!

Dr. Ivanov — Zagreb

Kriva metoda u obrani kršćanske istine

SUMMARIUM. — *Methodus falsa in defensione veritatis christianae.* — Sacerdos Z. M. Marinković, ecclesiae orthodoxo-serbicae alumnus, in ejus populari opere: *Pro meliori intelligentia fidei nostrae,* vult demonstrare, et quidem argumentis fidei: ex sacra Scriptura et divina traditione, absolutam impossibilitatem contractionis cujuslibet morbi vel infectionis occasione communionis sub utraque Specie in ecclesia orientali. Assertiones ejus esse absque fundamento prolatas demonstratur: tum ex fontibus fidei tum ex argumentis theologicis et apologeticis.

1. Narodna čitanka o vjeri sveć. Marinkovića.

Pravoslavni svećenik Z. M. Marinković, supl. — ispit. prof., napisao je u dialoškom obliku narodnu čitanku o vjeri: „Da bolje poznamo našu veru", koju je ove godine izdavačka knjižara Gece Kona izdala u svojoj nakladi. Čitanka u običnom osminskom formatu ima 69 stranica. Kao vjerska pouka dobro će doći vjernicima pravoslavne crkve, jer je knjižica napisana lakim pučkim stilom. I ja sam je vrlo rado pročitao. Slična izdanja i kod nas katolika — pa i u što većem broju — ne bi bila na odmet. — Knjižica piše o svetim Tajnama (Sakramentima, Svetotajstvima). U ovoj se nauci obe Crkve: katolička i pravoslavna u bitnome slažu. Ima nekih razlika, koje i dublje zasijecaju u duhovni i društveni život, kao na primjer o definitivnom razriješenju bračne veze, o čemu ovaj čas ne ću da pišem; ali će se pružiti zgoda, da se i na ove osvrnem. Zasad ću se ustaviti na apologijskom momentu, koji nije nikako stručno, dosljedno tome, ni pučki siguran protiv protivnika, koji se s ništetnim razlozima bore protiv prakse pravoslavnoga Pričešćivanja. Osvrt je nuždan i s katoličke strane, jer se slični prigovori mogu čuti a i čuju na polju našeg Sakramentalnog života.

2. Jovanov prigovor.

Jovan (parohijan, kome sveštenik Marinković u obliku razgovora hoće da protumači svete Tajne) iznosi popi Milanu prigovore onih, koji ne će da se pričešćuju: „A pričešćivati se ne možemo zbog toga, što se onom jednom kašičicom pričeste više

stotina lica. (Ovdje je u vidu istočni pravoslavni obred Pričešćivanja). Tu ti ima ne samo zdravih, nego i bolesnih. I prilikom pričešća čovek se može zaraziti."

3. Odgovor popa Milana.

Popa Milan nadugo odgovara na ovaj prigovor. Iz dužine odgovora, u ovoj inače maloj knjižici, vidi se, da mu on daje veliku važnost, premda se je moglo prijeći preko njega sa mnogo kraćim primjedbama. Potrebno je, da i ja prenesem cijeli Milanov odgovor i da naknadno ustanovim prednosti i njegove nedostatke. Ovo će se raspravljanje ponešto zavući, ali je svršishodno, jer i pravoslavni kao i katolički bogoslovci mogli bi i morali bi, da stoje složni na istom apologijskom stajalištu.

U odgovoru popa Milana načelno obrambeno je stajalište žrtvovano. Da čujemo!

4. Promašen hitac.

„Bojazan, da se pričešćem neko može zaraziti, ne samo da ničim nije dokazana niti na faktima osnovana, nego je to direktna hula na presveto telo i prečistu krv Hristovu. Ona se pojavila kod protestanata (jedne hrišćanske sekte u Njemačkoj i drugim zemljama) u glavnom zbog toga, što oni ne priznaju da hrišćanin u ovoj sv. tajni prima istinito telo i pravu krv Hristovu . . . Oni su, ako se pođe sa njihove tačke gledišta, u pravu, kad iskazuju ovu bojazan. Jer ako mi u ovoj sv. tajni primamo hleb i vino, a ne telo i krv Hristovu, — kako oni vele — jasno je da mogućnost zaraze postoji. Ali ovo se mišljenje direktno protivi kako ranije navedenim rečima samog Gospodina Isusa Hrista, koji je za hleb rekao da je telo a za vino da je krv Njegova, tako u vekovnom učenju sv. crkve i sv. otaca. Smelo se može reći da do sada nije bilo slučaja, niti ga uopšte može biti, da ko sa pričešćem prima tuđu bolest; naprotiv ja znam da su mnogi, teži i lakši bolesnici, ozdravili posle pričešćivanja. Jer sv. tajna pričešća, po učenju sv. crkve, leči ne samo duševne nego i telesne bolesti. Spaljujući koren greha u duši, ona uklanja uzrok i duševnog i telesnog obolenja. A kad nestane greha, kao uzroka, samim tim nestaje i bolesti, kao posljedice. Greh je dakle u većini slučajeva uzrok i duševnog i telesnog obolenja, počevši od naših praroditelja pa sve do danas."

5. Neopravdana nozofobija.

Popa Milan vrlo dobro čini, kada pobija bezrazložan strah okuženja pri primanju sv. Tajne Pričesti, jer se slična nozofobija (strah od bolesti) ničim ne da opravdati. Kada bi se po ovako bolesnom strahu ljudi podavali, tada ne bi mogli sigurno postojati ni u obitelji, ni u bolnici, ni u gradu, ni uopće u društvu.

Pače je daleko manja mogućnost zaraze pri praksi pričešćivanja u katoličkoj i pravoslavnoj Crkvi nego li je pri najnevinijem saobraćaju ljudi međusobno. Ritualni propisi i čistoća i iz čuvstva vjere i iz čuvstva higijene, ako apsolutno i ne isključuju mogućnost zaraze, ali je svakako čine malo vjerojatnom.

6. Mogućnost zaraze.

U ukupnom obrazlaganju popa Milana, kako kod sv. Pričesti apsolutno ne može da bude zaraze, makar da najčvršće vjerujemo uz pomoć Milosti Božje u realnu prisutnost Tijela i Krvi Gospodinove pod oblicima posvećenog Kruha i Vina, nalazim mnogo nedostataka. Apsolutnu mogućnost zaraze ne isključuje realna prisutnost Tijela i Krvi, jer riječi pretvorbe djeluju i označivaju stvarnu prisutnost Tijela i Krvi pod dotičnim oblicima kruha i vina a da drugi antiseptički učinak nikako nemadu u vidu. Kada bi stao Milanov zaključak, da se prigodom sv. Pričesti niko ne može zaraziti, tada bi bilo nemoguće i zloći ljudskoj prigodom sv. Pričesti na pr. koga svećenika otrovati, što se nikako ne može bez očitoga čuda pripustiti; a čudesa se bez dovoljnih dokaza ne pripuštaju. Jasno je, da zločinac može i na ovaj način svećeniku se osvetiti; jasno je, da bi mogao i koji besavjesni svećenik na sličan način i život svojih vjernika ugroziti. Bog bi mogao ovakove zlotvore svojim vanrednim utjecajem u njihovim namjerama da spriječi; ali nikako ne slijedi ni iz sv. Pisma, ni iz zdravoga razuma niti iz jednodušne kršćanske tradicije, da bi Bog bio dužan da to učini. Bog može da povodom sv. Tajne Pričesti povraća ne samo duševno zdravlje nego i tjelesno — i da ono bude očit dokaz kao u Lurdu Njegove očinske dobrote — ali zdravlje tijela igra veoma sporednu ulogu u ovoj sv. Tajni, budući je Gospodin Isus Krist odredio kao hranu našoj duši na mukotrpnom putu za vječnost. Sporedna uloga sv. Tajne na tjelesno raspoloženje očituje se najviše u tome — a ovo popa Milan — dobro ističe ali samo pregoni — što kad se čovjek otimlje i osobnim grjesima, otimlje se i mnogim prigodama tjelesnoga oboljenja.

7. Tijelo i Krv Gospodinova kao prenosioci zaraze?!

Da nas popa Milan uvjeri o svom, ipak dogmatski ničim nedokazanom, uvjerenju on i nadalje ovako razlaže: „Da se pričešća ne treba plašiti, ma ga primali i posle najtežih bolesnika, vidi se još i iz ovoga: kao sveštenik ja sam dužan da onaj ostatak od pričešća u putiru opotrebim (ispi-

jem), i ja to revnosno i sa strahopoštovanjem uvek činim, i, Bogu hvala, nikakva znaka zaraze do sada na sebi nisam primetio. A kad bi bila istina ono što protestanti govore, ja bih prvi nastradao, jer nema toga organizma koji bi mogao da odoli otrovnom dejstvu kužnih klica raznih bolesti, koje se, kako oni govore, prilikom pričešćivanja gomilaju na dnu putira. Međutim oni zaboravljaju da telo i krv Sina Božjega ne mogu biti prenosioc zaraze. Izvor života ne može u isto vreme da toči otrov i smrt, jer bi u tom slučaju prestao da bude ono prvo i Onaj, koji nam je ostavio u amanet da sa ovog izvora pijemo vodu života, protivurečio bi Sam Sebi. Otuda o mogućnosti zaraze ne može biti ni reči, baš da kužne bolesti i dopru u pričešće. Mi smo, sveštenici, najrečitija potvrda ovoga. Zna se da su sveštenici najzdraviji ljudi i, u sravnjenju s drugim staležima, najdugovečniji. A to ne bi moglo da bude, ako bi bilo moguće ono što tvrde protestanti'... Baš u našem niskom i dosta nezdravom mestu ima mnogo bolesnika. I veliki broj njih dolazi na pričešće, obično prvih nedelja postova, kad je pričesnika po 2—3 hiljade duša. Ali ja, hvala Bogu, nikad ne primetih na sebi ni najmanji znak zaraze. Naprotiv posle sv. liturgije uvek sam se bolje osećao nego pre toga. I ako sam ponegda odlazio na bogosluženje turoban, neraspoložen ili bolan, odmah posle sv. pričešća sve je to obično iščezavalo i ustupalo mesto nekoj lakoći i milini u duši."

8. Daleko preko nikšana.

Zaista je popa Milan potpuno uspio u obrazlaganju netemeljitoga straha pred sv. Pričesti, jer kada bi ta bojazan postojala, tada nema sumnje da bi svećenici u prvom redu padali žrtvom odnosnih zaraza. I ova se argumentacija nije mogla bolje Jovanu ni da prikaže nego je popa Milan po pučku prikazao. Jedno se ipak mora primjetiti, kako motivacija nema čvršćeg oslona ni u sv. Pismu, ni u Predaji, a ni u logici. Pretpostavimo da neko zatruje vino i kruh — a to kako smo rekli nije nemoguće — i ovakav kruh i ovako vino, dok ih se može s razlogom tako nazivati, i dok su oni uistinu takovi, svećenik ih jednako može pretvoriti u Krv i Tijelo Gospodinovo i iz Pričesti i iz nekrvne Žrtve piti kao na izvoru duhovnoga života, makar onaj čas poslije sv. Pričesti tjelesni život i izgubio. Ni u ovom slučaju ne bi se moglo kazati, a niti bi se smjelo reći, da su Tijelo i Krv Sina Božjega prenosioci zaraze, jer oni to ne mogu da budu ni pogledom na svoje stvarno ni na svoje mistično značenje u ovoj sv. Tajni pretvaranja kruha i vina u Tijelo i Krv Gospodinovu. Zatrovanje vina i kruha odnosi se samo na oblike vina i kruha a ne na Tijelo i Krv; a ovi ostaju i nakon pretvorbe potpuno jednaci kao u svakom kruhu i vinu. Kao što se može čovjek da otruje i drugim kruhom i drugim vinom, tako se može dogoditi i kod ove sv.

Tajne. U daljna razlaganja ne ću da zalazim, jer sa svojom mističnom težinom ne bi bila širem općinstvu pristupačna; a za moju svrhu i onako ne bi baš trebovala.

9. Obredni propisi i pobožna čuvstva.

Popu Milanu, kao i svim drugim svećenicima, poznate su stroge crkvene naredbe, da paze na sv. Tajnu Pretvorbe, na bir pšenice i vina, na uzdržavanje i na periodičnu izmjenu sv. Prilika kruha i vina. Nije li nam ovo najbolji dokaz, kako se prilike kemičkim procesima jednako izmjenjuju kao i kod svakog drugoga kruha i vina; i kako bi vjernici mogli baš u zdravlju nastradati i prilike im ove naškoditi tjelesnom zdravlju, kada svećenici ne bi vršili svoju svetu dužnost brižnog čuvanja svetih Tajna. Ove primjedbe u slučaju Milanovu, koji za se kaže: „... posle sv. liturgije uvek sam se bolje osećao nego pre toga. I ako sam ponegda odlazio na bogosluženje turoban, neraspoložen ili bolan, odmah posve sv. pričešća sve je to obično iščezavalo i ustupalo mesto nekoj lakoći i milini u duši. „Ne prave nikakve ozbiljne neprilike". Prije svega ovo su njegovi lični doživljaji i što se tiče duhovnih posljedica duševne miline i duševnog raspoloženja u vezi su sa dostojnim primanjem sv. Pričesti. No, kada bi i ovo izostajalo, nipošto ne bi bio znak za takova, da se nije dostojno pričestio, ako je izvršio ostale uvjete za dostojnu sv. Pričest, između kojih je najglavniji, da bude u milosti Božjoj, bez teškoga grijeha. Pače, kada bi ko poslije sv. Pričesti još turobniji i potišteniji bio nego li prije nje, ni to ne bi bio znak nedostojnosti niti li manje dostojnosti; budući Otac nebeski vjerne duše kuša i ovakovim križima duhovne suhoće. Jedno je ipak stalno, da se nikako ne smije ni u pučkom obrazlaganju Vjere služiti s takovim argumentima, koji se ne dadu bogoslovno i razumno opravdati.

10. Usudna zamjena.

Nema sumnje, da je popa Milan u pouci parohijanu Jovanu do krajnjih granica izrabio razlaganja pobožnog, ali teološki neosnovanoga čuvstva, pa je vrijedno čuti, kako on to svome Jovanu razlaže:

„Najzad još nešto: zar može hrišćanin da pomisli, da Onaj, koji je zbog čoveka sa nebeskih visina sašao na zemlju da pretrpi najstrašnija stradanja i umre na krstu, nije istinu govorio kad je napred spomenute reči izrekao? Ili, zar On, kao večni i sveznajući Bog, nije mogao da pred-

vidi šta sve može da nastupi kad hrišćanin ispunjava Njegovu zapovijest o pričešćivanju?! Ne! Grešno je to i pomisliti! Predvideo je Gospod šta će sve ljudi reći o ovoj sv. Tajni, pa nam je kao utehu i učvršćenje u veri, preko sv. Apostola, poručio: „A znaci (t. j. Njegove božanske sile i moći) onima koji veruju biće ovi: imenom mojim besove će izgoniti, jezike nove govoriti, zmije u ruke uzimaće, ako što i smrtno popiju neće im ni nauditi." (Jevanđelje po Marku gl. 16, stih 17-19). I doista, to baš i jeste znak, ne manji od onih čudesa u Jevanđeljima, Božanske sile i moći Hristove i istinitosti Njegovih reči, što nam pričešće, kome pristupamo u Njegovo ime, ne može da naškodi. Svetom jevanđelistu Jovanu dali su neprijatelji čašu najljućeg otrova da popije. Ovaj mirno primi, prekrsti čašu i ispi. Otrov ne pokaza nikakvog dejstva . . ."

11. U svijetlu prave kršćanske vjere.

Nadam se, kada popa Milan mirno prosudi i moje razlaganje, da ne će moći posumnjati u moju vjeru u svemogućega i u sveznajućega Boga, makar i zabacivao njegove izvode. Ne radi se ovdje o vjerovanju u Boga, nego o nekim subjektivnim pretpostavkama, koje se ničim ne dokazuju. Znao je vječni i sveznajući Bog, da će mnogi mučenici izgubiti svoj zemaljski život i sve svoje vremeno blagostanje ispovijedajući svoju vjeru u Nj i u Njegova Jedinorođenoga Sina Isusa Krista, pa ih ipak nije poštedio ni od muka ni od patnja, pa ni od iste najgrozније smrti. Ovakova bi argumentacija tekar onda imala neku vjerojatnost, kada Bog ne bi mogao da nagradi i ovakova djela u neumrlom životu na nebesima. Ali, kada mi znamo, da se onkraj groba krije naša vječna sreća i trajno blagostanje, tada uvjereni kršćanin ne bi imao razloga da toliko napire na prolazna zemaljska dobra. Pače, u stalnim prigodama, Bog od nas i traži da sve žrtvujemo radi imena Njegova. Kada ovakoga duhovnoga junaštva ne bi bilo u kršćanstvu, davno bi ga i nestalo.

Popa Milan nije dobro naveo onaj navod iz Markova Evanđelja, jer se nikako ne može da odnosi na sv. Pričest. Onaj navod samo to kaže, da će Bog Kristovim učenicima i vjernicima biti pri ruci i svojim čudesnim djelima: „U moje će ime izgoniti đavle, novim će jezicima govoriti. Uzimat će zmije, i ako smrtno što popiju, ne će im nauditi; na bolesnike će stavljati ruke, i izliječit će se." Krist se sa Svojim čudesima legitimirao kao Poslanik Božji, kao Bog, i pred Židovima i pred poganima. Istu moć radi širenja evanđelja ostavio je i kršćanstvu, da se i ono može pred neprijateljima Kristovog imena pokazati kao nauk Božji a ne kao prosto naučavanje ili ljudsko mudrovanje. Radi ovog

je u kršćanstvu, u katoličkoj Crkvi uvijek bilo čudesa, po kojima se moglo sa višom ili manjom stalnosti znati, da je ona djelo Božje. Ne niječemo pače priznajem, da je Gospodin činio čudesa i u prilog onima, koji su inače vjerovali (Marija, Marta i brat im Lazar). To isto Bog čini i čini će u kršćanstvu i iz milosrđa prema Svojim vjernicima ili iz nama nedokučivih razloga.

12. Jednaka osnova.

Pohvalna je namisao popa Milana obrana sv. Tajne Pričesti, ali način nije zgodan. Treba dobro lučiti između čiste i dokazane objavljene Božje istine i između njezina obrazlaganja, koje ne smije da bude neosnovano ili čak praznovjerno. Pučkog se srca posebno doimlje umovanje crpljeno iz pobožnoga čuvstva, ali baš ovako umovanje u interesu prave kršćanske prosvjete i nepatvorenoga kršćanskoga života moramo da izbjegavamo. Ova načela treba da rukovode i pravoslavnoga i katoličkoga svećenika, pa i u narodnim čitankama za vjerska pitanja.

13. Prava mjera.

Makar da pravoslavni svećenik Milan i ispitani profesor stoji na stajalištu, kako je samo protestanska nevjera mogla pripustiti mogućnost zaraze kod sv. Pričesti, ipak, ja mislim, da ni preko mojih primjedaba, koje su u ostalom zajedničke i svim katoličkim bogoslovcima i apologetima, ne će prijeći sa omalovaženjem. Moram priznati, da su izvodi svećenika Milana narodu pristupačniji i pobožnom kršćanskom čuvstvu miliji. Njegove bih izvode i ja potpisao, kad bi ih on bio postavio na stvarniju podlogu, na kojoj bi se mogli da brane. Popa Milan mogao da kaže, kako Providnost Božja na poseban način bdije, da prigodom sv. Pričesti vjernici se rijetko ili nigda ne zarazuju; jer da to traži pobožno čuvstvo Vjere u realnu prisutnost Krista Gospodina pod oblicima kruha i vina. Kad bi zaraza bila nešto redovna u ovoj sv. Tajni, tada bi i vjernici bili na velikim kušnjama a nevjera bi imala prigodu, da Je uspješnije napada. Naravno, da je Providnost ili, što je jedno te isto, Gospodin Bog, Gospodin Isukrst imao pred očima i ove neprilike te se postarao, da se pri sv. Pričesti obično nitko ne okužuje. Milanova se teza dade braniti u pravcu Božje Providnosti u upravi s kršćanskim vjerskim životom; ali pretjerani način obrane škodi Vjeri i samoj sv. Tajni Pričesti, jer Joj daje drugo značenje nego li Joj ga je Krist Gospodin dao.

Dr. F. D. Marušić — Drniš

Eucharistija i medicina*)

SUMMARIUM. — *Eucharistia et ars medica.* — Principiis materialismi non potest explicari vita in organismis. In arte medica recentiore praeter alias disciplinas inducitur et — psyhoanalisis: creditur ergo in animam eiusque vim medicam. — Quasi dimidia pars morborum corporis ex animi aegroti redundantia oritur. His optime medebitur in confessione et apud mensam Eucharistiae. — Eucharistia est flamma-medicamen, quod animae et corpori medetur. — Medicus vera fide carens non est vere medicus, nam inhabilis medendi actione animi, quae longe superat medicamenta materialia.

Preuzvišena Gospodo Biskupi! Mnogopoštovana Gospodo kanonici, dekani, župnici i svećenici! Mila braćo Franjevci! Plemenite Gospođe i Gospođice! Dragi prijatelji!

Pod ovim golemim kamenom, sazidaše naši pređi ovaj tempal božji, skromnih dimensija, ali jake simbolike.

Nije li ovaj poljički masiv, ovaj gorostas, ova hridina Babnjača, ovaj spomenik vječnosti najveći znak vjere naših praotaca?

Ovaj bijeli kamen, lapis alba, ovo je onaj kamen, koji nam najbolje simboliše hridinu, na kojoj je Krist sazidao crkvu svoju, i dao patronu i današnjem našem slavljeniku Sv. Petru ključe, da ju vodi i š njom upravlja.

Ovaj tvrdi kamen nepodajnosti, tvrdi je simbol naše tvrde vjere.

Danas, u muževnoj dobi, nakon ravnih pedeset godina svoga života, povraćam se na ovo isto mjesto, na komu sam u svom djetinstvu počeo svoje prve nauke, kad me je majka ukrcala u brodaricu (jer onda nije bilo mosta na rijeci) i poslala me tu na Priko, oboružavši me prije znamenom Sv. Križa.

I danas nakon pola stoljeća, kad imam da progovorim u ovom milom amdijentu o nauci božjoj i ljudskoj, o Euharistiji i medicini, ne zamjerite mi, ako je moje srce ganuto.

---

* Donosimo ovo predavanje našeg vrijednog književnika i pjesnika-liječnika, protkano nježnim uspomenama djetinstva značajnim doživljajima mladih dana. — Ovo je predavanje održano na euharističnom kongresu u Omišu na Priku dneva 29 juna 1932.

Sa ovim me krajem vežu divne uspomene zlatne mladosti, a u dugim olujam života ne bi mi bilo pomoći, da odavle nijesam sa sobom ponio sidro vjere i kormilo spasa.

Veliki duhovi čovječanstva, učenjaci i filozofi, koji nijesu s Bogom, uvjek nastradaju u burnom Oceanu života. Oluje i vrtlozi ruše svakoga, koji putuje bez kormila božjeg, i bez sidra vječne istine. Bezvjerskom brodu nema pristaništa na obalam ni ovog ni onog svijeta. Tamo gdje je strah Gospodinov početak mudrosti, tamo su čudesa božja razumljiva. I ja ću pokušati, da Vam tu svetu tajnu djelomično odkrijem, jer je duboko skrivena u prirodnim znanostima, a oživljena čudesima duha božjeg.

Materijalizam bio je isključio Boga iz znanosti. Znanstvenici su danas postali skromniji pred silnim tajnam svemira i života. Kod materijalista je znanost bila neprijateljica čudesa, dok je danas znanost najbolji pionir odkrivanja čudesa, tako da veliki književnik Bernard Shaw veli: čudesa su događaji koji stvaraju vjeru. Tih je čudesa toliko, da je jedan umnik uskliknuo: jedina realnost je čudo, sve drugo je ništa. I zbilja, uzmimo samo organizam ljudski, tu domenu medicinske znanosti, i analizirajmo samo nekoliko činjenica experimentalno i naučno dokazanih, pak ćemo se osvjedočiti kako je sama jedna jedina stanica, od koje je sačinjeno čovječje tkivo, jedan čitavi svijet svjetova.

Ovdje ću da navedem neke znamenite rezultate umnika i medicinskog stručnjaka Ervina Lieka, koji veli da mi trebamo Boga, a najviše da ga treba liječnik.

Ako uđemo u sitnu stanicu (celulu) i pogledamo mikroskopom u jednostavnu živu celulu, naći ćemo tamo kugljice, vitice i dlačice u neprestanom živom tajnovitom gibanju. Po Macfiu ima jedna jedina jajna stanica 8640 kvadriljona atoma u 1728 triljona molekula. A jedan je amerikanski naučenjak izbrojio organe jedne jedine stanice i misli, da je mogao razlikovati 5 miljarda pojedinih djelova. Jedan atom (ono što se ne može više dijeliti) takav je to mikrokozam, da je u malenom tako velik kao čitavi sunčani sistem. I u svim tim pojedinim djelovima kruže elektroni, ta materija bez teže, i ti elektroni titraju brzinom od 30 kilometara u sekundi.

Jedna jedina stanica je u sebi jedno ogromno čudo, a kakovo je tek čudo stanična država t. j. mnogostanični organizam kao što je čovjek. Za to Gete veli: božanstvo djeluje u živom biću.

I kad su maleni ljudi htjeli da oponašaju diobu i oplođenje stanice pjenom od sapuna i chemikalijama, bili su smješni, jer su drugi ozbiljniji učenjaci rekli: dosta, dalje se ne ide, sada smo u velikoj poslovnici božjoj, a ne u chemičnom laboratoriju, prignite čela, naklonite se i poklonite, iskazujte visoko strahopočitanje i svetu pobožnost pred ovdje vidljivom rukom božjom.

Znanstvena umišljenost materijalističke škole bila je tim poražena. Ta je nauka neko vrijeme i na me za sveučilištnih nauka silno djelovala, jer mi je mnoge prirodne pojave na svoj način znanstveno protumačila, ali kad sam došao na obale nerazumljivosti celularnog života, osjetio sam veliku istinu Sv. Augustina koji je rekao: Vita corporis anima est, vita animae Deus est. Život tijela je duša, a život duše je Bog. I nakon teške duševne borbe lađom vjere prebrdih uzburkano jezero sumlje, i tako uđoh u nebesko saznanje.

Kad mi je doletila ta divna misao, činilo mi se, da sam otkrio novi svijet. Nijesam se š njom razbacao, jer je ona bila vidljiva u mom oku, na mom licu, i u mom držanju.

— Ti si preporođen, reče mi jedan prijatelj, koji je sa mnom skupa učio, što je?

— Dobio sam saznanje. Bog je među nami, ta me je misao preporodila. Nije istina što Haeckel veli da je celula fizikalno-chemički produkt, niti je to Haeckelova „tajna svijeta" već Bog. Iza materije je duh i plazma ne funkcijoniše snagom materije, već snagom duha stvorenja. Svrha organičkog života je očita duboka misao, to nije djelo materije već djelo duše. Trideset billiona celula iz kojih sastoji čovjek ne upravlja ni Platonov Demiurgos, ni Heraklitov Logos, ni Aristotelova Entelechia, ni Bergsonov „élan vital", ni Drieschov neovitalizam. To je Svemogući Bog, jer nami nije Bog hypoteza, kako je bio Laplace-u, već svijetla istina kao Njegovo sunce, koje nas grije. Bog je sveta tajna plemenitih srdaca. Bog je u celuli u plazmi u atomu i u molekilu. Moj prijatelj ostane iznenađen. Moja radost, moje osvjedočenje tako je na njega djelovalo, da je išao putevima moje duše, i postao liječnikom vjernikom.

Tog smo dana pošli u divnu gotičku katedralu Sv. Vida u Pragu, i zahvalili Bogu što nam je u dvoumici poslao tužnom srcu golubicu radosti, jer nam je toga dana Isus bio došao u pohode.

U toj divnoj bazilici, gdje opočivaju češki kraljevi, čuli smo orgulje i pjev. Muzika je harmonični i ritmični izražaj duševne ljepote, i samo sa tom uzvišenom umjetnošću može čovjek da govori s Bogom. Taj muzikalni govor uzdigao je i izliječio naše bolesne duše, čemerne i ojađene, koje su čeznule za Istinom.

Tamo u tom hramu božjem, sve je na nas djelovalo. Ritualni cjelov, miris cvijeća, tamjana i mirhe. I lijepe riječi, i slatke molitve i mudri psalmi, i ljepote klasičnih madonna, i boli Isusove, i ljubav Njegova, i utjeha Njegova, i Uskrsnuće Njegovo, i želja Njegova da budemo u Njemu i š njim do konca svijeta, okrijepio nas je u vjeri, jer se tog dana našim dušam bila otvorila nebesa, gdje stoluje ljubav.

To naše duševno bratstvo, ostalo je među nami čvrstvo kao kamen, dok prijatelj nije otišao na Istinu.

Kojim putem ide moderna medicina, vidi se i odatle, što se starim medicinskim disciplinama, kao što je Interna, Chirurgija, Okulistika, Ginekologija i t. d. pridružila i jedna nova disciplina, a to je psihoanaliza.

Analizirati dušu može samo onaj, tko u nju vjeruje. Svak je od vas čuo, i to se svaki dan čuje, kako je ovaj ili onaj nadriliječnik izliječio teškog bolesnika, koga drugi liječnici nisu mogli izliječiti. I ja sam u svojoj praksi doživio takovih čudesnih izlječenja. Nitko kao liječnik ne vidi svakog dana čudesa. Teški bolesnici i hronične bolesti izliječe se gdjekad same, i bez sudjelovanja liječnika, i to kadkad kojom babarijom kakove strine. Eto ta izlječenja i mnoga druga, koja nastupaju sama, i koja su nami liječnicima često nerazumljiva, to su čudovištna izlječenja, koja dolaze putevima duše.

Zato mi trebamo Boga, mi ga trebamo u snu i na javi, trebamo ga u zdravlju i bolesti, trebamo ga uvjek za sve naše radosti i žalosti.

Čitava literatura postoji već o djelovanju duše na fizičko zdravlje. U prvom redu liječenje psihoanalizom ali ne onom Freudovom, već psihoanalizom sv. ispovjedi liječi sva poremećenja duševna i živčana, a nekoji liječnici auktori navađaju više slučajeva i fizičkih oboljenja, koji se liječe psihičkim uplivom, tako se liječe izrastine, madeži i mnoga kožna oboljenja t. z. simpatijom, pak se liječi čak i želudačni čir duševnim liječenjem. Čak i početna tuberkuloza izlječiva je duševnim uplivom.

Svako čudesno izlječenje spojeno je sa duševnim kauzalitetom. Jedan medicinski auktor tvrdi da se u liječničkom djelovanju znanost spaja sa čudom. To je ono, što nami svakog dana i svakog časa bježi iz logičnog protumačenja.

Pouzdanje i vjera su oni faktori, koji potiču organizam na ozdravljenje. Čaša vode s vjerom data i s vjerom uzeta djeluje čudotvorno.

Neizmjerni su slučajevi, kad liječnici operiraju n. p. slijepo crijevo, i nađu ga zdravim. Bolest dakle nije bila prouzročena upalom, ali sama činjenica, da je bolesnik operiran, bolesnikovo je uvjerenje da je izlječen, i on se odmah čuti dobro i nema više nikakovih poteškoća, jer je operacijom bila izlječena njegova duša, koja je vjerovala u bolest, a sada vjeruje u ozdravljenje.

Ovakovi bolesnici nebi bili trebali operacije, za to je potrebno da svaki bolesnik pokuša najprije liječenje dušom, pa onda da se podvrgne liječenju fizičnom.

I ne samo bolesnik već i liječnik koji liječi, treba da bude uvjeren u moć i snagu svog liječenja. Mlitavi liječnik ne djeluje na dušu, jer bez upliva duševnog nema izlječenja fizičnog.

Upliv duševni je spoj uma srca i vjere, to je trojstvo duše, koje čudesa stvara.

Liječenje dušom je sinonim liječenja ljubavlju. Tvrda je vjera najveći zalog zdravlja. Nevjernici su osuđeni na neizlječivost.

Najteže je pripraviti dušu za ozdravljenje. Jedino prava vjera ima ključe duševnog i tjelesnog zdravlja. Gdje nema vjere nema ni zdravlja.

Nebesko okrilje, rajski šator to je zavičaj naš. Iz tih dvora ljubavi je sašla euharistija. To je plamen-lijek, koji izgarajući zlo oplemenjuje srce dobrotom.

Euharistija je jedina sveta baština Isusova, ona nam je došla iz visokih dvora nebeskih, da u nami sazide gnjezdo ljubavi, jer ljubav otvara srca i nebesa.

Pričest je kvasac duševnog života. To je plemeniti navrtak na lozi Adamovog grijeha. To je kongres neba i zemlje. Sastanak ljubavi na teritoriju mržnje, sabor dobra u predjelima zla.

Čim je življa vjera, tim je jače djelovanje. Komu je euharistija svetinja nad svetinjama, taj doživljuje čudesa.

Nikad čovjek ne čini ljepšeg djela mudrosti nego kad stupi stolu Gospodnjemu.

Bolje je da nam duša sjaje, nego da ju u tmini držimo. Što u duši boravi, to iz duše izlazi. Komu je u srcu tmina i pogane misli, ne može da sjaje, i da razdaje plemenitosti. Što tko ima, to i daje. Ljubav se božja ne može da nastani, nego u čistom srcu.

Tko razvedruje i čisti nego euharistija, ta ruža dolaznica i nositeljica rajskog mirisa nebeske dobrote, taj cvijet očišćenja i karanfil pravednosti, koji od nas pravi ogledalo božje ljepote, iz kojega blista svetost ljubavi.

Eto takovu divnu dušu nam je Bog dao, kad je uresimo svetim tajnama Milosti Njegove. A što mi činimo?

Vucarimo je po blatu crne zemlje.

Za koga je Bog stvorio miris ruža, pjev slavulja, bijele ljiljane i bijelu Hostiju već za čovjeka?

Kad je Isus rekao: „Hodite k meni svi, koji ste umorni i natovareni, i ja ću Vas okrijepiti", dao nam je kruh anđeoski i hljeb vječnosti, da nas bez sebe ne ostavi gladne i same, jer je duševni glad uzročnik svake bolesti.

I kad nesretni čovjek sve izgubi, i kad ga rođena majka oplakuje riječima: tužni sine, jadovna ti majka, i kad mu veli: hajde Bogu da ti grijehe prosti, tom nesretniku još ostaje posljednja utjeha u milosti, i kad duboko dirnut majčinim savjetom, obrati se Bogu riječima: Gospodine, ostani sa mnom, jer je moje srce osamljeno! Gle Isus, koji je ostao u misteriju tabernakula, da nam bude uvijek pripravan njegov kruh života, spašava zdvojnika i podiže mu dušu.

Na svojoj posljednjoj večeri velikog četvrtka, učinio nam je Isus svoju oporuku, i ostavio nam je ovo nepotrošivo bogatstvo svog imanja.

Ako mi prijanjamo uz Boga, sva božja dobra prijanjaju uz nas Tko može da bude liječnikom neizlječive bolesti već onaj, koji nas ljubi?

Koliko je divne ljepote u Istinam naše religije! Koliko puste duševne radosti uživa duša nahranjena kruhom Milosti.

Ovaj divni misterij razumljiv je samo onomu, koji može da intuira veličinu ljubavi. Sv. Katarina Sienska veli, da je u onoj bjelini skriven Bog, pa da treba imati nasladu svete čežnje, koja

osjeća Boga i čovjeka. Takav osjećaj svete čežnje dovodi te na izvor Milosti i u luku ozdravljenja. Eto za to mi liječnici trebamo euharistiju u našem teškom zvanju. Tko u oku razuma ima zjenicu vjere, taj vidi Boga očima svoje duše i čežnjom svog srca, a tko vidi Boga vidi svoje spasenje.

„Tko ljubi, prisvaja kao svoju imovinu, sebi ono što ljubi," veli Emerson.

Bog je postao čovjekom, da čovjek postane Bogom putem euharistije.

Sv. Pavao je rekao: ja više ne živim, nego živi u meni Isus.

Kvar duše može samo duša da izliječi. Regeneracija t. j. obnova našeg oboljelog organizma radi nekim planom, koji odava misao i svrhu.

Kolanje krvi, kucanje srca, disanje, želudačno i crijevno varenje, promjena tvari i obnova, sve se to dogada bez našeg znanja, jer u našoj podsvijesti postoji svrha i cilj tajne mudrosti, koja vodi živce da upravljaju te funkcije, na način, koji podržava život.

Čija je ta mudrost u toj podsvijesti, nego mudrost duše, kćeri Božje?

Ono metafizično, ono nerazumljivo, ono mistično, što iza materije stoji je duh, koji oživljava materiju, to je ona sveta tajna, koju intuiraju samo pravi i iskreni vijernici vječnih istina.

Liječniku više treba vjera, nego chemija i svi medicinski aparati, jer materija ne može da žive bez duha.

Uzmite čovjeku dušu, i eto Vam smrdeće lješine. I mirisavi cvijet kad umre, š njim umire i njegov opojni miris.

Svakom liječniku treba najdublje naobrazbe, najviše filozofije, najvišeg srca i najveće duše.

Veliki medicinski auktori i kapaciteti koji osjećaju potrebu vjere. zovu naše svagdanje liječnike medicinerima, jer ti liječnici čekaju iz apotekarskih mješavina ozdravljenje duše, ali Isus, koji je bio najbolji liječnik znao je, koju medicinu mi trebamo, i za to nam ju je ostavio ne u apoteki već na oltaru svome.

Tko će da stigne u dvore vječnog srca, treba da se diže stepenicama ljubavi i krilima euharistije.

Fizična je snaga slabost prama snazi osjećaja. Isus je svojim srcem spasio svijet.

Na ovom našem sastanku ljubavi, ujedinjujemo se s Bogom i s ljudima božjim u veliko i vječno kršćanstvo, gdje vlada zdravlje duše i tijela, spajamo se i osnivamo četu bojovnika proti svakom zlu, svakoj laži i svakoj podlosti.

Nema nacijonalizma bez čovještva, bez plemenite duše, i bez Čestitosti, jer bez Boga nema ni otačbine. Tko nije s Bogom taj je s neprijateljem.

Religija je najveća ljubav otačbine. Tko je toliko stoljeća čuvao ovdje ovu našu koljevku Hrvatske, već religija preko, svojih biskupa i svojih svećenika nadahnjujući ih uvijek osjećajem dobra? Što će otačbini pogane i pokvarene duše? Tko ruši nebeska ruši i zemaljska dobra i njihov poredak.

Starodrevni grb mog rodnog grada Omiša je križ i buzdovan. Križ srcu, a buzdovan desnici. Taj ćete grb vidjeti u kamenu uklesan na staroj obćini prama crkvi Sv. Roka, našeg liječnika i sveca. Taj je simbolični grb izraz narodne riječi: Za krst časni i slobodu zlatnu. Ta duboka misao, koja spaja vjeru i otačbinu, i danas je ugaoni kamen naših ideala, te unapređujući kršćanskom civilizacijom duševna dobra naroda, koji je u davninam sazidao ovaj najstariji hrvatski spomenik arhitekture, mi se bavimo umjetnošću i znanošću, da s prosvjetom stignemo k slobodi duše i tijela.

Ljubav suhe znanosti ohlađuje ljubav božju, ali tko je čvrst u vjeri, odvažan i mudar, taj se koristi zdravom znanošću i uveličava u svom srcu ljepote božje, dok površni umovi uvijek stradaju, jer nemadu samostalnog mišljenja.

Nema knjige mudrosti svijeta, koja bi se mogla iz daleka prispodobiti sa ljepotom i dubinom Sv. Pisma i Evanđelja.

To su knjige nad knjigama, tamo su riznice mudrosti. Tko ih čita, Bog je š njim. Biti s Bogom znači biti na svom mjestu, kao što su zvijezde i sunce svako na svom mjestu, inače ne bi sjali, a bez sjaja nema života. Tmina je simbol smrti.

Ono što je u vjeri ispovjed, ono je u medicini psihoanaliza, i individualna psihologija. To vam je duševna chirurgija. Nož ispovjedi pokorom reže čvorove i izrastine na duši. Oslobađa ih duševnih tegoba i poremećenja, isto kao što u medicini otkriće duševnih trauma, duševnih udaraca, liječi živčane i psihične bolesti, koje su nastale poremećenjem duševnog mira.

Evo jednog tipičnog slučaja izlječenja fizičnih i psihičnih patnja iz prakse. Jedan kršni zagorac trpi bolove i besanicu od straha radi uspjeha jedne parnice, od koje odvisi gubitak ili dobitak čitavog njegovog stanja, i kad mu liječnik priopći da je parnicu dobio, jednim mahom svi bolovi i besanica prestaje.

Eto što može izlječenje duševno, kad se tiče materialnih briga, a kamo li kad su te brige iz carstva božje etike.

Stoga je za me ispovjedaonica, psihoanalitički institut, i ako tko treba duboke naobrazbe, to je svećenik, koji dobiva katedru ispovjedaonice, visoku katedru profesora božjeg sveučilišta.

Ispovjedaonica je ćelija utjehe i mira, govornica srca, utočište jada. Sanatorium i klinika prelomljenih srdaca i bolesnih duša, koje se iz te skromne i skrovite šaptaonice dižu na oltar euharističke sreće i sjaja.

U staro su doba liječnici ordinirali u hramovima, jer se je liječništvo smatralo božjom funkcijom, kao što to u istinu i je, i mnogi svećenici bili su istodobno i liječnici.

Preko 50% svih bolesnika, koji pohađaju liječnike, spadaju u ispovjedaonicu, jer su to takovi, kojima su tjelesna poremećenja prouzročena iz predjela duševnih sfera, pa se ta poremećenja liječe ispovješću, euharistijom, persuazijom, vjerom i psihoanalizom. To su polja zajedničkog rada liječnika i svećenika poput pastoralne medicine, gdje su svećenik i liječnik dvije božje instancije. Liječnik koji intuira teologiju, intuira i pravi lijek bolesnoj duši, koja je poremetila tijelo.

Christian Science (Kristjen sajens) Kršćanska znanost je jedna sekta, koju je svojim djelima osnovala Mary Eddy Baker pred šezdeset godina u Americi. Mary Eddy Baker je bila jedna visoko naobražena ali histerična žena, i ona je liječenjem dušom zaslužila više miliona dolara kroz nekoliko godina. Ta je sekta na žalost danas raširena po cijelom svijetu i broji 2117 bogoslovnih općina. Svoj uspjeh zahvaljuje metafizičnom liječenju dušom, ali zahtjeva duboko vjersko osvjedočenje i dnevni odgoj i njegu duše. Što će sekta kršćanske znanosti, kad mi imamo naše vedro čisto i pravo kršćanstvo Isusovo, gdje su uspjesi liječenja dušom tako čudotvorni, da dnevno obraćenici ulaze u našu crkvu Istine i Spasa.

Jedan ispovjednik ima manje a drugi više uspjeha, poput liječnika. Stoga izabirite najplemenitije svećenike i najvrstnije liječnike, i to one koji imadu vjere, jer bez vjere nema uspjeha.

Nije dostatna rječitost i naučno znanje, jer uvjerenje, iz koga osjećate toplinu je ono dobro, koje će ogrijati i izliječiti Vašu dušu.

Medicinska psihologija bazirana na vjeri, snagom uvjerenja stvara čudesa. Ta naučna liječnička psihologija snagom naše vjere, će vam provjetrati odaje duše i tamne zakutke duševnih boli, te unijeti čistoće i sunca božjeg u dvore vaše savjesti, jer su bolesti savjesti, najstrahovitije bolesti. One vode nesretnike ili u ludilo ili u samoubojstvo. Što je ludilo već prisilno istisnuće zdravog razuma, da ga više ne mori neumoljiva savjest, koju duša ne može da trpi, kao što tijelo ne trpi infekciju.

Što savjest osuđuje, to Bog osuđuje, jer Bog stoluje samo u čistoj savjesti. Ako nećeš da te savjest mori, nemoj počiniti ono, što ti savjest ne dopušta. Ludilo uvijek dolazi da istisne koji teški oblak duše, jer je bol savjesti nepodnosiva.

Sredovječni liječnik Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus, koji je živio pred 400 godina u Njemačkoj bavio se je prirodnom filozofijom božjom kao liječnik, i mističnom theologijom brao je lovore liječničkih uspjeha. On veli da bi pravi liječnici trebali biti umjetnici i pjesnici, koji više liječe intuicijom i ljubavlju nego li suhim razumom. U stvarima srca ne pomaže retorika, već ako hoćeš da osvojiš tuđe srce, treba najprije da dadeš svoje, dok svagdašnji liječnici-zanatlije liječe ljude, vlastnike duše, kao što drvodjelac pila svoje drvo, bez davanja i primanja duševnosti, pa takovi ne mogu da rasterećuju dušu od briga, tegoba i boli. Dok se god medicina bude držala materijalističkog nazora o svijetu, dotle će njezino djelo biti negativno, i baš radi toga materijalizma cvate nadriljećništvo. Dok pravi liječnici umjetnici upotrebljavaju psihoanalizu kao svetu funkciju duše, kojom žele da uđu u bolesnu dušu, i tamo sa nježnošću istražuju i kopaju dok dođu do duševnog poremećenja, koje je prouzročilo disharmoniju. Oni će svojom ljupkošću, mekoćom i srdačnom toplinom i dobrotom da istrgnu iz srca patnika onaj duševni oblak, koji je zamračio dušu i pomutio savjest, kao što zubar istrgne bolesni zub, i duša će biti tako zdrava i čista, da može primiti blagodati utjehe i ljubavi.

U duševnom carstvu axiom ozdravljenja sastoji se u tomu, da nađeš piljak, koji tišti dušu, i netom si ga našao duša je ozdravljena. Za to je kod pravog liječnika potrebita ljupkost mekoća i toplina, da otopli i uzraduje srce, jer veselo srce veseli lice.

Vi ste, mila braćo, danas došli neki iz daleka na ovo hodočašće Sv. Euharistije, da se okrijepite duhom božjim, duhom zdravlja i milosti, došli ste da se okoristite kulturom i civilizacijom naše vjere. Vi ste došli da nađete što ste izgubili i da stečete, što niste posjedovali.

Zahvaljujući širokogrudnosti naše vjere, vi ste danas čuli i nas svjetovnjake; razmislite dobro, pa čete i vi svi ući u arku vjere kao u vrijeme općeg potopa, da s tom lađom stignemo skupa u luku spasa.

Materijalizam je htio da dovede čovječanstvo na rub propasti da mu oduzme sreću vjere, ali u 12 satu, u zadnji čas, bljesnuo je bljesak prave religije naših otaca, i slom svijeta je zaustavljen. Evropa je na putu spasa.

Najveći liječnik svih vremena i svih naroda bio je naš mili Isus, i On je to ostao i danas u Ambulatoriu tabernakula. Tamo je vrutak vode žive, tamo su zrake Njegovog Sunca i Njegove Milosti, gdje plemenite duše, te bijele golubice, piju rajsku ljekovitost svog duševnog i tjelesnog zdravlja. Ali tko kuca na vrata tabernakula bez vjere, neće mu se otvoriti, jer samo zlatni ključi dobrog srca otvaraju to svetište.

Povratimo se dakle melodijam milog djetinstva, pak ćemo harmonijom vjere doći u perivoj duševnog mira, gdje Sv. Euharistija, ta najveća medicina, danas među nami slavi svoje slavlje.

KULTURNI POGLEDI

Dojmovi sa Meštrovića ljetošnje izložbe u Zagrebu. — *(Mes impressions de l' exposition de M. Meštrović à Zagreb en été 1932).*

S veseljem sam očekivao Meštrovića četvrtu kolektivnu izložbu, makar se posebno i ne bavim umjetnošću. Moj je interes bio jak i stoga, što je naš najpoznatiji umjetnik moje gore list — iz knińskoga kotara a drniške općine. Priznajem, — makar mi se zamjerilo — da je i kod mene lokalnoga patriotičkog osjećaja. Suviše, barem mi je toliko poznato kao svakom našem kulturnom čovjeku, da smo s Meštrovića glasa — Hrvati, Srbi, Slovenci pače i svi Slaveni — poznati i preko velikog atlantičkog oceana. Već po samom njegovu glasu i ugledu može svaki nepristran da sudi i o Meštrovića vanrednoj umjetničkoj nadarenosti; jer se vrlo rijetko visoko izdignu sinovi malih i siromašnih naroda u međunarodnom životu, ma u kom se on obliku promatrao.

Čuo sam već prije od uglednih prijatelja, kako naš umjetnik skriće u vjerske, mistične, kršćanske sfere i da u području ovoga života traži i nalazi sižeje svojim umjetničkim inspiracijama. U društvu sa mojim prijateljem I. M. 5. VI. pošao sam da pogledam Meštrovićevu izložbu i da nešto pomljivije promotrim baš one umjetnine, koje imadu bližu ili dalju vezu sa mističnim i vjerskim pogledima. Baš ih je mnoštvo! Dobro je, da ih i čitaoci Nove Revije upoznadu. Ovim umjetničkim kipovima mogli bi da dademo, u koliko to može jedan laik — nestručnjak pri promatranju od tri sata da uoči, vjersko-mistično obilježje. U umjetničkom zagrebačkom paviljonu prema mome shvaćanju bili su izloženi ovi kipovi naznačenog obilježja: „Kontemplacija, Mojsije, Madona sa djetetom, crni; Madona sa djecom, Glava opatice, relief; Madona sa djecom, relief; Sv. Pavao; Žena u molitvi, Skica za Pietà; Franjo asiški, Blagovijest (relief), Isus i žena iz Samarije, Evangelist Ivan, Evangelist Luka, Mati uči dijete moliti, Vječno razapeti. — Brojni su i Meštrovićevi crteži u ovom pravcu: Anđeo Mali Isus, U molitvi, Utjeha, Zaređenje, Svećenica, Pietà; Propovijed na gori, Samson. Isposnik, Studija za stigmatizaciju, Isus i Samarićanka.

Makar sam imao prigode čestokrat promatrati umjetnine velikih evropskih gradova: Mletaka, Firenze, Rima, Münchena, Kölna, Bruseja, Pariza i t. d. priznajem se stručno neovlaštenim, da sudim o dlijetu i o kistu našeg hrvatskoga velikog umjetnika. Kada sam obašao i pomljivo razmotrio Meštrovićevu izložbu, u duši su mi se pojavljivali ovi dojmovi, koji bi možda mogli vrijediti i za samoga gosp. Umjetnika i za mnoge druge, koji su jednakim utiscima bili podvrgnuti, ali, koje nijesu mogli ili nijesu htjeli papiru predati.

Ne ću se prepirati sa onim, koji uvjeravaju, kako se Meštrović po svojim umjetničkim djelima vratio k vjeri i kršćanstvu, jer možda bi rijetko ko bio tako sretan kao pisac ovog kratkoga prikaza, kad bi Bog dao, da je to istina. No i letimično promatranje njegovih umjetnina na prvi pogled jasno govori, da povijesno, dogmatično, etičko i umjetničko kršćanstvo prošlosti i sadašnjosti nema nikakvog ili vrlo maloga dodira sa njihovim Umjetnikom. Značajni su kipovi u ovom pogledu: Vječno razapeti i Madona s djecom. Kristov lik i lik Njegove Božanske Majke sjajan je i svjetao i nenatkriljiv u kršćanskoj starini. Takovi su i danas i ostaće do vijeka. Što se tiče pravoga kršćanstva Meštrović je ostao izvan njegova dohvata.

Jedno posebno žalim u Meštrovića kao našeg prvorazrednog vještaka u kistu i u dlijetu, što je on mogao i može da ostavi tragove svog jakog duha za trajna pače vječna vremena, kao što su ostavili i ostavljaju veliki kršćanski umjetnici, primjerice Mikel Anđelo, Leonardo da Vinci, ali zaista to ne će postići. On je čovjek našeg, istina aktivističkoga, ali nesređenog i burnog vremena u viru neobuzdanih čuvstava bez vječnih pogleda i bez vječne inspiracije, pa će proći u mijeni vremena, kao što sve prolazi bez sigurnoga oslona. To je sudbina relativističkoga, pozitivističkoga, pragmatističkoga naziranja na svijet, kome ne će umaknuti ni sama umjetnost, makar ona i Meštrovićeva bila.

Bože daj, da se ja u ovom svome poricanju za budući Meštrovića rad prevarim, jer bi to bilo u pravom i zdravo shvaćenom interesu i hrvatske kulture, koja je potpuno kršćanska, i u trajnijoj koristi veličine samoga našeg Umjetnika i moga velikog Domoroca. *Šipovački*

* * *

Poganski temelji fašističke teorije o zadaći moderne države. *(Fundamenta pagana theoriae fascisticae circa officia Status moderni).* —

Mnogi su Talijanci uvjereni, da će njihova moderna enciklopedija — Enciclopedia di scienze, lettere ed arti, Treves, Treccani, 1932 — koja je već u toku izlaženja svojom spremom i opremom nadmašila sve enciklopedije svijeta u ovoj vrsti. Ne znam, hoće li se ispuniti ove nade, ali objelodanjeni svesci dokazuju snagu i ozbiljnost talijanskoga pothvata, komu je sam talijanski Kralj pokroviteljem.

Prevrćući njezine sveske i stranice upade mi u oči članak današnjeg diktatora i gospodara Italije Benita Mussolinija. U XIV svesku napisao je članak: Fascismo. Znam, da ga velika većina čitalaca naše Nove Revije neće imati prigode čitati i radi nepoznavanja jezika i radi skupoće djela; a ipak je članak zanimljiv i za pravac lista i za sve nas bez razlike, jer se radi o vlastodršcu susjedne Kraljevine, pa me evo, da se na nj ukratko osvrnem.

Talijanski Duče ne zadovoljava se sa posvemašnjim gospostvom i vlastodrštvom u Italiji. On hoće da bude i otac i odgojitelj i mudrac i papa, pa, ako hoćete i samo najviše biće za Italiju, pače — malo preuzetno ali istinito — za cijelo čovječanstvo. Običnu i pogibeljnu sebičnost prikriva sa najblistavijom, talijancu prirođenom, frazeologijom. Mussolini je protivan općem pravu glasa onako, kako su ga moderne demokratske dr-

žave dosada i shvaćale i primjenjivale. On nemilosrdno ruši demokraciju osnovanu na većini glasova a uvađa drugu demokraciju, daleko snažniju, daleko „moralniju i istinitiju"; demokraciju malo ljudi, pače i samoga Jednoga jedincatoga čovjeka u čitavom narodu, koji ima da zavlada i sa voljom i sa savješću sviju. Ovakav prikaz na našem hrvatskom jeziku blijed je, ali zato nije manje istinit. Ipak tačnosti za volju i za one koji talijanski jezik poznaju, prenosim autentične riječi samoga Mussolinija: „E perciò il fascismo è contro la democrazia che ragguaglia il popolo al maggiore numero abbassandolo al livello dei più; ma è la forma più schietta di democrazia se il popolo è concepito, come dev' essere qualitativamente e non quantitativamente, come l' idea più potente, perchè più morale, più coerente, più vera, che nel popolo si attua quale coscienza di pochi, anzi di Uno, e quale ideale tende ad attuarsi nella coscienza di tutti."

Najnoviji statut fašističke stranke pokazuje stvarnu interpretaciju Mussolinijeve ideologije, kada je baš sam On i to jedini postao faktičnim gospodarom Italije.

Po sebi je vrlo pogubna koncentracija sve fizične i duhovne snage u jednom čovjeku, koji ni praktično ni načelno ne će da prizna nad sobom ni više sile — zvala se ona Božja ili crkvena ili društvena — ni jašega moralnoga zakona. Mussolini, istina, govori o nekoj moralnoj sili ili moralnom zakonu, ali opet taj u toliko i tako vrijedi, kako ga On — rođeni narodni Izabranik — pojimlje. Ovo je stvarni despotizam pod ljepšim ruhom!

Talijanski Duče ne će da se odreče — barem na jeziku — lične slobode, koja je prirođena svakome čovjeku; a koju je francuska revolucija zloupotrebila — osobito protiv Crkve; da se ista tobožnja „svetost moderne lične slobode" u boljševizmu i u fašizmu bezobzirno pogazi. Mussolini i fašistička država poznaju samo jednu slobodu i to apsolutnu slobodu njihove države, a ličnu slobodu samo u toliko u koliko to odgovara državnoj fašističkoj ideologiji. — E se la libertà dev' essere l' atributo dell' uomo reale, e non di quell' astratto fantoccio a cui pensava il liberalismo individualistico, il fascismo è per la libertà. E per la sola libertà che possa essere una cosa seria, la libertà dello stato e dell' individuo nello stato. Giachè, per il fascista, tutto è nello stato, e nulla di umano e spirituale esiste e tanto meno ha valore, fuori dello stato. Zbogom, ljudska slobodo! Zbogom slobodo sinova Božjih!

Ako bi trebala veća jasnoća u Mussolinijevoj, često puta zamršenoj, ideologiji, ona je vrlo jasna u pogledu na ulogu moderne fašističke države. Prema državi čovjek ne postoji kao jedna slobodna ličnost. Najjača i najuzvišenija je ličnost sama država. Država je sila, ali duhovna (?!). Ona (država) u sebi uključuje sve oblike moralnog i intelektualnoga ljudskoga ili bolje čovjekova života. Nije država za to da štiti poredak i da čuva neka tuđa prava. Ona nije ni za to, da ograničava neke lične sloboštine na korist zajednice. Država je oblik i pravilo svega čovjeka; ona mu se uvlači i u razum i u volju; silazi na dnu srca čovjeka radnika:

bilo kao mislioca, bilo kao umjetnika, bilo kao učenjaka. Država je duša same čovječje duše!

Fašizam nije samo zakonodavalac i utemeljitelj narodnih ustanova. On je promicatelj duhovnoga života. Ne će da obnavlja vanjske oblike života nego hoće da mijenja čovjeka, značaj, vjeru. I radi ove svoje zadaće traži red i hoće suverenu snagu u duhovima bez prigovora i pogovora.

Čini mi se, da u talijanskom izvorniku još jače i življe zvuče riječi novoga proroka: „Lo stato fascista, forma più alta e potente della personalità, è forza, ma spirituale. La quale riassume tutte le forme della vita morale e intelettuale dell' uomo. Non si può quindi limitare a semplici funzioni d' ordine e tutela. come voleva il liberalismo. Non è un semplice meccanismo che limiti la sfera delle presenti libertà individuali. E' forma e norma interiore, è disciplina di tutta la persona; penetra la volontà come l' inteligenza. Il suo principio, ispirazione centrale dell' umana personalità vivente nella communità civile, scende nel profondo e si annida nel cuore dell' uomo d'azione come del pensatore, dell' artista come dello scienziato: anima dell anima.

Il fascismo insomma non è soltanto datore di leggi e fondatore d' istituti, ma educatore e promotore di vita spirituale. Vuol rifare non le forme della vita umana, ma il contenuto, l' uomo, il carattere, la fede. E a questo fine vuole disciplina, e autorità che scenda addentro negli spiriti, e vi domini incontrastata."

Znam, da se riječi modernih mislilaca, pa i vlastodržaca, ne smiju da mjere ni logičkim, ni dogmatičkim ni etičkim pravilima. Oni su se raskrstili sa svim oblicima i mišljenja i Vjere koje nam daje Bog i zdrav razum i nepokvarena ćudoredna ćud. Moderna je misao oportunistična i egoistična. Prema prilikama se i ona mijenja. No, ipak ne smijemo omalovaživati ovakove pokrete, koji, kada su došli na vlast, raspolažu sa svim sredstvima moćnog državnoga aparata u bezobzirnom provađanju poganskih nekulturnih i nekršćanskih ideja. Ja mislim, da će se dosta snage utrošiti sa strane ljudi, koji hoće da sačuvaju ljudsku slobodu i sa strane kršćana, koji se bore za slobodu Sinova Božjih, dok se riješe sličnih nametnika. Bože daj, da to bude čim prije: na sreću prave kulture, čovjeka i Vjere!

O. P. G.

* * *

Neka psihološka opažanja na putu k istini. — *(Quelques observations psychologiques. Sur la voie de verité).*

Čovjek se je sa svojim duševnim moćima — osobito razumom i voljom — oduvijek visoko izdizao nad svom vidljivom prirodom. On je jedini na zemlji, koji je došao do istine, do vjere, do morala, do Boga. Njemu je samu bilo dano da sam sebe i svoj unutrašnji život prouči; i da vadi plodove svoga umnog nastojanja bilo u sebi samome bilo u svijetu i u životu. Metafizika, znanost, umjetnost, religija i moral baština je samo razumnih stvorova — ljudi. Razum uz Božju Objavu doveo je ljude, posebno kršćane, do poznanja i općih istina kao što su: vjera u osobnoga Boga, Stvoritelja, u neumrlost ljudske duše, u njezinu slobodu i spiritualnost.

Moderna nevjera, i materijalističkoga i idealističkoga riza, porekla je opstojnost osobnoga Boga. Nije poštedjela ni čovjeka, koga je sa malim modalitetima bitno i stvarno izjednačila drugim silama u prirodi, posebno pak nerazumnim životinjama. Mjesto Boga krivo su postavili načelo evolucije, kao da se ona može obistinjivati i poimati bez Boga Stvoritelja i uzdržavatelja svemira?! Ovim zabludama zadojena je moderna bezbožna kultura, koju su novi mudraci širili u ime znanosti i kulturnoga (?!) napretka. Nije nikakvo čudo, da su se onda životinje: i mačka i konj i pas, posebno pak majmuni, prikazivale pogledom na duševne sposobnosti čak superiornijim od samih ljudi?!

Čitajući članak J. Jelačića u Novoj Evropi (knjiga XXV, 1932): „Duša (psiha) čoveka: razum i moral", opazio sam objektivnije i pravednije prosuđivanje životinjske i čovječje psihe. Istina, gospodin Jelačić još stoji na načelu posvemašnje evolucije čovjeka i po duši i po tijelu iz carstva nižega života, makar da tu tezu ni on ni nitko drugi nije mogao dosada da dokaže. U ovakom držanju dokazuje se vrlo velika otpornost nevjere, da prizna ono što se inače zdravom razumu samo po sebi nameće: Kako čovjek nije životinja nego posebno biće, od tijela i neumrle duše, koje je Bog takovim htio. No, ipak, ako gosp. Jelačić i ne priznaje kršćanskog psihološkog gledišta, ipak daje nam zlatnih priznanja za našu tezu, koje dosada nijesmo susretali u protivničkom taboru. Dobro je, da ih i čitaoci Nove Revije čuju.

„Rasprostranjeno mišljenje, u literaturi i društvu, o neobičnom razumu životinja nije ispravno, i sve one priče, kojih ima gotovo u svakoj porodici, o neverovatnoj dovitljivosti pasa, genijalnosti ili dobroti mačaka, konja, pacova, pa čak i kanarinki, spadaju dobrim delom u onu grupu anegdota koju nazivamo „lovačkim pričama"... U istinu razum životinja — upoređen sa čovječjim razumom — vrlo je skroman, i sastoji se jedino u pamćenju, u sposobnosti postupati po analogiji i koristiti se lično stečenim iskustvom i iskustvom drugih... Ni traga nekome apstraktnom logikom rasuđivanju ne nalazimo kod životinja; ove nisu u stanju da naprave ni najjednostavniji silogizam...

Sve priče o republici ratobornih mrava i monarkičnoj državi vrednih pčela. kako rekosmo, samo su plod antropomorfističkih zabluda. Sve i najsloženije radnje ovih insekata ne prelaze granice instinkta; ali su komplikovane zajedničkim životom mnoštva jedinaka, koje imaju osobine s jedne strane parazitizma a sa druge simbijoze. To nije društveni život, a još manje državni, koji se bazira na psihičkoj podeli rada među načelno istim jedinkama, već je to slučaj kombinovanoga simbijotičkog uzajamnog prilagođivanja, sa fiziološkom podelom rada među članovima kolonije."

Lijepa je pojava, što se ljudi počinju stavljati na ispravno stanovište stvarnih opažanja. Prije su ovakovi slučajevi bili veoma rijetki. Mi ne tražimo od prirodoznanaca, da oni dokazuju duhovnost i neumrlost duše. Ovim se treba da bave psiholozi-filozofi. I gosp. Jelačić hoće da bude jedan od njih. On ovih većih duševnih stvarnosti ne može da uoči. Oči su mu zavezane maramom pozitivizma, koji ne će da prizna ni duha ni drugoga života. Dobro je, što Jelačić bistro gleda realne razlike antropologije i zoo-

spsihologije. Ove će mu razlike, kada pane materijalistička predrasuda, otvoriti put k metafizici i k religiji, jer je i ovo područje ljudskoga života.

O. P. Grabić.

* * *

Pračovjek i evolucionizam. — *La Préhistoire et l' évolutionisme).* — Pronalazak ostataka najstarijih ljudi dizao je veliku buru u svoje vrijeme i kod stanovite vrste ljudi. Kadgod su našli kakvi ostatak pradavnog čovjeka odmah su govorili kako je on morao biti veoma sličan majmunu, jer da ima te i te znakove majmunskog porijetla, kako je to sigurna toliko željkovana i tražena veza između čovjeka i majmuna (missing link).

Nikakve prirodoznanstvene činjenice nijesu na to silile već nešto sasvim drugoga. lako neopravdano, ipak su neki htjeli tezu o razvoju staviti za bazu materijalističkom naziranju na svijet. Oduševljeni učenici, tako kaže prof. Dr. B. Kisch u nastupnom govoru (Festrede, J. A. Barth, Leipzig 1932), jer nijesu znali dobro rasuditi, primili su Darwinovu teoriju kao gotovu činjenicu. A najviše su Haeckel i njegova škola stali učiti kao gotovu istinu do danas nedokazanu teoriju descendencije, kao isto tako nekritičnu i činjenicama protivnu tvrdnju da nam nauka o razvoju otkriva kako je sve nastalo mekaničnim putem. Međutim sasvim je neistinito kad se kaže, da je nauk o descendenciji sasvim dokazana istina. Pače sve do danas nema dokaza niti za njezinu vjerojatnost.

Kako stojimo sa dokazima za prelaz iz jedne vrste u drugu? Ima li Haeckelov biogenetski zakon za se ikakvu potvrdu? Od svega toga nema ništa! Paleontologija nam danas daje toliko dokumenata ali za razvoj u tom smislu nigdje ništa. Nigdje n. pr. nema nikakva znaka kako bi se reptil mogao prokrenuti u pticu. Stoga je znanost isključila sve fantastične posrednike iz Haeckelova i sličnih proizvoljnih rodoslovnih stabala. Svaku vrstu nalazimo u zemlji kao nešto nova, nešto sasvim za se; nigdje ni traga nekakvim posrednim članovima. Isp. Leo Frobenius, Schicksalskunde im Sinne des Kulturwerdens, Leipzig).

To isto proizlazi iz proučavanja praljudskih ostataka: neandertalskog, heidelberškog, piltdownskog, trinilskog, rodezijanskog i pekinskog pračovjeka. Materijaliste i evolucioniste stavljali su u njih velike nade. Proglasivali su ih za posrednike između majmuna i čovjeka. Ali su se u svakom varali. Dr. Kleinschmidt, iza 40 godina ozbiljnog proučavanja, dolazi do rezultata, sasvim oprečnih evolucionizmu (Der Urmensch, 1931). Svi ovi praljudi bili su ljudi kao i mi; i u njima je jednako tekla ljudska krv. Čovjek i majmun sistematski su blizu. Ali to je samo neka sličnost, a nikakva srodnost. Uzrok ove sličnosti je sasvim drugi, a ne tobožnje zajedničko porijetlo. Sve ljudske rase sačinjavaju skupinu za se, kao što i majmunske stoje u posve odjeljenoj skupini. Čovječji život teče u jednom pravcu, dok majmunski ide u sasvim drugomu. Stoga je samo fantazija mogla ispoređivati i izvoditi rase ljudi iz vrsta majmuna. Ovi su među sobom tako daleko, da ne mogu nikako biti baza za razvoj rasa. Tamo gdje se je, po računanju evolucionista, moralo najviše i jasno pokazati kako se ove dvije linije, čovjeka i majmuna, spajaju u jednom prapočetku, tu su se baš i pokazale karakteristične razlike i osebine jednih i drugih. Ne

smije se stoga gledati samo na sličnost, koja ima svoj uzrok, nego još više na mnoge razlike i osebine, koje ih sasvim rastavljaju. Pokraj genetične razlike, tim što majmun i čovjek idu svaki svojim pravcem od postanka do danas, a koja je tako odlučna u ovom pitanju, ima i toliko morfoloških razlika. Evolucioniste tvrde kadikad take stvari, koje graniče sa djetinjarijom. U jednu riječ, čovjek i majmun pokazuju se u ovom početku i danas kako svaki za se, da onaj, koji hoće da ih svede na jedan početak, sili prirodne činjenice, da mu otkriju nešto, što se u njima ne nalazi, iskrivljuju ih.

Ovi ostaci davnih ljudi, osvijetljeni novim istraživanjem, ponovno nam govore, da ne mogu nikako poslužiti materijalističkom raspoloženju evolucionista.

Dr. Božo Vuco.

* * *

Preokret u staroj i modernoj fizici. — *(Ce que dit la physique moderne de la manière d' envisager le monde).* — U drugoj polovici prošlog vijeka, napose u zadnjim decenijima ovog vijeka, nastao je veliki preokret u proučavanju fizike, u njenim metodama i u uvjerenju, kog su neki prije imali, da njene neutvrđene zasade mogu biti temelj za nazor na svijet. U zadnjem vijeku vladao je kod nekih znanstveni materijalizam, koji se je oslanjao na tobožnje rezultate prirodnih znanosti, napose fizike. Držali su da je materija i svijet uopće samo skup učinaka, koji su nužno proizvedeni i nužno se proizvađaju od svojih uzroka. Tu dakako već nije bilo mjesta za nešto duhovnoga, napose za Boga.

Međutim ovo se mišljenje preokreće. Moderno prodiranje i u sami sastav atoma, sa svim onim, što se tu vidi i saznaje, odvraća od materijalizma ozbiljne i nepristrane duhove. Čudovišta, o kojim nam govore nebesa, jednako ih propovijeda i svaki nevidljiv atom. Plank, sa svojom teorijom količina (1900), pa iza njega drugi fizičari, utvrdili su take teze, koje se sa starima nikako ne slažu. Svijet i život u njemu nikako nijesu determinirani vremenom i prostorom, a zanajmanje time da bi svi učinci uvijek bili nužno proizvedeni od svojih uzroka. Tu ulazi i rad bića, koja nijesu determinirana na svoj rad, nego se slobodno odlučuju. Pogled, kog nam otkrije nova fizika, nameće nam da priznamo i druga bića izvan slijepe i nužno djelujuće materije. Mi slutimo kako je velik svijet; ali nam on tek otkriva kako velik mora biti Stvoritelj.

Tako govori jedan od najvećih današnjih fizičara! Pa stoga nadodaje da je materijalizmu odzvonilo. Materijalizam, kojim su bili zaraženi neki fizičari prošlog vijeka, a koji je mislio da se svijet može protumačiti samo mekaničkim i biološkim zakonima, mora sasvim ustupiti pred modernim znanostima. Jedino je umjestan spiritualistički nazor na svijet. Tu religija ispunja sve ono, na što prirodne znanosti i fizika čovjeka upućuju, a što one po sebi ne mogu nikako ispuniti jer na njih i ne spada. (Eddington, Das Weltbild der Physik und ein Versuch seiner philosophischen Deutung, 1931).

S njim se slažu i drugi veliki današnji fizičari. Područje, kojim se bave, otkriva im na mnogo načina veličinu Onoga, koji je sve to učinio. D' Arsoval n. pr. kaže da fizika ne može riješiti sve probleme. I kada od-

govori na jedno pitanje, postavlja ih dvadeset novih, koja opet traže odgovor. Stoga sami napredak u ovim znanostima sili učenjake da budu ponizni i iskreni. U tom smislu govori André Blondel, da su današnji fizičari ponizniji pred tajnama prirode, koje im se svakog časa iznova ukazuju i bivaju tim veće i brojnije što naša spoznaja napreduje. Raspoloženje, u kom su se neki fizičari pokazivali bojovni prema religiji, dolazilo je odatle što su iz svojih nedokazanih i nekontroliranih hipoteza vukli, neosnovane zaključke proti religiji. Stoga, kaže on, današnji fizičari ne boje se ispovijediti vjeru u Boga, koji je stvorio fizički svijet i njegove tajne. Njegovu misao opetuju i potvrđuju M. J. Boussinesq, E. Branly, G. Claude i drugi redom.

Tako moderna fizika, kao i druge prirodne znanosti, sa svojim velikim predstavnicima pjevaju himnu Stvoritelju svijeta.

Dr. O. Božo Vučo.

* * *

Prijedlog da se Sv. Ante proglasi crkvenim Naučiteljem. — *(Propositio ut S. Antonius Pat. Doctor Eccl. declaretur).*
Jubilarna proslava sv. Ante svratila je mnoge Svečeve štovaoce da u dublje i kritično ispitaju ne samo djela svetosti i čudesa, već i bogoslovsku nauku padovanskog Čudotvorca. Kritika danas priznaje nekoja književna djela sv. Ante. To je potaklo profesora na međunarodnom kolegiju sv. Ante u Rimu, O. Heenricksa, da se posvetio istraživanju bogoslovske mistične nauke sv. Ante. Svoja iznašašća objelodanio je u filozofsko-bogoslovskom tromjesečnjaku „Antonianum" (Roma, fasc. 1, 2., 1932). Ona su svratila na sebe pažnju naučenjačkih krugova. „Osservatore Romano" (2 luglio 1932) spomenute članke naziva pravom objavom za učenjački svijet u prilog bogoslovskog znanja sv. Ante. Dosad su Antu isticali kao uzor svetačkog življenja i neobičnog Čudotvorca. Povodom radnje O. Heenricksa iznosi uvaženi vatikanski list nadu i želju da se još proučí bogoslovska nauka svetog Padovanca, te da u Svecu, unaprijed štujemo ne samo kanoniziranog Božjeg ugodnika i Čudotvorca ,već i crkvenog Naučitelja.

L. B.

* * *

Kurijozan slučaj pravog modernog pustinjaka. — *(Quoddam curiosum exemplum moderni eremitae).* — Katolički redovnici jesu elita duhovnog i kreposnog života, što ga Krist objavio u svom evanđelju. Crkvena povijest svjedoči da u pustinjačkom životu zametnula se klica samostanskog i redovničkog života. Desetak kartuzijanskih samostana, što još opstoje na svijetu, među kojima je ubrojiti i onaj u našem slovenskom Pleterju, kazuju nam tragove starinskog i sredovječnog pustinjačkog života, ali u blijedoj slici, budući ti kartuzijanski samostani ostaci su pomiješanog samostanskog i pustinjačkog života. Četiri-pet stotina današnjih kartuzijanaca u svijetu proborave uistinu većinu dana u pustinjačku, ali nešto dnevnog vremena imaju u zajedničkom vježbanju. Redovnici sv. Romualda (10 vijek), tako zvani Kamaldolenzi, više nego Kartuzijanci sačuvali su ostatke klasičnog pustinjačkog života. Ta je posve iznimna rijetkost kamaldolenskog Reda, što u svojoj matici, u Kamoldoli

u talijanskom toskanskom Apeninu, nudi i dandanas svakom svomu novaku, bi li htio prigrliti pravi pustinjački život. Bit će oko stotinu godina da ni od istih Kamaldolenzanaca nitko nije primio takovu ponudu. Ali čitamo (Osservatore Romano, n. 206 god. 1932) da na 30 srpnja ove godine jedan novak u Kamaldoli prigrlio je u svom samostanu taj pustinjački život. Pod Pijom X i Benediktom XV živio je taj novi pustinjak na Papinu Dvoru. Postavši Kamaldolezancom uz velike muke i predhodne kušnje dozvolio mu je Starješina da ovog ljeta uđe u „svećerni zatvor." Vas svoj život on ima provesti zatvoren u svojoj ćeliji i u ograđenom vrtliću. Tu i moli. U zajedničku crkvu dolazi samo triju dana zadnjih Velike Sedmice. U blagovaonicu sa Braćom pristupi na Veliki Četvrtak, Uskrs, zadnji dan pred božićni i uskrsni post. Inače je apsolutna samoća. Posve mrtav svijetu i svakoj vijesti iz svijeta. Neće ni da mu se ime više spominje. Hrana mu je povrće, a zanajviše kruh suh i voda. Vatra se ne užiže u njegovu stanu. U ganutljivoj ceremoniji zatvorio se na predzadnji dan srpnja ove godine taj moderni pustinjak. Nakon samostanske mise iz crkve ga je u procesiji mjesni Starješina zajedno sa Braćom otpratio u njegovu ćeliju „svećernog zatvora" moleći pokorničke psalme, a sa zvonika je mrtvačko zvono javljalo da opet jedan nakon nekih sto godina postaje pustinjakom dvadesetog stoljeća. Kad je povorka stigla u njegov vrtić, Starješina ga je poškropio svetom vodom i tamnjanom pokadio ćeliju. Sad je u zadnjem zemaljskom pozdravu svaki prisutni Brat zagrlio i poljubio novog pustinjaka i uz absolutni muk ostavio ga da počiva u miru Božjem. Čitavoj ceremoniji bio je prisutan onaj novi prelat sa Papinog Dvora koji ga je zamijenio u službi. Ovaj neobično ganut na koncu je kazao: „Veliko i junačko duhovno djelo koje nesamo ne možemo nasljedovati, nego niti mu se dosta nadiviti".

L. B.

* * *

Nekoliko Strosmajerovih pisama franjevačkoj sinjskoj gimnaziji i Stjepanu Ivičeviću. — *(Tres epistolae ab episcopo Strossmayer ad gymnasium Sinj et Stephanum Ivičević scriptae nunc primum publicantur).*

U popisu narodnih preporoditelja, koje je Milan Grlović štampao u Zagrebu 1885. zauzimaju odlično mjesto biskup Josip Juraj Strossmayer i Stjepan Ivičević. Ovaj potonji rodi se u Makarskoj, 24. I. 1801., a umre 16. XII. 1871. Tade Smičiklas napisao je nacrt života i djela Strossmayerovih i štampao troškom jugoslavenske akademije u Zagrebu 1906. (str. 1—126). Dr. V. C. Pavišić opisao je život i rad Stjepana Ivičevića u prvom svesku „Memorie Macarensi", štampane u Trstu 1897. (str. VIII+192). Ovo je najpotpunija studija, što je dosada napisana o Stjepanu Ivičeviću. Ipak kad dr. Pavišić radi o odnosu Hrvata i autonomaša u Dalmaciji valja to sa reservom primati. Petar Kasandrić u svojoj knjizi „Il giornalismo dalmato dal 1848 al 1860", (Zadar 1899. str. 11 sl.), osvrnu se na njegov *novinarski rad,* a Š. Urlić u II. programu c. k. velike državne gimnazije u Zadru 1903. (str. 3—38) izdao je izvornu studiju o *„Radu* Stjepana Ivičevića *oko hrvatskoga jezika".*

Moja svrha nije ovdje, da opisujem ova dva narodna preporoditelja. Ja ću samo donijeti tekst Strossmayerovih pisama sinjskoj franjevačkoj gimnaziji i Stjepanu Ivičeviću, koji su bili ognjišari narodnog preporoda u Dalmaciji i širitelji ideje združenja Dalmacije sa posestrimom Hrvatskom i Slavonijom. Originalna pisma ljubezno mi je posudila odlična obitelj Vranjican, u Makarskoj.

Biskup Strossmayer piše upraviteljstvu sinjske franjevačke gimnazije 9. III. 1861, da mu šalje pripomoć od 1000 for. po gospodinu Stjepanu Ivičeviću. Ovom zgodom preporuča franjevcima-profesorima sinjske gimnazije, da živo porade oko združenja Dalmacije sa posestrimom Hrvatskom i Slavonijom. O. Petar K. Bačić sa zahvalnošću spominje ovaj dar hrvatskog mecene u „Spomen knjizi franjevačkoga gimnazija u Sinju". (Sarajevo 1905., str. 40). O. Stjepan Zlatović (Franjevci i hrvatski puk u Dalmaciji. Zagreb 1888, str. 425 sl.) potanko izvještuje, kako su franjevci-profesori sinjske gimnazije na čelu sa svojim provincijalom fr. Jakovom Milinovićem i fr. Antom Matasom ravnateljem zborom i tvorom radili, da se oživotvori sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom.

U drugom pismu od 20. XII. 1861, Strossmayer odgovara Stjepanu Ivičeviću, da on ne dvoji o njegovoj iskrenosti prema narodnoj ideji. Bodri ga, da i dalje radi na narodnom polju osvještenja. Preporuča mu, da sav dug, koji ima prema njemu, obrati na korist i sreću franjevačke gimnazije u Sinju.

Konačno Strossmayer piše Stjepanu Ivičeviću 8. I. 1863., kako silno voli *patriotski rad sinjskih franjevaca.* On podupire svako plemenito djelo, koje služi na korist narodu. Stoga želi, da dug od 1700 for., koji mu Ivičević duguje, povrati ne njemu, nego 1000 for. franjevačkoj sinjskoj gimnaziji, a 700 for. sebi pridrži za uzgoj svog rođaka.

TEKST STOSSMAYEROVIH PISAMA

1. Slavnom Upraviteljstvu gym. Sinjske.

Evo Vam šaljem po velecienjenom gosp. i prijatelju Ivičeviću 1000 for. da se tim novcem poslužite u Vaše gym. svrhe. Gospodo! Prionite uz narodnu našu stvar i *združenje sa posestrimom Hrvatskom i Slavonijom,* pak će sve dobro biti, ako Bog da i srieća junačka.

9 marta 1861. Strossmayer Biskup.

2. Mili moj prijatelju!

Ja nikada o Vašoj ljubavi k narodu našem dvojio nisam. Znao sam, da sve što činite, činite iz privrženosti prama narodu. Njeki našinci ne gledaju dalje od nosa, ter jim najveća slast klevetati. Što se Vašeg duga tiče, budite bez brige. Ja Vas molim, da kad uzmognete, sav taj dug na korist Sinjskog i sreću zavoda obratite.

Budite zdravi i blagoslovljeni. Ja ostajem s ljubavju i počitanjem Vaš stari prijatelj

20. 12. 1861. Strossmayer.

3. Mili moj i velecienjeni prijatelju!

Bog nek Vam bude na pomoći; on nek blagoslovi svaki trud i korak Vaš. Da Bog da, oči Vaše ugledale, što Vam poštena duša i serdce snuje. To Vam je, prijatelju, hvala na onom, što mi želite, i što o meni dobra zborite. Pravo je, što Vašega rodjaka u Beč poslaste, i što ćete ga poslie u Zagreb poslati, da poput pčelice med liepih naukah posvuda sabire i za buduće zvanje svoje spravlja. Valja znati što više jezikah, ali svoj valja nadasve ljubiti i njegovati. Bog dao, da u plemenitomu rodjaku svome doživite i štap i pravu sliku i priliku svoju.

Ja dakako nesmijem se prispodobiti s Franklinom, velikašem u svakom obziru, ali mi je serdce zaisto svistno i iskreno ljubeće, ter po mogućnosti rado podupirem svako plemenito dielo, koje rodu na korist služi. Evo me dakle s predlogom sličnome onomu Franklina. Koliko se sietjam, Vi meni dugujete 1.700 f. Molim Vas, hiljadu for., kad uzmognete, podajte Sinjskoj gymnaziji. Naši siromaci ondašnji franjevci podpora su, kako čujem, dobra svetoj stvari našoj.

Ostalih 700 f. upotriebite na izobraženje Vašega rodjaka, pa ga obvežite da ako mu jednoč, što iz svega serdca želim, Bog blagoslovi, da i on jednoć bratu siromašcu štap i podpora bude. A i nek kadšto koji Očenašak za mene i za moju griešnu dušu izmoli.

Nemogu Vam kazati koliko se radujem, da stvar naša tako liepo u Dalmaciji napriedjuje. Koliko bi želio Dalmaciu jednom proputovati i ondašnju braću pozdraviti! Ako Bog da glave bit će i kape. Jednom valjda i to moguće biti. Svi Vas pozdravljaju, ja pako s osobitom ljubavlju ostajem Vaš stari prijatelj

8 siečnja 1863. Strossmayer Biskup.

Priopćio dr. fr. Juraj Božitković.

* * *

Katolička Rimska Crkva u očima jednog indijskog intelektualca. — *(Ecclesia catholica ab homine indico considerata).*

Ovaj značajni članak donijela je u 8 br. 1932 vrlo ugledna indijska revija *Prabudda Narata* (Probuđena Indija), koju na engleskome izdaju indijski monasi *Ramakrishna,* a napisao ga je doktor filozofije *Taraknath Das.*

Medu Indijancima ima fanatika, koji ne vide ništa dobra u drugim vjerama. Ali prava je narav Hinduizma sveopća snošljivost i poštivanje svih religija. I kad je to tako, onda pravi Indijac traži istinu u Kršćanstvu i u drugim vjerama. Ovoga se je držao i Ramakrishna.

Premda ne mislimo raspravljati o naukama Kršćanstva, ipak želimo osvrnuti se na neke točke Rimske Katoličke Crkve.

Ona vijest iz Vatikan-grada, od 7 aprila 1932, osvijetljuje donekle sveopći karakter organizacije Rimokatoličke Crkve, a glasi: „Državni Podsekretar Mons. Oktavijani jutros je prikazao Sv. Ocu Piju XI novi Papinski Anuarij. Prema njemu ima u Rimokatoličkoj Crkvi 1609 Nadbiskupa i Biskupa, a 65 Kardinala. U Evropi ih ima 673; u Sjevernoj i Južnoj Americi 445; u Aziji 277; u Africi 140; u Oceaniji 74; u Sjedinjenim

Državama 109; u Kanadi 74; u Meksiku 34; u Argentini 10; u Boliviji 11; u Braziliji 74; u Čile 13 i u Kolumbiji 27."

Ako je 65 Kardinala i 1609 Nadbiskupa i Biskupa rasijano po čitavome svijetu, onda broj rimokatoličkih svećenika, redovnika, redovnica i braće laika mora iznositi nekoliko stotina tisuća. Rimokatolička Crkva drži po cijelome svijetu na stotine tisuća parohijalnih škola, stotine sveučilišta i na tisuće bolnica.

Još će biti zanimljivo zabilježiti, da je Uprava za „Raširenje Vjere" (De Propaganda fide) ove godine primila dobrovoljnih doprinosa 2.600.000 dolara, ili 8 milijuna rupija. Ove godine doprinosi su iznosili oko trideset po sto manje nego lani. Svakako, Rimokatolička Crkva preko same uprave Generalnoga Savjeta za Raširenje Vjere godišnje troši do deset milijuna rupija. A trošak na odgojni, filantropijski i socijalni rad, pa onda na uzdržanje različitih redova Rimokatoličke Crkve po svemu svijetu mora narasti svake godine do koje miljarde dolara. Prostrano je carstvo Rimokatoličke Crkve. Ona je možda najveća organizacija na svijetu. Njezina stalnost proistječe iz same biti organizacije, koja sastoji iz spoja teokracije, aristokracije i sistema reprezentacije. Papu, kao Glavu Crkve, smatraju neprevarljivim i vrhovnim upraviteljem Crkve.

Njega biraju iz Zbora Kardinala, koji je sastavljen od 65 pretstavnika rimskoga katoličkoga svijeta. Ovi su Kardinali Knezovi Crkve, pravi aristokrati inteligencije (izabrani od raznih narodnosti i plemena). Oni su uložili svoje najbolje sile na službu Crkve i time se domogli tako važna položaja. Premda u Rimokatoličkoj Crkvi ima na stotine tisuća svećenika, ipak tu nema nego 1600 Nadbiskupa i Biskupa, a Kardinala ciglih 65. Biskupi i Nadbiskupi su upravitelji svojih pokrajina (srezova), pa ipak su apsolutno podložni auktoritetu Crkve.

Demokratski karakter Rimske Katoličke Crkve očito izbija iz same njezine uredbe. U njenu stadu ima bogatih i siromaha, učenih i neznalica; ali pred Crkvom „svi se ljudi rađaju slobodni i jednaki." Za nju ne obstoje različite kaste. Jednako sin seljaka kao i sin jednoga kralja može da postane svećenikom ili da uđe u koju nedovničku zadrugu, samo ako ima za to potrebite uvjete.

Značajno je svojstvo Katoličke Crkve i njezina vrlo velika pomnja na sve što se tiče uzgoja djece, koja Crkvi pripadaju. Ovdje zapravo i stoji ona realna snaga ove velike Organizacije, koja se raširila po čitavome svijetu i koja vrlo jako upliva na svjetske događaje, pače jače od mnogih svjetskih sila.

Rimokatolička Crkva u svome stadu broji najveće teologe i prave askete, kao i najvrsnije učenjake, inženjere, liječnike i državnike. Radnici na obnovi indijskoga društva mnogo bi imali da nauče iz proučavanja organizacijskoga sistema Rimokatoličke Crkve. Neke točke bi mogli iskoristiti za promicanje indijske solidarnosti.

Po Osservatore Romano — *P. Č.*

KNJIŽEVNI PREGLED

Fr. AGOSTINO GEMELLI O. F. M.: *Il Francescanesimo, Soc. Ed. „Vita e Penssiero" — Milano — MCMXXXII.* in 8, XVI, — Cijena 20 tal. lira.

Makar da je književnost o sv. Franji i o franjevačkom pokretu u svim gotovo kulturnim jezicima preobilna, ipak je ovo najnovije djelo učenoga franjevca o. Gemellija vrlo dobro došlo svim prijateljima franjevačkoga reda i svim štovateljima velikoga Asiškog Siromaha i Božjega Viteza. O. Gemelli promatra sv. Franju i njegovo djelo sa najšireg ideološkoga pogleda u smislu Evanđelja; ljubavi prema Bogu, prema bližnjemu i prema prirodi, zahvaćajući glavnije niti i povijesnoga razvoja franjevačkoga pokreta, koji On usko dovodi u organičku vezu sa samim sv. Utemeljiteljem svih franjevačkih i redova i njihovih najraznovrsnijih izdanaka i ogranaka. Zgodno je uključio i bujan procvat franjevačkih ženskih trećoredskih redova na vrlo prostranom polju i kulturnoga i socijalnoga djelovanja.

Rektor milanske katoličke Univerze djelo je razdijelio na tri poglavlja. U prvom govori o sv. Franji i o njegovom vremenu. I ovo je razdrobio u petnaest točaka, koje nam u sažetom obliku prikazuju opći pogled na život i rad Sveca; tako da nam je fizionomija daleko jasnija nego li u prevot opširnim životopisima, koji svojim opširnim opisima onemogućuju sintetični pogled na karakter Asiškoga Siromaha.

U drugom poglavlju prikazana je duhovnost sv. Franje u vjekovima do našega vremena. Svaki je vijek opisan za se sa svojim negativnim i pozitivnim stranama i to na najraznoličnijim područjima franjevačkoga rada: u teologiji, u filozofiji, u mistici, u asketici, u misijama i pastorizaciji — bilo u kršćanstvu bilo u poganskim zemljama — u diplomaciji i u politici, u socijalnoj i karitativnoj akciji, u znanosti i umjetnosti. Vas ovaj vjekovni rad O. Gemelli je sveo u uski i organski spoj sa samim sv. Franjom. Božji Vitez je kao rijetko tko ili bolje rekuć, u onom smislu kao sv. Franjo, ka nitko ljubio Boga, ljubio čovjeka, prirodu i sva stvorenja; a nada sve Boga-Čovjeka, i Njegovu preblaženu Majku. On je svojom velikom dušom bio podstrekom svim učenjacima, propovjednicima, socijalnim radnicima, svecima franjevačkih redova od njegova doba do našega. Dakako da ova teza nije tako evidentna u djelu općih obrisa, kakovo je djelo O. Gemellija, ali da mu je uspjelo, osobito u teološko-mističnom životu i povijesti — uspostaviti niti između Glasnika Krista Kralja i njegovih Sinova, kojima je pošlo za rukom osnažiti vjeru u Krista Kralja kao centar svega stvorenja, bez obzira na istočni grijeh, i na Njegovu presv. Majku Bogorodicu, neoskvrnjeno začetu, o tom ne će niko posumnjati, ako bude pomnjivo pratio razlaganja O. Gemellija.

Treće i zaključno poglavlje posvećeno je sv. Franji i našemu vremenu, u kome pisac dokazuje savremenost, korist i nuždu Franjina duha za obnovu današnjeg doba. I naše vrijeme ima smisla za slobodom, za znanjem, za akcijom, za srećom i za unutrnjim životom. Svim ovim težnjama duh sv. Franje, koji je bio prožet Kristovom ljubavi, može u pravom smislu riječi da i udovolji. Proučavanje života sv. Franje i njegova pokreta i sa strane nevjernika dokazuju njegovu savremenost; a, Bože daj, da Bog spasi po zagovoru sv. Oca i moderno društvo, koje ne će da Ga prizna, makar praktični uviđa, da bez Boga ne može ništa.

O. Gemelli u svom djelu pokazao je širinu ljubavi sv. Franje, kada nije pravio nikakve razlike između raznovrsnih redova sv. Oca. Jednako su mu draga braća, ma kome redu pripadali ili franjevačkom ili konventualskom ili kapucinskom. Ove i slične pokrete sve je sv. Franjo u svome duhu nosio, kada je htio, da svi ljube Boga i žive za nj; a da se po svom ličnom raspoloženju nije toliko ni brinuo, na koji će ko način ljubav prema Bogu oživotvoravati i život prema Evanđelju udešavati. Zajednička ljubav svih franjevaca mnogo će doprinijeti uspjehu franjevačke i katoličke stvari a i povratku ljudskog društva ka kršćanstvu.

Doći će vrijeme, da ćemo i mi, franjevci na balkanskom poluotoku, kada budu gotove monografije franjevačkih provincija, dati jedan sličan pregled duha sv. Franje i franjevačkoga rada u našim krajevima na korist vjere i naroda sve pod geslom sv. Oca: Non sibi soli vivere sed et aliis proficere vult Dei zelo ductus. — Živjeti dakako za se i za svoje spasenje, ali i za druge i drugima koristiti; i ovo je nadahnuće Božje!

Gemellijevo djelo preporučujemo svim onima, koji osjete u svojoj duši, da ih slična djela zanimaju; a među franjevcima naći će ih se mnogo.

P. G.

•

KUTAL dr. BARTHOLOMEUS, ***Commentarii in prophetas minores. Liber prophetae Joelis. Olomucii (in republica Cechoslovaca) 1932, Pretium Kč. 20; Francs. suis. 3.20, Format 23½×15½ cm. 104 str.***

G. dr. B. Kutal poslao nam je na recenziju drugi svezak svog tumačenja u male proroke knjigu Joelovu. Poslije kratkog uvoda (str. 7) raspravlja o osobi, dobi, sastavu i sadržaju knjige Joelove; njegovom odnosu prema Amosu. Tumači značenje izraza „dan Jahvin"; donosi povijesna zapamćenja u knjizi Joelovoj; radi o božjim imenima, stilu i pjesničkom metru kod proroka Joela (str. 19—29). Napokon prevodi tekst iz izvornika u ritmici, prilaže kratki tumač. Ako se uzme djelo u svojoj cjelini, ono je dobro napisano, umjetnički izvedeno, bogato opremljeno. Ozbiljnost, znanstvena sprema, objektivnost, zreo sud, ukus, elegantan stil i umjetnička pjesnička forma prednosti su g. pisca. O Joelu piše, da je prorokovao oko 730—693 (str. 25). Najbolje je obradio u četvrtom poglavlju o općem sudu u „dolini Jošafatovoj." On veli, da „dolina Jošafatova" nigdje se ne spominje u sv. Pismu. Josip Flavije, koji pobliže opisuje jerusalemsku okolicu, skroz ne poznaje „jošafatsku dolinu". Ako se porede staro-zavjetna mjesta: Is. 10, 12; 66, 6; Ez. 38, 8; Dn. 11, 45; Zach. 9, 14-6; 12 1-6, izbija na površinu, da se očekiva opći sud blizu Jerusalemu, Joel govori u „Jošafatskoj dolini". Gdje se ona nalazi, o kojoj i Ivan 4, 2. 12 govori? G. Kutal odgovara (str. 85): „Jošefatska dolina ne znači u r. Ivanovim 4, 2. 12 neku dolinu blizu Jerusalema, nego neko je *tropično govorenje*, da se izrazi božji sud nad svim bližnjim narodima Judina kraljestva."

Prijevod u hebrejskoj ritmici i komentar g. Kutala dobro može poslužiti kao udžbenik u svim bogoslovnim zavodima.

Dr. fr. Juraj Božitković.

•

Opuscula et textus historiam ecclesiae eiusque vitam atque doctrinam illustrantia. Series scholastica. Edita curantibus M. GRABMANN et Fr. PELSTER S. J.

Fasc. IX, XI. XII.

1. Gualteri Concellarii et Bartholomaei de Bononia O. F. M. Quaestiones ineditae de Assumptione B. V. Mariae. Edidit A. DENEFFE S. J. *Ladenpreis RM. 1.08. Monasterii 1930. Typis Aschendorff.*

2. Henrici Totting de Oyta, Quaestio de Sacra Scriptura. Primum *edidit* ALBERTUS LANG. *Monasterii 1932. Typis Aschendorff. Ladenpreis RM. 1.10.*

3. Henrici de Lübeck O. P. Quaestiones de motu creaturarum et de concursu divino. Primum edidit FRANCISCUS MITZKA S. J. *Monasterii 1932. Typis Aschendorff. Ladenpreis RM. 1.10.*

1. Walter de Château Thieurry bio je svećenik, kancelar pariške univerze 1246—1249 i biskup za dva mjeseca. Umro je 23. IX. 1249. Napisao je tri pitanja o prelazu bl. Djevice Marije. Treće o njezinom uznešenju štampao je o. A. Deneffe.

Bartuo Boloniski prije nego stupi u franjevački red, učio je u Parizu. Bio je „magister regens" na pariškoj univerzi poslije 1270., u Bolonji 1282. Postade bolonjskim provincijalom 1285. do 1289. Poslije toga nije mnogo vremena živio. Napisao je više djela, koja još nijesu obijelodanjena.

Oba uče, da je bl. Gospa uznešena dušom i tijelom na nebo. Walter donosi u prilog svoje teze 27 razloga; fr. Bartuo brani, da je prošao neki razmak vremena između proslave Gospine duše i Gospina tijela. Njezino se tijelo ipak prije proslave nije pokvarilo, ni raspalo. Tezu potvrđuje ugledom, razumom, objavom, poviješću i uzornim vodstvom (str. 82). Uzdignuta je nad sva stvorenja. Njezino uzdignuće poveća veselje u nebu. Oba uče uznešenje Gospino tijelom u nebo i oba niječe njeno neoskvrnjeno začeće. Ne znam, kako se ta nauka može spojiti? Uznešenje tijelom posljedica je njena neoskvrnjenog začeća. Knjiga dobro dolazi bogoslovskim seminarima.

2. Henrik Totting rodom je iz Oyte oldenburškog gradića. Spominje se prvi put u nekoj molbi Karla IV. 1355. kao „magister in artibus, studens in s. theologia in universitate" u Pragu. Neko vrijeme je bio na čelu erforske škole oko 1362. G. 1366. povrati se u Prag, gdje je predavao filozofiju.

Zaputi se u Pariz 1377., da uči teologiju, gdje 1380. zadobi licencijat. Nakon pobuna dođe opet u Prag 1381. kamo postade 1384. zamjenik kancelara univerze. Iste ga godine pozove Henrik Hassijski *u Beč da osnuju univerzu*. Slavi se kao *utemeljitelj* ili *„primicerius almae universitatis Viennensis"*. Umre 20. V. 1397. Napisao je više djela, koja su gotovo sva neštampana. A. Lang je tiskao njegov sustavni traktat o sv. Pismu, u kojemu raspravlja o avtentičnosti Vulgate, kanoničnosti sv. knjiga, inspiraciji i hermeneutici. Zapaža (str. 19), da se prijevod sv. Jeronima ima cijeniti nad sve ostale prijevode sv. Pisma. Sve su knjige crkvene biblije Bogom nadahnute (str. 22). Smisao je sv. Pisma *doslovan ili mističan* (str. 47). Svi se ostali smisli sv. knjiga na njih svode (str. 49). *Doslovni smisao* prama Tottingovu mnijenju ima *uspješni dokaz* (str. 51). *Mistični* je također istinit, jer ga je Bog htio (str. 52). Knjiga će dobro doći svim, koji se bave sv. Pismom.

3. Henrik je Lübečki bio provincijalni vikar u Saskoj 1312. Postade provincijal 1330—1333. G. 1336. opet biva imenovan provincijalov zamjenik na zboru u Brigesu. U spomeniku od 1330. slovi kao magister. Tu čast je postigao prije 1325. Napisao je više djela. O. Franjo je Mitzka štampao *njegovu raspravu o pokrenuću stvorova i sutjecaju božjemu*. Drugim riječima raspravlja o *naravnom* i *nadnaravnom božjem* sutjecaju. Dotiče se pitanja o bitnosti i principu nadnaravnog čina, zasluzi, ljubavi i blaženom gledanju. Pisac se ubraja među odličnije bogoslovce XIV stoljeća, koji su živjeli u Njemačkoj. Slijedi nazove sv. Tome. Knjiga se preporučuje naročito dogmatskim seminarima.

Dr. fr. Juraj Božitković.

Von GALEN CLEMENS, Graf, *Die „Pest des Laizizmus" und ihre Erscheinungsformen. Münster i. W. 1932. Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung. Preis 90 Pfg. S. 64.*

Grof je Klement von Galen, župnik u Münsteru napisao zgodnu brošuru o pošasti laicizma za njemačke katolike i njegovim pojavama. U dušobrižničkoj je službi, ima već 25 godina. Bio je župnikom u Berlinu, sad u Münsteru. Kao iskusan gradski župnik opaža silnu pogibao najezde i poplave *laicizma* u njemačke katoličke krugove. Pobuđuje dušobrižnike, da uvide pogibao, koja im doskora prijeti, ako se ne suprostave toj nemiloj aždaji. Tumači, što je to *laicizam* i *u čemu se očituje. Laicizam teži, da sav čovječji život učini svjetovni i ovozemski; drugim riječima da ga vodi i ravna neovisno od objavljene religije* (str. 10). Osniva se na čistom *naturalizmu današnjeg vremena, niječe nauku božanske objave, odriče se nadnaravne pomoći Otkupljenja i milosti* (str. 11). Laicizam ima svoj *izvor u naturalizmu današnjeg vremena* (str. 20). Očituje se u *religioznom indeferentizmu, ekonomskom liberalizmu i socijalizmu* (str. 22). Njemački katolici treba da učine jedinstven front protiv laicizma (str. 56), da nastoje da katolička načela vode i zavladaju općim i privatnim životom.

Dr. fr. Juraj Božitković.

1. PINARD de la BOULAYE, *Jésus Messie.* Conférences de Notre-Dame de Paris 1930. Str. 270. Editions Spes, rue Soufflot, 17, Paris, 1930. Cij. fr. 12. —

PINARD de la BOULAYE, *Le Thaumaturge et le Prophète.* Conférences de Notre-Dame de Paris 1931 Editions Spes, Paris 1931. Cij. fr. 12.

PINARD de la BOULAYE, *Jesus, fils de Dieu.* Conférences de Notre-Dame de Paris 1932. Editions Spes, Paris, 1932.

PINARD de la BOULAYE, *Les Joies du mal.* Retraite Pascale 1932. Editions Spes Paris, 1932. Cij. fr. 3. —

Sa propovijedaonice Pariške katedrale svake godine, u obliku konferenca, po izbor propovjednici tumače vjerske istine pariškom učenom svijetu. Zadnjih tri godina govorio je učeni Isusovac P. Pinard de la Boulaye. 1930. govorio je o Isusu, obećanom Mesiji. Racionalizam 18. i 19. vij. bio je upro sve sile da raskršćani svijet, a radeći to raskrinkao je sebe i učinio je da se još više osvijetli i zasja božanski lik Isusov. P. Pinard mogao je iza toga opet razložiti staru nauku o Isusu i pokazati kako je kukavno svršio sav razorni rad racionalizma.

1. Lik Isusa kao učitelja svjedoči za Nj da nije obični čovjek. Poganski velikani su ili legendarna bića, ili nijesu nikada o sebi nešto govorili što Isus kaže o sebi. Svjedočanstvo, koje Isus daje o sebi čini apsolutno vjerodostojnim sve što on govori. Na Njemu su se ispunila proročanstva starih proroka, koja su oni opet primili od Boga, dok nagađanja drugih naroda nijesu nikakva proročanstva. Isus je uskrsnuo. Evanđelje i Pavlove poslanice u tom ne pripuštaju nikakve sumnje. Racionalizam je učinio sve da to sruši, pri čemu je samo pokazao svoju tendencioznost i siromaštvo.

2. Konference iz 1931. još dalje upotpunjuju dokaze o Isusovu Mesijanstvu. Jer sve ono što je on učio i činio za svog života mogao je učiti i činiti samo Božji poslanik i sami Bog. Ovdje ispituje mogućnost čuda, te kako se čudo razlikuje od svega što čudo nije i kako ga se može razaznati. Čudesa, koja je Isus činio u materijalnom svijetu sigurna su, ne može ih činiti priroda, pa su stoga dokaz Božanskog Isusova poslanja. Uz fizična čudesa Isus je prorokovao velike stvari kao propast Jeruzolima i život svoje Crkve, što se je sve na dlaku ispunilo i ispunja. Svako od ovih djela i sva zajedno kažu nam da je Isus obećani Mesija.

3. Proročanstva starih proroka, čudesa i proročanstva Isusova i Njegove riječi uče nas još da je On i Sin Božji. O ovom predmetu rade Konference iz 1932 god. I zbilja vjera primitivne Crkve ne oslanja se na nikakve poganske basne, nego na izričite riječi Isusove, tako jasno izrečene kod sv. Mateja Marka i Luke. Isus je tu najjasnije govorio o svom Božanstvu. U tom evanđelju sv. Ivana ima posebnu važnost. K tomu nas vodi i Njegova crkva, koja je, nikakvim ljudskim sredstvima, svladala i svladava silne neprijatelje i sve se više razvija. Stoga svaki čovjek ima sve dovoljne razloge, a potom i strogu dužnost da prizna Isusa sinom Božjim.

Budući da se P. Pinard osvrće na najnovije prigovore i najnoviju apologetsku literaturu, to su njegova djela od velike praktične važnosti.

4. Kad se radi o kršćanskom životu nije dosta samo priznati da nešto jest, već to treba srcem, voljom prigrliti i prema tomu živjeti. Za to je Isus i objavio svoju nauku. Oni koji neće da razmišljaju o kršćanskom životu ne vide mu važnosti i on se čini težak onim, koji se misle samo za ovaj svijet.

Međutim Isus nam je objavio da ima i drugi život i kazao kako se tamo ide i dao nam je sredstava za to. Stoga imamo gledati život u svjetlu Njegove nauke, malo bolje poslušati Njegove neprevarljive riječi i onda će nam sve izgledati drukčije. Pod ovim vidom P. Pinard gleda na život u „Duhovnim vježbama", što ih je držao u Pariškoj katedrali 1932. god. Važne istine kršćanskog života, obrađene sa posebnim vidicima i živahnošću. Koji imaju zgodu držati duhovne vježbe naobraženim krugovima naći će tu mnogo toga za se. *Dr. O. Božo Vuco*

•

UŠENIČNIK Dr. Fr., ***Pastoralno bogoslovlje.*** Druga popravljena izdaja. 8⁰ (XVI—592). Ljubljana 1932. Jugoslovanska Knjigarna. Cij. 140 Din; vez. u 1/2 platno 160.

Vrhovni Pastir (1 Petr. 5, 4), sa punom vlasti na nebu i na zemlji, predade svojim učenicima da pasu stado Božje (1 Petr. 5, 2): „Idite dakle i naučajte sve narode krsteći ih u ime O. i S. i Dt. S., učeći ih da sve drže što sam vam zapovijedao" (Mat. 28, 19s). Ovoj posljednjoj i najvećoj zapovijedi „Pastira duša" davala je najveću važnost njegova Crkva, nasljedni nosilac njegove pastirske službe pri uzgoju svojih službenika. Kad se je teološka znanost jače razvila, prema ovome glavnome programu stvorena je posebna bogoslovska grana „pastirsko bogoslovlje", koje je učilo, kako će se stado Kristovo „naučavati" (pastirska didaktika: katehetika i homiletika) i „krstiti" (liturgika) te „da drže sve što je zapovjeđeno" (hodegetika). Prema ovome programu izdao je g. 1919—1920 profesor na bogoslovnom učilištu u Ljubljani Dr. Fr. Ušeničnik vrlo uspjeli priručnik za bogoslovske škole „Pastoralno bogoslovlje." Knjiga se je radi svoje praktičnosti, jasnoće, konciznosti i savremenosti dopala Slovencima i Hrvatima. Naknada od 1500 komada već je rasprodana.

Dosadanji program pastirskog bogoslovlja bio je previše opširan. Zato njegovi sastavni djelovi razvili su se u naše doba u posebne znanosti. Iz pastirskog bogoslovlja izdvojila se pastirska didaktika i liturgika, kako sam to prikazao u Novoj Reviji 1931, 4—5, str. 220—254. Kroz ovo preko 10 godina profesor na bogoslovnom fakultetu u Ljubljani Dr. Ušeničnik svoj je priručnik neprestano usavršivao, kako je u školi materijal predavao. Zato na osnovi razvoja pastirske znanosti, na osnovi apostolskog pisma Pija XI o sjemeništima i naucima klerika od 1. VIII. 1922 i na osnovi kan. 1365 izlučuje iz svoga novoga izdanja pastirsku didaktiku t. j. katehetiku i homiletiku te liturgiku (v. Predgovor i str. 4—5). Prema tome njegovo Pastoralno bogoslovlje u ovome novomu izdanju dijeli se osim uvoda na tri dijela: o osobi dušobrižnika, dušobrižnik kao svećenik i dušobrižnik kao

voda kršćanske općine. Liturgiku će obraditi kao posebnu znanost i izdat će je do nekoliko mjeseci u posebnoj knjizi.

Dr. Ušeničnik usavršivao je svoje Pastoralno bogoslovlje i u detaljima, formalno i sadržajno. On je sa svom pomnjom ispravljao, precrtavao i nadodavao (na pr. str. 419, 559 itd.). Dodao je i neka skroz nova poglavlja o pitanjima koja naglašava moderna pastorizacija: dušobrižnik i udruženja, pastorizacija omladine i radništva. Novo je poglavlje i o Kat. Akciji koje je kratko, ali za školski priručnik dovoljno, napisano jedro i jasno.

Uzevši u obzir sve odlike Ušeničnikova Pastoralnog bogoslovlja u novome izdanju: savremenost gledom na biranje gradiva, jasnoću i jedrinu u prikazivanju, praktičnost u prilagođivanju prilikama u našim krajevima — to ću reći, da je ovo idealan priručnik pastirskog bogoslovlja za naša bogoslovna učilišta. Ako se uzme u obzir još i to, da nema nigdje kod nas onako sabranih crkvenih i državnih zakona i odredaba na pr. o ženidbi i župskoj kancelariji, to ću reći, da je Ušeničnikovo Pastoralno bogoslovlje kao provodič neophodno potrebno svakome, naročito mlađemu, župniku.

Rogošić fra Roko

•

AERTNYS J. — DAMEN C. A., ***Theologia Moralis*** secundum doctrinam S. Alphonsi, Ed. duodecima. 8⁰ (XX—764; 822). Torino 1932. Marietti. Cij. 8 lira.

Sv. Alfonzo je prvak među moralnim teolozima. I prije nego je proglašen Naučiteljem Crkve, radi svojih djela iz područja moralne teologije, bio je najuvaženiji moralist. Auktoritet mu je još više poskočio, kad je g. 1781 proglašen „Doctor Ecclesiae" i kad je o njemu Crkveno Učiteljstvo izjavilo da on drži srednji put između moralnih teologa koji pretjeravaju u strogosti i popustljivosti i da upravitelji duša mogu po tome putu ići sigurno (inoffenso pede). Kako je sv. Alfonzo bio osnivač reda Redemptorista, to svi teolozi iz ovoga reda slijede sv. Alfonza kao vođu u moralnim pitanjima. Ovi smatraju, da je sv. Alfonzo zastupao tako zvani umjereni probabilizam (aequiprobabilismus) te ovu struju svojski brane prema drugim strujama u moralnoj teologiji. I Aertnys sa svojim nastavljačem Damenom slijedi sistem umjerenog probabilizma. G. 1906 Pijo X poslao je Aertnysu pohvalno pismo. Suviše, njegovo je moralno bogoslovlje zgodno razdijeljeno u dva sveska te nije ni preveliko ni premaleno. Sve ovo, posebno auktoritet sv. Alfonza, preporučuje ovu moralku svima onima koji se zanimaju moralnim pitanjima. U Novoj Reviji (1929, 85) već je jednom rečeno, da je Aertnys-Damenovo moralno bogoslovlje vrlo zgodno kao školsi udžbenik. *Rr.*

•

1. CAPPELLO F., Tractatus canonico-moralis de sacramentis. Vol. II. Pars II. ***De extrema unctione.*** Accedit Appendix De jure Orientalium. 8⁰ (XVI—312). Torino 1932. Marietti. Cij. 15 lira.

2. SPAČIL TH., ***Doctrina Theologiae Orientis separati de Extrema Unctione.*** Roma 1931. Orientalia Christiana. Cij. 34 lire.

1. P. Felix Cappello S. J., profesor kanonskoga prava na Gregorijanskoj universi u Rimu, poznat je sa svojih pravnih djela, koje je napisao

prije i poslije publikacije novog Crkvenog Zakonika: De Curia Romana, Intitutiones Juris Publici Ecclesiastici (1913), De censuris (1919, 1925), Summa Juris Canonici (1928), Summa Juris Publici Ecclesiastici (1932) i t. d. No najglavnije je njegovo djelo o sakramentima u 5 svezaka. Pred nama je knjiga o Posljednjoj Pomasti. Ko samo prolista ovu knjigu, opazit će veliku erudiciju i širinu pogleda O. Feliksa Cappello. On promatra pitanja o sakramentu Zadnje Pomasti sad u njihovu povjesnom razvoju, sad u mnoštvu teoloških mišljenja, pa na koncu iznosi mišljenje koje se njemu čini najvjerojatnijim. Kao profesor prava na Orientalnom Institutu stavio je na koncu dodatak o istočnom pravu katoličke Crkve i jedno poglavlje o pravu istočne odijeljene crkve. Time knjiga je svestranija i instruktivnija.

2) O istome predmetu napisao je knjigu češki Isusovac, profesor komparativne dogmatike na Orientalnom Institutu u Rimu, O. Bog. Spáčil. Njegovo je djelo dogmatsko-apologetsko. On donosi nauk istočne odijeljene crkve na najširoj podlozi znanstvenog i komparativnog istraživanja. Odijeljeni kršćani, koje mi zovemo pravoslavnima, slažu se s katoličkom naukom o sakramentalnom karakteru Posljednje Pomasti. U nekim pitanjima od nas se razlikuju. Tako na pr. njihovi bogoslovski pisci i simbolične knjige udaljuju se od katoličke nauke gledom na ministra koji blagosivlje sv. ulje, gledom na subjekt Posljednje Pomasti, gledom na glavni učinak ovog sakramenta itd. Ali sve ove razlike od manje su važnosti. Jedino može se smatrati kao zloporaba običaj odijeljenih kršćana, da se daje Posljednja Pomast katkada i potpuno zdravima. U poznavanju dogmatike odijeljenog kršćanstva ide među teološkim piscima u prve redove O. Spáčil. Njegova djela o Krštenju, o Euharistiji, o Crkvi i ost. uvode katoličke teologe Zapada u mišljenje istočnih, posebno slavenskih teologa i daje im usporednu sliku istočne i katoličke dogmatike. To teološko sporazumijevanje prvi je i najuspješniji put jedinstvu crkava, koje toliko leži na srcu sadanjemu nasljedniku sv. Petra Piju XI.

Rogošić

*

JAKŠIĆ Dr. DUŠAN, ***Lično svojstvo Svetog Duha*** po učenju pravoslavne crkve s obzirom na rimski dogmat „Filioque". Sr. Karlovci 1930.

Dr. D. Jakšić je najaktivniji sadanji srpski bogoslovski polemičar koji hoće da raspravlja ozbiljno „držeći se objektivnog istraživanja izvora hrišćanskog vjeroučenja" (str. 106). On je pisao o današnjoj glavnoj razlici između odijeljenog Istoka i kat. Crkve — o primatu nasljednika sv. Petra. U ovoj knjizi piše o drugome pitanju, koje je bilo glavno u IX—XIII vijeka t. j. o ishođenju Duha Svetoga, za koje Dr. Jakšić kaže, da „i danas igra vrlo važnu ulogu u hrišćanskoj teologiji, baš danas, kad se toliko raspravlja u cijelom hrišćanskom svijetu problem o sjedinjenju Crkava." Sadržaj je njegove knjige ovaj: učenje Sv. Pisma, II općeg sabora te istočnih i zapadnih crkvenih Otaca, uvađanje „Filioque" u simbol i Jakšićevo pobijanje kat. dogme.

Ne mogu dulje ulaziti u ovu Jakšićevu raspravu. Ako budem dokon i ako budem imao prigodu, možda se na nju koji put osvrnem opširnije. Za sada upućujem Dr. Jakšića na moj kratki članak u Bog. Smotri, XIV

(1926). 1. str. 1—16. „Presveto Trojstvo prema poimanju grčkih Otaca". Ovom prilikom samo da na koju upozorim.

Dr. Jakšić ne istražuje mišljenje sv. Otaca, i da li se u tome mišljenju nalazi uključivo „Filioque" ili „per Filium" ili »a Patre solo«. Njemu je svaki pisac koji je rekao „a Patre procedit" odmah protiv „Filioque". Jakšiću je formula o Duhu Svetome, koju tradicija pripisuje II ekumenskome saboru (381), potpuna; u njoj je „rečeno sve, što je potrebno znati o Sv. Duhu" (str. 13). „...vaseljenska je crkva neprestano potvrđivala jednu te istu formulu o ishođenju Sv. Duha od Oca, čime je odbacivala potrebu i zakonitost svake druge formule, kako Filioque, tako i *διὰ τοῦ Υἱοῦ* (str. 15).

Ali gdje se nalazi u Sv. Pismu ili Simbolu II općeg sabora, da Duh Sv. „po svom ličnom svojstvu vječno ishodi od Oca" (str. 8)? Kako je VII opći sabor (787) primio ispovijest vjere patrijarha Tarazija, u kojoj on kaže, da Duh Sv. izlazi od Oca preko Sina? Zašto ova Tarazijeva formula ne može da bude „ein so zu sagen ökumenisch, überall autorisiertes Theologumenon des orthodoxen Morgenlandes" (str. 87). Zar je doista uvjeren Dr. Jakšić, da se može drukčije razumjeti nego o vječnoj procesiji ono što govori sv. Bazilije: „Nativa bonitas et naturalis sanctimonia et regalis dignitas ex Patre per Unigenitum ad Spiritum permanat. Ad hunc modum et hypostases profitemur, nec pium monarchiae dogma labefactatur" (str. 20)? Je li morao sv. Bazilije usljed polemike sa hereticima (str. 15) naglasiti, da Duh Sv. izlazi od samoga Oca, kad su heretici govorili, da Duh Sv. ima kauzalnu vezu samo sa Sinom? Zašto se sv. Bazilije ljuti na Eunonija što pripisuje uzrok Duha samome Sinu (Cont. Eun. Plj. 29, 652 A)? Zašto se Dr. Jakšić ne drži objektivnog istraživanja izvora na pr. Grgura Ninskog (str. 26)? Zar ima velike razlike između „španske logike". kako to veli Dr. Jakšić, sv. Isidora Sevilijskog (str. 71) i logike velikog metafizičara sv. Grgura Ninskog (str. 26)?

Kad bi Dr. Jakšić još ozbiljnije i objektivnije istraživao izvore kršćanske vjere, kad bi se oslobodio od svojih predrasuda te logički dosljedno deducirao zaključke iz premisa, onda bi došao do uvjerenja do kojega su došli ruski teolozi A. Kircev, Janišev, Svjetlov, Bolotov itd.; onda bi se zajedno sa glasovitim ruskim asketom Ivanom Kronstadtskim molio Duhu Svetome, koji „črez Slovo že vječno ishodit i javljaetsja ljudjam ot Otca Duh Svjatij životvorjaščij," da bude jedno stado i jedan pastir.

Rogošić Dr. fra Roko

*

U. PARIS. ***Il Collegio Serafico dei Frati Minori della Provincia di S. Chiara nell Umbria 1878—1928.*** Assisi, Tip. Metastasio 1928. In—8°, 258 pp.

U ovoj monografiji prikazana je povijest sjemeništa franj. provincije sv. Klare u Asisu. Pisac ističe, kako je sjemenište osnovano na poticaj Generala Bernardina a Portu Romantino, koji je nakon teških dana progonstva redovnika u Italiji, upravljao Redom, i svim silama nastojao, da se u pojedinim provincijama podignu sjemeništa za uzgoj mladeži. U ovoj knjizi iznešena je gotovo sva povijest ovih posljednih pedeset godina provincije sv.

Klare. Djelo je ukrašeno mnogobrojnim ilustracijama. Pisac spominje sve znamenitije osobe, koje su izišle iz ovog sjemeništa, kao dva biskupa, to jest Hijacinta Tonizza i Bernardina V. Bigi; a onda Bonaventuru Marrani, sadašnjeg Generala franjevačkog Reda, kojemu pisac s pravom i posvećuje svoje djelo. *B.*

•

DUNS SCOTO. — *Summula* Scelta di scritti coordinati in dottrina a cura del P. DIOMEDE SCARAMUZZI o. f. m. (Testi Cristiani con versione italiana a fronte, introduzione e commento diretti da G. Manacorda). Firenze, Industria Tipografica Fiorentina, 1932. In—8°, pp. LXIV, 302 (L. 22).

Kolekcija „Testi Cristiani", koja je pod vodstvom G. Manacorda izdala neka djelašca sv. Augustina, Teodoreta, Sv. Maksima, sada kao peti svezak objelodanjuje djelo poznatog skotiste O. Scaramuzzija o bl. Ivanu Duns Skotu: „Summula" — izbor spisa koordiniranih u nauku. Četiri glavna dijela od kojih je sastavljena *Summula,* sačinjavaju jednu lijepu cjelinu, u kojoj se vidi u poglavitijim potezima čitava nauka velikog franjevačkog Naučitelja. U prvom dijelu — *Čovjek — u* jedanaest poglavlja donosi pisac ulomke Duns Skotove nauke o našoj spoznaji, o harmoniji između vjere i znanosti, o strastima, sreći, slobodi, neumrlosti duše itd. Drugi dio — *Bog* — sastoji se od šest poglavlja i počinje onim divnim poglavljem franjevačke mistike „Elevatio mentis ad Deum", u kojem je Duns Skot ujedinio najveću oštroumnost svoga vanrednoga uma sa serafinskim žarom Asiškoga Ubogara. Treći kristološki dio — *Krist* — sadrži Duns Skotovu nauku o Kristovu preodređenju, Njegovu vidljivom i nevidljivom kraljevstvu, te o Neoskvrnjenom Začeću bl. Djevice Marije. Napokon četvrti dio — *Moralni i socijalni život* — u pet poglavlja donosi nauku Duns Skotovu o moralnosti naših čina, o naravnom i pozitivnom zakonu, o auktoritetu, smrtnoj kazni i o pravu vlasništva.

O. Scaramuzzi na jednoj stranici donosi latinski, originalni Duns Skotov tekst, a na drugoj paralelno svoj talijanski prijevod. Latinski je tekst konfrontirao sa rukopisnim materijalom. Na svršetku svakog poglavlja stavio je svoje bilješke, gdje sa potpunim razumjevanjem ukratko tumači Duns Skotovu nauku; navađa bogatu literaturu o predmetu itd. Osim toga u punih šezdeset stranica uvoda O. Scaramuzzi donosi zamjernom kratkoćom i jasnoćom najnovije rezultate o životu i djelima Oštroumnog Naučitelja. Pisac ističe, kako je dokazato da su neka djela krivo pripisata Duns Skotu, a druga su nova našasta. Ne smijemo podnipošto pripisivati Duns Skotu djela, koja nijesu njegova, ali opet ne smijemo radi nekih nadrikritičnih razloga ubrajati među apokrifna, ona djela, koja su stalno ili barem vjerojatno njegova!

Ovim svojim djelom O. Scaramuzzi uvelike je zadužio sve one, koji žele da upoznaju nauku Duns Skotovu na njegovim originalnim vrelima, a nemaju ni vremena ni prigode da uzmu u ruku opsežna stara izdanja. Djelo je prvo u svojem pravcu. Ono će bez sumnje mnogo pridonijeti da se Duns Skotova nauka bolje upozna i više cijeni. *F. K. Balić.*

•

MERKELBACH BEN. H., O. P., *Quaestiones de Partibus Poenitentjeha, zadovoljština.* Kao polaznu tačku uzimlje teološku sumu sv. Tome: nes Pastorales t. V.) Liège, La Pensée Catholique, 1929. In—8—172 str. 12.50 frs.

Ovo je treće djelašce, što ga je O. Merkelbach objelodanio o sakramentu sv. Pokore. U prvom je govorio o djelitelju ovog sakramenta, u drugom o raznim kategorijama grješnika, a sad eto raspravlja o sakramentu pokore uopće i o njegovim djelovima. U uvodu štovani pisac nabraja korisniju literaturu o predmetu. Od skolastika je spomenut sam sv. Toma i njegovi razni komentatori. Zatim učeni pisac raspravlja o materiji i formi sakramenta pokore, a onda o njegovim djelovima: pokajanje, kazivanje grijeha, zadovoljština. Kao polaznu tačku uzimlje teološku sumu sv. Tome: ispod svakog naslova označeno je mjesto iz Sume. Za O. Merkelbacha mjerodavno je što sv. Toma kaže, pa na dugo i široko hoće da obrani njegovu nauku osobito što se tiče pitanja, da li su pokajanje, kazivanje grijeha, i zadovoljština bitni, konstitutivni dio sakramenta pokore (str. 20—25). Na govor skotista, kako onda Crkva daje sakramenat ispovijedi onima, koji su na smrti a nikakova znaka *izvanjskoga* ne pokazuju, odgovara O. Merkelbach između ostaloga (str. 25): „signa actualiter exhibet, quamvis non advertantur a circumstantibus"! Mislim, da bi bilo u interesu teološke znanosti, da se ovakova i slična dokazivanja ne upotrebljavaju...

Štovani pisac često je stavio razne praktične refleksije i upute „Corollaria practica", „Animadversiones", pak će ova knjiga dobro doći ispovjednicima. *K. B.*

•

M. J. LAGRANGE, *La morale de l' E'vangile. Réflexions sur „les morales de l' E'vangile"* de M. A. Bayet. (La vie Chrétienne.) Paris, *Grasset,* 1931. In 8. 250 str.

Neprijateljima kršćanstva ništa draže što tražiti u Sv. Pismu protuslovlja. Kad bi to pronašli, stavili bi nas u iterkakvu nepriliku, budući da mi vjerujemo u bož. inspiraciju tih Knjiga. G. Albert Bayet objelodanio je takav napadaj na kršćanstvo pod naslovom „Les morale de l' E'vangile". Širitelj laičkog morala hoće da dokaže, da u Evanđelju imadu dva morala, dva boga, dva gledišta prikazata u Marti i Mariji. Poznati biblicist O. Lagrange temeljito pobija tvrdnje pariškog profesora. On nam živo stavlja pred oči uprav kukavnu metodu rada G. Bayeta. Pri tumačenju Sv. Pisma moramo paziti na posredni i neposredni kontekst; na način pisanja: prispodobe, proročanstva, duh Semita, razne okolnosti itd. To su egzegetska pravila općenito priznata. Međutim G. Bayet kao da uopće za to ne će da ništa zna. Otrgne rečenice iz Sv. Pisma, stavi jednu uz drugu i onda zaključuje!! Na pr. u Evanđelju se veli: „Pogledajte ptice nebeske..." i „Zašto stojite ovdje vazdan besposleni..." Dakle — veli G. Bayet — protuslovlje s obzirom na rad! Što se tiče trgovine, evo protuslovlja: izgon trgovaca iz hrama i „Onaj, koji je primio pet talenata, trgovao je..."! Čovjek ne bi vjerovao, ali je ipak činjenica, da se i učeni ljudi na takav način zapliću!

Na svršetku, u posebnom poglavlju, O. Lagrange lijepo dokazuje jedinstvenost evanđeoskog morala, koji se čitav temelji na zapovijedi lju-

davi. Nije u Evanđelju borba između dva morala, nego između evanđeoskog morala, koji podređuje upotrebu zemaljskih stvari Bogu, i drugog gledišta — ne morala! — koji hoće da uživa ovozemna dobra bez obzira na Boga.

Pokušaj G. Bayeta je karakterističan za naše doba. Mnoge osobe, koje su izgubile vjeru kršćansku, sačuvale su ipak poštovanje prema evanđeoskom moralu. Pariška škola Bayeta hoće da sruši i taj zadnji oslon patnog čovječanstva, i to u času, kad i najrazličitiji glasovi slažu se u izjavi, da je spas u povratku k evanđeoskom moralu. *K. Balić.*

•

P. B. MIGLIORINI F. C. PETROCCHI. ***Il pellegrino nella visita ai Santuari Antoniani Padova Gemona-Lonigo. Lonigo-Tip.*** Candido Crivellato 1931, 233 pp.

Prigodom sedamstogodišnjice smrti Sveca Svijeta mnogobrojni su se pisci natjecali, da i perom proslave velikog Čudotvorca. Ovo djelce, koje je izdala mletačka franjevačka provincija u čast svoga Zaštitnika ne zauzimlje najzadnje mjesto u toj jubilarnoj literaturi. U početku se nalazi kratki životopis s v. Ante. Zatim slijedi opis svih znamenitijih spomenika podignutih u čast Svečevu u Padovi. Camposampietro, Gemoni i Lonigo. Na jednoj je stranici lijepa ilustrirana slika, a na drugoj paralelno, kratko tumačenje te slike. Ima više od sto raznih slika. Izdavači ovog djelca najveću su brigu posvetili proučavanju znamenite bazilike sv. Ante u Padovi, koja je u rimsko-gotskom-istočnjačkom stilu sagrađena 1232—1307. Iz raznih slika i opisa, koji se nalaze u ovoj knjizi, jasno se razabire, kako je spomenuta bazilika uistinu čudovište vjere i pobožnosti svih naroda prema Svecu svega svijeta. Tu je u slikama prikazana i ukratko opisana: nutarnjost bazilike; kapela Svečeva groba; devet velikih relijefa, u kojima su prikazana glavnija čudesa iz života sv. Ante; zavjetne kapele austrijskog, mađarskog, poljskog naroda itd. Iz Camposanpietro spomenut ću ćelijicu, gdje se je ukazao Isus sv. Anti, a iz Gemona kapelu, koju je sam sv. Ante podigao u čast Gospe od Milosti.

Ovo je djelce produkt dugogodišnjeg marnog rada dvaju ponajboljih pučkih franjevačkih pisaca u Italiji: O. Migliorinija i O. Petrocchija. Napisato je nekom posebnom unkcijom, pak dok razum rasvjetljuje stavljajući nam pred oči mnogobrojne historijske činjenice, ujedno potiče na pobožnost prema velikom Čudotvorcu. *K. B.*

•

P. VINCENZO CHECCHI, O. F. M. ***Una fondatrice Toscana del secolo XIII e le sue Constituzioni*** (S. Cristiana da S. Croce sull' Arno). Testo volgare inedito delle costituzioni con sommario di 63 documenti. Firenze. Tipografia Ettore Rinaldi 1927, In 8. 166 pp.

Među Bogu posvećenim djevicama, koje su po raznim mjestima romantične Toskane provađale svetački život u vijeku Franje Asiškoga, ističe se posebnim načinom Bl. Oringa Menabuoi od Sv. Križa na Arnu, koju pogarice živjele same po pećinama i samotnim mjestima, Kristijana nakon što je obašla sveta mjesta u Rimu i pohodila grob Asiškoga Ubogara, u svome

rodnome mjestu osnuje samostan (god. 1279), odakle je zajedno sa svojim drugaricama širila svetost i kreposti po čitavoj pokrajini. O ovoj Božjoj službenici mnogo se je napisalo: franjevci su dokazivali, da je bila njihova trećoredica, a augustinovci, da je njihovu redu pripadala: „quam Franciscani et Eremitani suam esse contendunt" pisao je u XVI. vijeku O. Martini. I uopće mnogo se je netačnosti moglo naći o životu i radu ove svete djevice i kod samih bolandista. Djelo O. V. Checchija sadanjeg provincijala franj. Provincije firentinske, sadrži mnoge dosad nepoznate činjenice: ono sačinjava čvrst temelj za životopis Bl. Kristijane. O. Checchi na temelju rukopisnog, arhivalnog materijala dokazuje, kako je Bl. Kristijana pripadala najprije franjevačkom, a onda augustinijanskom Redu. Objelodanjuje po prvi put njezine konstitucije, iz kojih se razabire kolikom svetošću bio je prožet duh naše svetice. Ove su konstitucije interesantne i s pogleda talijanske književnosti, jer to je jedan od prvotnih uzoraka talijanskog jezika, kojim se je narod služio u XIII. vijeku u Toskani. O. Checchi dokazuje, kako je uvijek Bl. Kristijana ostala pod utjecajem franjevačkih tradicija: mnoge su rečenice konstitucija doslovno uzete od klarisa; u samostanu se je od početka (god. 1279) svetkovala svetkovina Marijina Začeća itd.

Kratki prikaz od 63 dokumenta baca novo svijetlo na život Svetičin i na slavnu prošlost njezina samostana. *B.*

•

Dr. O. KLEINSCHMIDT, ***Der Urmensch.*** Str. 156 sa 16 velikih slika i 44 slike u tekstu. Verlag Quelle & Myer, Leipzig, 1931. Cij. RM. 4.60. — Teško je naći koje područje u prirodnim znanostima, koje bi bilo tako sklizavo i u metodama tako nesigurno kao baš istraživanje o prvim ljudima. U zemlji nalazimo veoma malo njihovih ostataka. I tih rijetkih ostataka moramo se držati dok istražujemo kakav im je bio život.

Baš ovi rijetki nalazi dobro su došli nekima, koji vole u mutnu lovit, da tako što lakše proture svoje nastrane ideje o postanku u razvoju čovjeka. Oni su u ovim ostacima vidjeli kako se je čovjek razvio iz životinje, pa je i on, tako vele, samo razvijena životinja. Međutim to su bile samo želje i ništa drugo. Evolucionizam je izgubio i gubi dnevno sve to više pristaša. Za to imamo dnevno novih dokaza.

O. Kleinschmidt dobro poznaje sve našaste ostatke pračovjeka tamo od neandertalskog pračovjeka pa sve do taungskog djeteta. Imao je pri ruci saoriginale ili tačne otiske ovih ostataka, pa je tako raspolagao dobrim materijalom za svoja proučavanja. Oslanja se na istraživanje lubanje, posebice na oblik kosirice i zubi, što je od velike važnosti. Tako je ispitao tri evropejske prarase: neandertalsku, heidelberšku i piltdownsku, pa izvanevropejske: trinilskog, rodezijanskog i pekinskog pračovjeka, te lubanju taungskog djeteta. I sve to ga dovodi do zaključka, da je čovjek u svoj svojoj povijesti uvijek bio čovjek. Vas njegov život i razvoj tekao je u ljudskom pravcu, uvijek je bio ljudski. Život životinja i majmuna napose bio je uvijek životinjski i nije imao ništa zajedničkog sa čovjekom. Stoga teza evolucionista nema nikakva znanstvenog oslona. *Dr. O. Bože Vuco.*

•

VALTAZAR VIJOLIĆ, *Žrtveni plamen* (Šibenik, Kačić, 1932). — Pročitao sam zbirku pjesama Valtazara Vijolića Žrtveni plamen. Sve u jedan mah! Nijesam se prekidao: pustio sam da oni topli plamenovi bace na moju dušu svoj sjaj i žar — neposredno, spontano, puni iskara... I osjetio sam da su te iskre skočile iz srca u kojemu vri poezija, ona žrtvena poezija bola, pregaranja, smirenja. U tihoj crkvici, pred Njim, uz vječno svijetlo spjevana je većina tih pjesama... I tada sam sio i napisao te riječi. — A sada? Sad bi trebalo da uzmem opet zbirku u ruke i da je čitam: polako, s olovkom u ruci, kroz staklo kritičarskih očala. I ja bih uz one stihove stavljao nepovjerljive znakove za kritičke napomene, pripomene, uspomene..., kako li se sve to zove!... I pišući zatim „kritiku" morao bih reći, kako mi se više puta činilo da u melodiji Vijolićeve lire čujem i po koji akord Nazorovih ditiramba. Spomenuo bih, kako se to i to mjesto ne slaže s pravilima moga „profesorskog" Pravopisa. Rekao bih, da ova ili ona riječ nije sasvim ugodna hrvatskome uhu; da se *Kričke* ne zovu *Kriške* (str. 51)... Valjda bih napisao još štošta. — Ali čemu to? Tà, to su sitnice koje se u blistavom plamenu onih živih stihova jedva i zamjećuju; koje u šarenilu onih toplih boja i u žaru vrućih iskara blijede i ginu. Nè, ja te „kritike" neću pisati! Mjesto toga riječ Tebi, Valtazare! Daj nam priredi što prije n o v u zbirku plamenih pjesama. Studeno je na svijetu! Daj da se ogrijemo na žrtvenom plamenu Tvoje bijele crkvice, Tvoje pjesničke duše... Dotle, ja ću i opet uzeti u ruke o v u Tvoju zbirku i pustiti da Tvoje pjesme bacaju na moju dušu sjaj i žar — neposredno, spontano, pune iskara...

F. S. Petrov

•

P. LUKAS KNACKFUSS O. P.: *In der Schule der ewigen Weisheit* R. M. 4.50 Verlag Hermann Rauch, Wiesbaden.

U ovoj knjizi dao nam je pisac ciklus razmatranja o nasljedovanju Krista. To su uglavnom predavanja autorova prigodom duhovnih vježba, koja je držao redovnicima i redovnicama. Izabrani su značajni momenti iz života Spasiteljeva (brojem 21), prirodno i lapidarno prikazani, katkada i plastično. Na te zgode iz Kristova života nadovezuje pisac u kratkim točkama teme iz kojih se sastoji svagdanji redovnički (i uopće kršćanski) život. Pojedina razmatranja odaju pisca kao vješta konferenzijera, koji se logičnim razlaganjem obraća više na razum slušatelja i čitatelja nego da bi zagrijao srce i čuvstva uzbudio. Knjiga je dosta zgodna. *Dr. Knezović.*

•

P. J. DRINK, *Der Gott unserer Not.* Predigten entstanden in der Not der Zeit und zum Trost in aller Not. Str. 90. Ferd. Schöning, Paderborn 1932. RM. 1.50.

Ekonomska kriza, koja danas vlada svijetom, pomalo je djelovala i na duševni život. Jedni su se zbunili, pa izgubili pouzdanje, a drugi traže pomoći koje kuda, a ne traže je ondje gdje bi je sigurno našli: u Bogu. Svijet je od Boga i u Njegovim je rukama. Kod Njega treba tražiti pomoći u ovim nevoljama. Svak se pita otkuda ovo i zašto ovo. Oni koji ne računaju s Bogom misle da je izlaz u srušenju svega što postoji. A istina je da je izlaz samo u Bogu i s Bogom. Samo na taj način zajamčena je ljudima pra-

vednost, ljubav i mir, čega ljudi danas nemaju, a što im je neophodno potrebito

Propovijedi P. Drinka sastavljene su u prvom redu za korizmeno doba; ali sa malim preinakama zgodno će doći u mnogim prigodama.

Dr. B. V.

•

BUCHBERGER Dr. MICHAEL, *Gibt es noch eine Rettung?* Gedanken zur heutigen Zeit und Lage. 2. Aufl. Str. 147. Fridr. Pustet, Regensburg. 1931. RM. 2.25. — Svakom su očite ekonomske, političke i uopće socijalne neprilike današnjice. Svak to vidi i pita odakle to. Vlastodršci drže razne konferencije da zlu stanu na kraj. Ne uspijevaju, jer neće da znadu za pravi uzrok svega toga. A on je ipak jasan. Bog je stvorio čovjeka za se. Čovjek se je odrekao Boga, pa ga je Bog prepustio samu sebi, neka kuša kako mu je bez Njega. I sada eto kuša.

Otvorenim očima poznati učenjak i današnji Regensburški biskup gleda u svijet i proriče tešku budućnost baš stoga što se čovjek svojom krivnjom protivi Božjem planu u socijalnom životu. Svijet hoće da bude bez Boga, bez kršćanstva i duše, a takav svijet osuđen je na propast. Snažnom logikom i bez predrasuda pisac razlučuje dobru i zlu stranu sadašnjice te osvjetljuje stramputice socijalizma i komunizma i sličnih struja i zaključuje starom istinom da samo kršćanski solidarizam može donijeti reda u svijet.

B. V.

•

GETZENY HEINRICH, *Kapitalismus und Sozialismus* im Lichte der neueren, insbesondere der katolischen Gesellschaftslehre. Str. 274. Pustet, Regensburg, 1932. Cij. RM. 4.60. — Kapitalizam je uvijek igrao kao što i danas igra veliku ulogu u društvu. Veliki su njegovi učinci, kadikada dobri, a često i loši. Jednako svakoga treba da zanima što je socijalizam i koji su mu ciljevi, jer on hoće da u raznim formama osvoji današnje društvo.

I jedan i drugi u najnovije vrijeme stavljaju nove zahtjeve i stvaraju nove metode. Koliko je to opravdano sa svakog zdravog, napose sa katoličkog stanovišta i koliko je to štetno za svijet lijepo razvija Getzeny. U svom djelu, koje je razdijelio na četiri poglavlja, govori nam, između ostaloga, o društvenopravnim i kulturnim vlastitostima modernog kapitalizma, te o novim oblicima velikog kapitala i njegovim društvenim posljedicama; o znanstvenom socijalizmu i materijalističkom nazoru na svijet, o društvenoj borbi i daljem razvoju. Zatim razlaže o držanju Crkve te o značenju enciklika „Rerum novarum" i „Quadragesimo anno". Konačno o nekim praktičnim pitanjima.

Djelo je došlo baš u pravo vrijeme u današnjoj krizi. Ono još jednom zove ljude da se vrate k Božjem zakonu, koji jedini može izliječiti rane komunizma i socijalizma i pomoći u današnjem teškom stanju. *B. V.*

•

Fr. de LAMA, *Chronique de Konnersreuth.* Année 1929. Str. 333. Editions Salvator, Porte du Miroir, Mulhouse (Haut-Rhin) 1932. Cij. fr. 15. — Mnogo se piše o događajima u Konnersreuthu. I s katoličke i s drugih

strana. Pišu novine, časopisi, a tiskaju se i velika znanstvena djela. Jer zbilja to su događaji, koji zaslužuju svaku pažnju, pa im se ta pažnja i daje.

Fr. de Lama poznati je pisac Konnersreuthskih događaja. Napisao je povijest viđenja, pa Kroniku iz 1928 god. i evo sada Kroniku za 1929 god i već naviješta da će brzo slijediti Kronika za 1930.

Uz obraćenika Dra Gerlicha, koji je još kao protestanat napisao veliko znanstveno djelo o Tereziji Neumann i njenim viđenjima, Fr. de Lama jedan je od najboljih poznavalaca Konnersreutha. Sa svom pomnjom i u svim detaljima donosi sve, što se tu zbiva. Brine se da ništa ne propusti od onog, što je sasvim zajamčeno, kao i da ništa ne pripusti, što ne bi bilo potpuno zajamčeno. Obazire se na današnju stručnu literaturu. Stoga je djelo Fr. de Lama veoma zgodno pomagalo onom, koji bi se želio pobliže upoznati sa Konnersreuthom. *B. V.*

*

WIBBELT Dr. AUGUSTIN, *Frohe Botschaft.* Homilien über die Evangelien der Sonn — und Feiertage. Bd. II—III. Str. 216—191. Gebr. Steffen, Limburg an der Lahn, 1932. Cij. svakog sveska M. 3.80. — Već smo govorili o prvom svesku Wibbeltovih homilija. Sve ono može se opetovati i o ovim, koje su nedavno izašle. Njemačka literatura, koja ima veoma brojnu i bogatu homiletsku literaturu, bez sumnje se je obogatila ovim Wibbeltovim djelom. Pisac dobro poznaje Palestinu i tamošnje običaje te povijest židovskog naroda. Stoga nas prenosi u ona vremena, te nam se čini kao da zorne gledamo ono, što nam evanđelje pripovijeda. Sa psihološke strane evanđeoske su perikope lijepo razvijene, pa stoga prema okolnima pisac čini zgodne praktične primjene. On je uspio da nam dade tumač evanđelja, kojega, radi njegove praktične strane, i pojedinci rado upotrebljavaju kao duhovno štivo. Stoga nikakvo čudo da su njegove homilije tako omiljele ne samo njemačkom dušobrižnom svećenstvu, nego i drugima kao privatna lektira. Iako su pisane njemački, lako se čitaju, jer je pisac nastojao da u lakom stilu prikaže evanđeoske istine, kao što ih je Spasitelj lakim stilom govorio. U tom je uspio. Stoga će i našim dušobrižnicima, koji prilično poznaju njemački, dobro doći. *Dr. B. V.*

*

MIONI UGO, *Manuale di sociologia.* Str. VIII—390. Marietti, Torino. 1932. L. 12. — Imamo dosta priručnika za sociologiju. Ovaj, kog nam je dao Mioni ima zasebnu važnost. U zadnjim godinama društvo je proživljavalo i proživljava teških časova. Sa najkompetentnijih mjesta čuju se glasovi kako bi tu trebalo pomoći. Mnogi su pokušaji bez dubljeg značenja, jer izlaze iz uskog stanovišta interesa pojedinih država; ali drugi su od posebne važnosti, jer idu na dno samog pitanja, ispituju odakle dolazi slabo stanje i označuju mu lijek.

Mioni, dok nam jasno, jezgrovito i iscrpivo govori o raznim temeljnim pitanjima sociologije, pa o općenitoj i specijalnoj sociologiji, u svem se obazire na velike enciklike „Casti connubii" i „Quadragesimo anno" izdate u najnovije vrijeme za najnovije prilike, te prema njima prosuđuje socijalne

pojave. Ovi su dokumenti zamišljeni na vječnim naravnim i božanskim načelima, pa stoga i nauka na njima zasnovana, ima trajnu vrijednost. *Dr. B. V.*

*

ERNST von JAMINET, *Die jenseitige Welt.* Str. 112: Vaterländische Verlags — und Kunstanstalt, Berlin, 1931. Cij. RM. 1. — Dobiva se kod pisca: Berlin, No. 18, Werneuchener. Str. 17. — Knjižica ima za zadaću, da nam pokaže da ima duša, koja živi i poslije smrti. Da sve to dokaže pisac govori o važnosti pitanja, o mnogim pojavama kod živućih ljudi, a koje nam govore da ima duša, pa o pojavama kod umirućih, o samom umiranju, što biva od duše iza kako se je odijelila od tijela, o raznim predjelima gdje se duše nalaze poslije smrti i kako tamo žive.

Namjera piščeva je dobra kao što su i mnoga zapažanja dobra, jer nam naša svijest, duševni rad, ukazivanje duhova i mnogo drugoga jasno govore da imamo dušu, koja ne umire. Ali metoda, kojom pisac postupa nije uvijek osnovana. Dosta je tog što nema ozbiljnog oslona, mjestimice mašta ima jakog udjela, a ima i skroz krivih tvrdnja. *Dr. B. V.*

*

MAURO PHILIP, *Die Entwicklungslehre auf der Anklagebank.* Zeitbücherverlag Wernigerode. Str. 80. Cij. M. 90. — Brojna je danas antievolucionistička literatura. Tu spada i ovo djelašce. U njoj se radi o kosmičkoj i organskoj evoluciji. O prvoj ukratko, o drugoj malo potanje. U osam poglavlja iznosi stanje današnje evolucionističke nauke i svoje protudokaze. Tu govori o proizvoljnoj metodi evolucionista, što oni kažu o postanku života i životinja, o postojanosti vrsta, o evolucionističkim dokazima, o embriologiji, o nastupu vrsta, o nedostatku geoloških nalaza, o posebnim prigovorima proti evoluciji, o razvoju čovjeka, o predhistorijskim nalazima čovječjih ostataka, o raznim mišljenjima učenjaka o darvinizmu itd. O svem tomu radi se ukratko i u popularnom tonu, ali ipak tako da se može dobiti jasan pojam o glavnim točkama evolucionizma. *Dr. B. Vuco*

*

K. ZABEO: *Travnička Spomenica* (1882—1932). Naklada akademije „Regina Apostolorum", Koroščeva ulica 15 I. kat, Sarajevo.

Ove godine slavi Bosanska nadbiskupija 50-godišnjicu svoje gimnazije i sjemeništa u Travniku, kojim upravljaju oci Isusovci. Tom prigodom izašla je pod uredništvom O. K. Zabea D. I. posebna knjiga „Travnička Spomenica" koja nas upoznaje sa gigantskim radom travničkih Isusovaca kroz ovo 50 godina opstanka gimnazije. Spomenica — omasna knjiga od kojih 450 stranica — prebogata je sadržajem, puna poučnog i zabavnog štiva. Na prvom mjestu nalazi se „Floreat, crescat!" preuz. nadbiskupa Dr. I. Šarića, koji je bio prvi učenik travničke gimnazije, a njemu je spomenica i posvećena. Zatim se redaju rasprave, članci, životopisi, crtice, pjesme... drugih saradnika, kojih ima ništa manje nego 77. Vrijedni urednik O. K. Zabeo znao je cijeli materijal lijepo i zgodno rasporediti, te nam čitava knjiga pruža zaokruženu i skladnu cjelinu. U I. dijelu O. N. Maslać na temelju dokumenata obradio je povijest Travnika od najstarijih vremena. A O. Zabeo napisao je noviju povijest Travnika u kojoj donosi prikaz grada

i okolice, kulturno i materijalno stanje Travnika... U II. dijela O. F. Hamerl govori o crkvenoj povjesti Bosne i Hercegovine prikazavši ukratko rad Dominikanaca, Franjevaca, Isusovaca i nekih svjetovnih svećenika. Zatim O. Zabeo donosi historijat travničkog sjemeništa i gimnazije ne propuštajuć nijedne važnije institucije, da o njoj ne progovori. Treći dio sačinjavaju životopisne crtice travničkih Isusovaca i đaka. Od osobite je važnosti životopis slavnoga O. E. Brandisa, koji je napisao sam o. urednik. Zaprema oko 60 stranica (195—256). Ugodno se čitaju IV. i V. dio, gdje se redaju crtice i pjesme o Travniku i okolici (IV. dio), te uspomene iz školskog života u travničkoj gimnaziji i sjemeništu (V. dio), iza toga slijede članci Dr S. Bosanca (In Memoriam) i P. Grgeca (Učitelji i Odgojitelji) u kojima čitamo pohvalne svjedožbe Isusovačkoga uzgojnoga rada. Zatim dolazi Travnička antologija (VI. dio). Tu su raznovrsne pjesme iz đačkih dana, kao i nekih starijih pjesnika. Na koncu (u VII. dj.) eto nam nekih anegdota o Travniku, o nastavnicima...

Čitava knjiga u svakom pogledu veoma lijepo i ukusno opremljena, ukrašena je mnogim slikama (107): crkvenih dostojanstvenika, Travnika, okolice, sjemeništa, gimnazije... Sve to daje knjizi osobitu vrijednost i privlačivost. Uvelike je preporučamo svoj hrvatskoj, katoličkoj inteligenciji.

•

Frano Ivanišević: ***Narodni preporod u Dalmaciji.*** Split u narodnoj borbi. Split Leonova tiskara 1932. izdala Jugosl. Matica. Vrlo poučna knjižica i korisna osobito za naš mladi naraštaj. Ne smijemo biti tuđinci u našoj vlastitoj kući.

•

Nicolas Jung, ***Alvaro Pelayo,*** un franciscain théologien du pouvoir pontifical au XIV siècle. Str. 293. Librairie philosofique Vrin, Paris 1931. Cij. fr. 15. — Poznavanje srednjeg vijeka veoma je važno da se poznava razvoj dogme. Veliki upliv, koji je Papa imao i vršio na države i na vladare, pa uplitanje nekih koncila u vlast Papa, te i drugi slučajevi dali su povoda da su razni pisci pisali o papinskoj vlasti, o njenom izvoru i na što se proteže, o nepogrešivosti, branili je ili napadali.

Uz poznavanje spisa sv. Ivana Kapistrana, koji je pisao kao teolog i pravnik o papinskoj vlasti, veoma je važno i poznavanje stanovišta Alvara Pelaya. N. Jung stavio se je da nam, baš prema Alvaru Pel., prikaže značenje i opseg papinske vlasti. Djelo je razdijelio u dva odsjeka. U prvom raspravlja o njegovu životu, karakteru i literarnom radu; a u drugom, specijalnom potanko o papinskoj vlasti: odakle je i na što se proteže.

Djelo N. Junga, jer se bavi pitanjem, koje je uzbudilo kontroversa kao nijedno drugo i jer se obazire na svoje savremenike, daje nam dosta pregledno stanje nauka u 13. i 14. vij. pa je važno za teološku struku, napose za povijest dogme. *B. V.*

•

Igino Giordani, ***La prima polemica cristiana.*** Gli apologisti greci del secondo secolo. Str. XII—158. Marietti, Torino, 1930. L. 7. — U prvim svojim danima Crkvi se je bilo boriti sa mnogim i jakim neprijateljima. S jedne strane proti carevima i njihovoj fizičnoj moći, a s druge sa ne manje

pogibeljnim neprijateljima koji su se služili duševnim oružjem: napadanjem, izvrćanjem i laži. Kršćanstvo je nadošlo s naukom i stalo u mnogočemu proti neprijatelju.

I zametnila se je borba, u kojoj su kršćanski apologete pobijedili stare izvježbane filozofe i govornike i stavili temelje daljem apologetskom radu. Kako je sve to teklo u 2. vijeku razlaže nam Giordani. Tu imamo sintetični prikaz duševnog obzorja poganske države: o moralu i religiji, državi, prekogrobnom životu. Uz to nam je prikazan karakter i rad apologeta iz 2. vijeka. — Pisac obećaje da će nastaviti radom. *B. V.*

•

Stjepan Banović, Martićevo ispravljanje narodnih pjesama i završka guslarska zona. Ova je učena rasprava izašla u Zborniku za narodni život i običaje južnih slavena. Na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga XXVIII, svezak 2, Zagreb 1932, na str. 63—87.

Martić-Jukićeva zbirka narodnih pjesama, što je g. 1858 izdao O. Filip Kunić Kuprješanin u Osijeku a sakupljači Jukić i Martić dali joj ime „Narodne pjesme bosanske i hercegovačke" jest jedna od najljepših knjiga naših narodnih pjesama. Sve pjesme u toj Martić-Jukićevoj zbirci (50 junačkih) jesu u jekavskom narječju. Vrijedni pisac želi dokazati, da su te pjesme zapravo i k a v s k e i da ih je Martić navrnuo na jekavski izgovor. Ovo je g. Banović, mislim, i dokazao poređujući pjesme Martićeve zbirke sa zbirkom Šunjića i sa pjesmom koju je Đuro Margetić poslao iz Imotskoga za „Vienac uzdarja narodnoga o. Andriji Kačić-Miošiću", a ove su sve ikavske i u istoj zoni u isto doba sakupljena, pa i od gotovo istih guslara ispjevane. Završje jest kraj oko Kupresa, Duvna, Imotskoga, i pjesme tu sakupljene narječja ikavskoga, zove B. završkom zonom. Iz čitave rasprave vidi se veliko znanje i spretnost g. Banovića, sakupljača narodnoga blaga i našeg vrijednog pisca folklore. *K. E.*

•

Redovita izdanja:

1 ***Kalendar Danica za 1933.*** — Ovogodišnja je Danica dosta povećana, a zabavnim i poučnim štivom svakako je između najboljih naših kalendara, imena: Š. Jurkićke, A. Matasovića, M. Soljačića; pa Ć. Truhelke, R. Horvata, Dra Juretića i dr. — to nam svjedoče.

2 ***Evanđelist*** od nadbiskupa Dra Ivana Šarića. — Prošle godine Preuzv. Šarić obdario nas je Legendama, a evo sada pruža knjigu u kojoj na temelju nedjeljnih evanđelja — donosi veoma praktičnih i suvremenih misli o životu čovjeka, porodice i naroda. Ovo je prvi svezak — samo nek nastavi!

3 ***Barun Ivica*** od Augusta Šenoe. — Poznata i vrlo omiljela pripovijest iz seljačkog života od proslavljenog A. Šenoe sa pogovorom Dra Lj. Marakovića.

4 ***Crvena djetelina*** od Dra V. Mandekića. — U njoj g. sveuč. prof. raspravlja pitanje sijanja crvene djeteline i o načinu spremanja iste ukiseljavanjem. Važno za naše narodno gospodarstvo!

5 Peta knjiga (dobili smo Lahmerovu Zbirku III. o kojoj smo već pisali).

Svih pet knjiga za članove sv. Jeronima 20 — za ostale 40 D.

Izvanredna izdanja:

6 Petar Grgec, *Hrvatski Job.* — Pisac u dvaest poglavlja prikazuje život i djela hrvatskog junaka i patnika — Ivana Karlovića koga je opjevala i naša narodna pjesma. Rasprava je rađena na znanstvenom temelju — što se vidi po brojnoj literaturi kojom se služio. Lijep prilog za proučavanje naše kulturne i književne povijesti.

7 Lovre Katić, *Sveta Mala Terezija.* — Prof. Katić, povjesničar i pripovjedač od zanata, držeći se autobiografije Svetičine, dao nam je njezin život koji je i sa literarne strane dotjeran. Zgodne su kašto aluzije na suvremeni život.

8 Hofmannsthal-Bogdanović, *Čovjek.* — Zastupnik bečke Moderne u Njemačkoj — H. Hofmannsthal — obradio je u ovoj drami staru, srednjevjekovnu igru o bogataševu umiranju. Podesna je za moderno doba koje zaboravlja na vječne i neprolazne vrednote. Na kraju knjige ima kratak prikaz piščeva literarnog rada od Lj. Marakovića.

9 Jagoda Truhelka, *Palčićev kraljevski let i druge pripovjesti.* — Poznata hrvatska spisateljica, J. Truhelka, svojom vještinom pričanja iznosi nam niz pripovijesti koje dokazuju da je autorica u pravom značenju riječi pripovjedačica.

Svih devet knjiga zajedno stoje za jeronimske članove 40 D. — Naručuju se kod jeronimskih povjerenika (župskih ureda) ili kod Društva sv. Jeronima, Zagreb, Trg kralja Tomislava 21.

•

Davičo, Kostić, Matić: *Položaj nadrealizma u društvenom procesu,* str. 175, Beograd 1932. Nadrealistična izdanja. Glavni depozit ima knjižara S. B .Cvijanovića, Kneza Mihailova 35. — (latinicom).

Zaista, i po načinu pisanja i po sadržaju i po vanjštini jedna neobična knjiga! Knjizi kao takovoj ne bi prigovarali, da nisu pisci, povodeći se za Marksom, Engelsom i Lenjinom, u njoj donijeli onoliko krivih mislî o religiji i o poimanju svijeta i života. Tako na pr. na str. 25 i 26 isporeduje poeziju sa religijom: koliko riječi, toliko neispravnosti. Ima i drugih mjesta u knjizi koja ne možemo nikako odobriti. Sreća je da je knjiga štampana u onako malo primjeraka.

A. Šenoa, *Čuvaj se senjske ruke,* str. 108, Zagreb 1932. Izdanje „Male Biblioteke" sv. 1—2.

Sretna je namisao „Male Biblioteke", koju je pokrenuo g. Dragutin Rebernjak, da u malom formatu, u kratkim razmacima, uz nisku cijenu, poda hrvatskoj čitalačkoj publici prvorazredno štivo domaćih i stranih klasika. Kao prvi pisac zastupan je slavni naš romanopisac August Šenoa sa pripovješću: „Čuvaj se senjske ruke". Pripovijest je tako poznata i priznata, da je suvišno i govoriti o njezinoj vrijednosti.

Pretplata „Male Biblioteke" na 10 svezaka (oko 300 štampanih strana) iznosi 30 D. — Cijena pojedinom svesku 3 D — dvobroji dvostruko. Pretplata se šalje: „Mala Biblioteka" Zagreb II 18 Radnička cesta 18.

Dr. Fran Grivec, *Fjodor M. Dostojevskij in Vladimir Solovjev,* 8°, str. 46, Ljubljana 1931, cijena 10 D. — (slovenski).

Poznati stručnjak u bizantologiji, Dr Grivec, prigodom 50 godišnjice smrti F. Dostojevskog, crta u ovoj brošuri njegovu religioznu ideologiju, njegove odnošaje i sličnosti sa V. Solovjevim. Ističe njegovu protivnost katolicizmu i papinstva — kako se to opaža osobito u romanu „Braća Karamazovi" (u poglavlju: Inkvizitor). Ipak, i Dostojevski kao i V. Solovjev vidi spas Rusije, i uopće, čovječanstva u duhovnoj obnovi u Kristu.

Velibor Gligorić, *A. D. IV,* str. 16, Beograd 1931, cena 7 d. (ćirilicom). — U ovoj četvrtoj svesci g. Gligorić nastavlja svoje poznate „polemike"i „književne zabeleške". U ovoj se obara protiv kulta V. Veljkovića, tretira pitanje „Jeje"; nalaze se još neke druge „zabeleške". Svakako, kod V. Gligorića vidi se duh zapažanja, a jezik mu i stil su mu vrlo dobri.

Škof dr. Jožef Srebrnič, *Tyršev duh,* str. 48, g. 1931. Misijonska Tiskarna, Groblje P. Domžale. (slovenski).

Preuz. Srebrnič hoće da poda u ovoj knjižici jasnu sliku Tirševe ideologije koja se sastoji u negaciji svake vjere u osobnoga Boga i u posmrtni život: Čovjek mu je dio prirode, a cilj mu je uživanje na zemlji.

Jean D' Avignon, *Les Enfants sans parents,* 16°, str. 78, Paris, Libr. Téqui Rue 82, cijena 5 fr. — To je moderna drama samo za ženske uloge. Isti je pisac, D' Avignon, već izdao nekoliko uspjelih komedija.

Petrelli P. Nazarenus, *Annus Mystico-Augustinianus,* 2 vol. in 32°, (str. I—XX+435; II—437). Libr. ital. 12, vezano 15. Casa editrice Marietti — Torino, Via Legnano.

Veoma zgodan mali priručnik za razmatranje preko cijele godine, sastavljen iz raznih djela velikog Augustina. Razmatranja su kratka: 1 str. i pol, i to molitva, razmatranje, pouka i zaključak, Preporučamo svećenicima.

Naši razgledi na vprašanja sodobnega časa in človeka, str. 55, 1931. Cena 12 D.

Almanah je izdalo Ćirilsko društvo ljubljanskih bogoslova prigodom 50 godišnjice opstanka. Lijep je prvi članak Slapara Pavela: Rast u Duhovnost in otroštvo Božje? —

Fra Blaž Jerković, *Spomen knjiga prigodom dvadeset godišnjice 1912—1932 Hrvatske Rimokatoličke župe „sv. Jeronima",* Chicago, Ill., 1932.

Velečasni Jerković da ostavi — kako on kaže — našoj Hrvatskoj i Američkoj Hrvatskoj spomen na rad svojih otaca, sakupio je u gornju Spomenicu sve što se može reći o župi sv. Jeronima u Čikagu: kratku povijest župe, statistiku župe, iskaz rođenih, mrtvih, vjenčanih, itd. Knjiga je velikog formata, ukusna, krcata uspjelih slika iz života župe.

P. Vojtěch Horák, *Moravan*, kalendar na rok obvčejnij 1933. U Brne 1932. str. 144.

Kalendar na českom jeziku koji već odavna izlazi. Pun je zanimljivih članaka i pjesama sa slikama.

Klaverov Misijski kalendar za g. 1933. (g. VIII). Izdala Družba sv. Petra Klavera za afričke misije. Zagreb 1932, cijena 5 D.

Toplo preporučamo prijateljima misija ovaj kalendar u kome će naći i pouke i pobude u misijsko nastanje. Odlikuje se slikama iz misijonarskog života.

Album Euharistijskog kongresa u Sarajevu od 2—5—VI.—1932. — Sarajevska Akademija Regina Apostolorum izdala je za spomen ovaj album od 25 veoma ukusnih slika sa sarajevskog kongresa.

Pierre Mauriac, *Rastavljena*, roman. Autorizovani prijevod I. Bonacci, Naklada „Alfa" Zagreb, Trenkova 1/II. Cijena broširanu 30 D — ukoričeni na finu papiru 40.

Autor s ovim romanom, kao i s drugim svojim romanima, hoće da privede ljude k Bogu, i da pokaže kako život na zemlji ima smisla jedino u Bogu i za Boga. Makar da pisac prikazuje sukobe muža i žene, ipak ga može s koristi čitati svaki bez izuzetka. Preporučamo!

VJESNIK

Smrt sakupljača narodnog blaga. — Dne 26 studenoga umrao je sakupljač narodnog blaga, župnik u dalmatinskoj zagori O. fra Stjepan Grčić-Rako; član Provincije Presv. Otkupitelja u Dalmaciji. Pokojnik se je rodio u Sinju 14 ožujka 1879. U rodnom mjestu svršio je gimnaziju te je 25 rujna 1896 stupio u Franjevački Red. Svršivši teološke nauke u Šibeniku i u Makarskoj zaređen je za svećenika 11 kolovoza 1901. Poslije kratkog vremena stupio je u dušobrižničku službu, najprije kao župski pomoćnik u Sinju a poslije toga za duže vremena bio je župnikom u Potravlju kod Sinja. Odatle je premješten za starješinu franj. samostana u Splitu, a poslije toga pođe za župnika u Baćinu, selo Gornjega Primorja, nedaleko od Makarske. Zatim je imenovan gvardijanom u Kačićevu samostanu u Zaostrogu, odakle je premješten za župnika u Borovce, selo neretvanske krajine. Iz Borovaca nalazimo ga u veoma rastrkanoj župi Zlopolje, gdje ga je eto zatekla smrt u naponu snage, u 53. godini života. Tako nagloj smrti nije se nadao nitko, ko ga je nedavno gledao zdrava i čila, i slušao s kakvim oduševljenjem govori o svome novome alegorijskom tumačenju narodnih pjesama.

Pokojnik se je naime kao župnik u Potravlju počeo da zanima za narodno blago. Među mnogim guslarima u svojoj župi našao je u Boži Domnjaku vrsnog guslara sa izvanredno dobrom uspomenom. Fra Stjepan je velikom ustrpljivošću slušao pjesme od svoga guslara i marljivo ih pisao. Ispisao je ogroman materijal, koji je onda počeo izdavati. Kao uvod ovim izdanjima napisao je „Neke misli o junačkim narodnim pjesmama", koje je tiskao u Splitu g. 1917. Tu on izlaže svoje alegorijsko tumačenje. G. 1920 tiskao je prvu zbirku „Sinjske narodne pjesme i pričanja", koja je izašla u drugome povećanom izdanju g. 1929 pod naslovom „Sinjske narodne pjesme i pričanja s dodatkom Kosovo". G. 1930 objelodanio je u Šibeniku drugu zbirku „Kotarske narodne pjesme". Ove je godine izdao treću zbirku „Kraljević Marko". Još su ostale neizdane dvije zbirke „Senjske narodne pjesme" i „Ostali junaci u narodnim pjesmama".

Sabirački rad pok. Grčića bio je uopće pohvaljen od naše kritike. Naprotiv njegovo alegorijsko tumačenje nije našlo puno prijatelja. Pokojni fra Stjepan se je zanimao i s narodnim običajima i sabrao je dosta veliku zbirku narodnih nošnja, kojih i u našoj zagorskoj Dalmaciji sve to više nestaje.

Nađeni grobovi prvih drugova sv. o. Franje. — Sv. Franjo asiški gledao je stopu u stopu da nasljeduje život i djela Spasitelja svijeta. Poput Isusa i on je imao dvanaest svojih učenika. Kao Marija Krista, tako je rimska matrona, Jakovica de Settosoli, prijateljevala sa sv. Franjom slijedeći njegov evanđeoski način života. Predaja je sačuvala da nekoji od prvih Franjinih učenika, pače i ista Jakovica koju je asiski Ubožar nazivao Bratom Jakovicom, nakon blažene smrti pokopani su uz Svečev grob. Ovog ljeta stalo se u donjoj kripti nadgrobne bazilike gdje je pokopan sv. O. Franjo tražiti zemne ostatke kojeg od Svečevih drugova. Radilo se sa svim dužnim oprezom i posve tajno. Od strane Crkve i grada Asiza kao zakleti svjedoci i vještaci iskopavanju su prisustvovali O. Čuvar del Sacro Convento, gradski načelnik, prof. Taddei, cav. Meccoli i liječnici Baduel i Sergiacomi. Našasti su grobovi prvog Franjina učenika Bernarda iz asiske Quintavalle, doktora in utroque i brata Silvestra, kanonika crkve sv. Rufina te Vilima engleskog i Eletta asiskog. Bili su pokopani u donjoj bazilici iza oltarića Gospe od Začeća. Ne manja je radost obladala, kad najbliže Svečevu grobu radnici opaziše nadgrobnu ploču na kojoj stoji upisano: **Hic jacet Jacoba sancta nobilisque romana.** Prisutni vještaci nakon svestranog izviđaja prepoznaše ženske kosti. U raci nađoše i nekoliko zrnja sa krunice, medalju, nešto puca i još nekih ostataka. Svi pronalasci pomnjivo su pohranjeni u posebnu Sobu za relikvije. Velika svečanost njihova prijenosa i konačnog sahranjenja u Svečevu kriptu biće na 8 listopada ove godine uz izvanredne ceremonije u prisutnosti Papina legata, kad će ujedno biti u Asizu završena jubilarna slava sv. Ante. Asiska općina posebno će se odužiti svojim historijskim građanima koji su prvi pošli za najvećim asižaninom. Naročita kola biće spremljena za prijenos relikvija i to u sredovječnom stilu. Voziće ih volovi. Sprovodnu povorku iz gornje u donju crkvu sačinjavat će redovnici iz Sacro Convento i općinski prestavnici. Kroz to će općinske trombe svirati građansku himnu, a izdaleka će ozvanjati polifonijski glas nekojih kitica iz Cantico del Sole. Tako će četiri druga i „Brat Jakovica" zauvjek saći u kriptu i kraj Očeva groba čekati glas zadnje trublje.

L. B.

Treći internacionalni kongres kršćanske arheologije u Ravenni. — Kršćanska arheologija postala je posebna znanost, i u ovo nekoliko decenija razvila se je zamjernom brzinom. Novi se spomenici otkrivaju, katedre osnivaju, u svim kulturnim zemljama mnogobrojni naučenjaci svjetskog glasa znamenita djela u tom pravcu objelodanjuju. Epilog ovog rada bijaše treći arheološki kongres, koji se držao od 25—29 rujna ove godine u Ravenni. U ovaj starodrevni grad skupilo se je do 500 učesnika, koji su pretstavljali 26 raznih narodnosti. Našu je delegaciju predvodio poznati naš učenjak, dekan arheologa, Mr. don Frane Bulić. Uz njega

su učestvovali kongresu prof. Vlade Petković, kao pretstavnik srpske akademije i beogradskog universiteta; dr. Ljubo Karaman u ime konservatorskog ureda u Splitu, prof. B. Saria iz Ljubljane, O. K. Balić, profesor bogoslovije u Makarskoj, gđa V. Bulić iz Splita, te G. Horvat iz Zagreba.

Rad kongresa mogao bi se podijeliti u dvije sekcije: referati i pregledavanje ravenskih spomenika. Ravenna prikazuje smjesu zapadne i istočne kulture. Tu su sačuvani mnogobrojni spomenici, koji su danas sa bogatstvom svojih mozaika čudovište cijeloga svijeta Dosta je spomenuti S. Apollinare in Classe, baziliku iz VI vijeka sagrađenu na grobu mučenika sv. Apolinara, koji bijaše učenik Petra Apoštola. Zatim dolazi na red druga grandiozna bazilika sa svojom velebnom arhitektonikom i divnim mozaicima „S. Vitale"; onda Battistero degli Ariani, S. Apollinare Nuovo itd. Učesnici su kongresa u stanovite satove promatrali ove spomenike vjere i ljubavi pod vodstvom najboljih stručnjaka.

Na kongresu je iznešeno do trideset referata o najnovijim rezultatima rada na arh. polju u raznim zemljama. Zemlja u kojoj je držan kongres bila je na prvom mjestu. Mr. Karlo Respighi izvijestio je o iskopinama i radu Papinske komisije za kršćansku arheologiju. Prof. R. Paribeni govorio je o srednjoj, a prof. P. Orsi o južnoj Italiji. Referat o Francuskoj održao je prof. A. Peraté, a za Njemačku prof. Sauer. I odmah nakon Italije, Francuske i Njemačke došla je na dnevni red Jugoslavija. Mr. Bulić, koji je već pri otvoru kongresa pozdravio učesnike uime svih stranih delegacija, drži referat o naučnom arheološkom radu i iskopavanjima u Jugoslaviji. Spominje znamenito djelo „Forschungen in Salona", u kojem je bečki arheološki institut ilustrirao solinske spomenike, pak onda djelo danske ekspedicije „Recherches à Salone". Društvo „Bihać" otkrilo je tri bazilike hrvatske dobe iz IX. do XII. vijeka; arheološko društvo u Kninu pronašlo je nekoliko starokršćanskih crkvi. Bulić također spominje iskopine starokršćanskih spomenika u Macedoniji, gdje je prof. Petković otkrio lijepe mozaike; iskopine, koje je izveo u Sloveniji prof. Saria itd Napokon don Frane govori o historijskim vezama između Salone i Ravenne, te referat nastavlja arh. Ejnar Dyggve, koji je sa mnogo slika iznio svoj rad posljednjih godina po našim krajevima Zatim drže referate pretstavnici španjolske, austrijske i mađarske delegacije. Slijedeći dan redali su se referati: Grčka, Azija, Sirija, Palestina itd.

Mr. Bulić svojom nazočnošću, referatima i neumornim aktivnim sudjelovanjem kod svih točaka dnevnog reda kongresa svratio je živu pozornost na našu domovinu. Jugoslavija zauzimlje jedno od prvih mjesta na arheološkom polju — pisao je L'Avvenire d' Italia nakon referata Mra Bulića. To je bilo mišljenje i čitavog kongresa, na kojemu je don Frane u neprestanom saobraćaju sa svojim prijateljima (P. Delehay, Zeiller, Ch. Dihl) bio po-

pularna ličnost. U privatnim i javnim govorima spominjao se je kongres držan u Splitu god. 1894. To je bio početak kongresa kršć. arheologije, a organizirao ga je i privukao u Split mnoštvo naučenjaka, baš naš don Frane — nestor arh. kongresa.

Na zaključnoj sjednici kongresa Mr. Bulić iznio je svoje mišljenje o dojdućem kongresu. Bio je primljen prijedlog Mra Kirscha, da permanentni odbor za buduće arh. kongrese bude profesorski zbor Papinskog instituta za kršć. arheologiju u Rimu. Ch. Dibl izrazio je uime francuske vlade želju, da dojdući kongres za kršć. arheologiju bude u Arlesu u Francuskoj.

Kršćanska arheologija veoma je važna i za sve grane teoloških znanosti. Ona nam stavlja pred oči slavne dane vjere i ljubavi kršćanstva. I učen i neuk nalazi u rezultatima kršć. arheologije mnogo korisno i zanimljivo gradivo. Mi smo sretni, što je naša domovina pod vodstvom Mra Bulića imala jednu naročitu ulogu u razvitku ove danas tako razvijene i toliko cijenjene znanosti.

F. K. B.

Golubovićevo izdanje Waddingovih ljetopisa franj. Reda. — Luka Wadding zauzimlje prvo mjesto među historicima franj. Reda. Bio je jedan od najvećih umova svoga vremena: čovjek dalekih pogleda, zamašnih planova, od kojih je mnoge znao ostvariti Urban VIII, Inocent X, Aleksandar VII i mnogi drugi njegovi suvremenici izrekoše o njemu najveće pohvale. Wadding je objelodanio mnogobrojna djela, od kojih se posebno ističu **Annales Minorum** u osam svezaka in folio (Lion, 1625—1654). Ovo opsežno djelo ostat će za sve vjekove ponos franj. Reda, neiscrpljivo vrelo i kažiput za proučavanje triju Redova sv. Frane raširenih po čitavom svijetu. Samo će onaj znati cijeniti Waddingove ljetopise — veli Holzapfel — tko ih na stotine, na tisuće puta uzme u ruke. Suvremenici, kao poznati Ughelli slično su se izrazivali o Waddingovim ljetopisima; i ovo djelo bijaše munjevitom brzinom raspačano. God. 1731 Josip M. Fonseca započe novo izdanje Waddingovih ljetopisa, koje bijaše objelodanjeno u Rimu (1731—1736). Od toga vremena razni su pisci iz franj. Reda nastojali da nastave Waddingovo djelo. Tako Fr. Haraldo, Josip M. iz Ankone, G. Michelesi, St. Melchiorri, Euzebije Fermendžin. U naše doba na 7 ožujka 1929 Prep. General B. Marrani ustanovio je u tu svrhu posebnu komisiju.

Međutim dok su se Waddingovi ljetopisi marljivo nastavljali, tako da već imamo dvadeset i pet svezaka in folio, dva su vijeka već prošla a da nitko nije Waddingovo djelo pristampao. Ovo tako korisno i potrebito djelo postalo je sakriveno blago do kojega se je teško moglo doći. Ovih zadnjih godina za jedan primjerak staroga izdanja nuđalo se je do 150.000 dinara!! Dok je sve to promatrao današnji poznati historik fra Jeronim Golubović začeo je sretnu misao da sve moguće poduzme, kako bi se čim prije pristampalo staro izdanje franj. ljetopisa. Svoj plan prikazao je Prep. Generalu Marraniju, koji ga je odmah prihvatio, te imenovao samoga Golubovića za pretsjednika trećeg izdanja Waddingovih ljetopisa.

I Golubović se je dao mladenačkim poletom na posao. Učinio je ugovor sa poznatom tipografijom „Alfani e Venturi" u Firenzi; stvorio je plan čitavog rada: ljetopisi će biti objelodanjeni u 25 svezaka, a svaki svezak zapast će samo 100 lira! Prošle godine ugledao je svijetlo prvi svezak a sada (25. X. 1932) evo već deveti imamo pred očima! U prvom svesku Golubović naznačuje „Apparatus criticus" — pravila, kojih se drži u ovom trećem izdanju. Kao temelj je uzeto rimsko, drugo izdanje, no ipak Golubović je stranicu po stranicu isporedio sa prvim, originalnim izdanjem i varijante pomnjivo naznačio. Fonseca je izostavio „prolegomena" — predgovore Waddingove, koješta je promjenio, a sada Golubović sve na svoje mjesto vraća. Osim toga Golubovićevo izdanje urešeno je njegovim umnim bilješkama, koje su od nemale važnosti. U „Addenda" objelodanjuje znamenite dokumente za koje se u Waddingovo doba nije znalo. Budući da format in folio nije zgodan, izdavač je odabrao format in 4°, naznačujući ipak stranice staroga izdanja. Što se tiče tehničke strane, izdanje je, može se reći, savršeno: papir izvrstan, slova ukusna, gotovo nema štamparskih pogrješaka.

Golubovićevo izdanje Waddingovih ljetopisa nije dakle prosto pristampavanje. Ne! Tu je Golubović uložio svoj talenat, svoj kritični duh, svoje dugogodišnje iskustvo. Znao je da okupi oko sebe mnogo vrijednih pomagača, od kojih ću spomenuti samo mladog španjolca O. Marka Mendia. No duša svega rada jest sam Golubović. Wadding je našao dostojnog nasljednika i izdavača. I mi se ponosimo, što je to naš zemljak — naše gore list.

F. K. Balić.

CHRONICA

„Duhovna Straža" (Custodia spiritualis) folium periodicum in Jugoslavia quod quater in anno prodit. Jam quintum annum vitae agit et destinatur ad fovendam culturam spiritualem; vitam monacalem et ecclesiasticam in ecclesia orthodoxa. Director et promotor periodici est igumanus (prior) Stephanus Ilkić Somborii. Folium hoc distinguitur speciali activitate et largitate visionis. Quae bona videt et invenit, etiam apud catholicos, non dedignatur adprobare et propriis correligionariis in exemplum et incitamentum prae oculos ponere. Certe director et scriptores folii videntur non esse animati illa tendentia anticatholica quae ultimis annis apud alia folia orthodoxa ecclesiastica plerumque apparent.

In ultimo fasciculo (III. septem) hujus anni ipse director periodici disputat de necessitate associationis monachorum et de charachtere hujus associationis in ecclesia orientali. „Monachismo orientali ignota est — ait auctor — illa excellens species organisationis religiosorum, quam invenimus in Ordinibus ecclesiae occidentalis, in qua jacet tota vis et efficacia eorum vitae et activitatis, tamen nostrae regulae neque excludunt neque pro superfluo tenent conventum generalem monachorum alicujus provinciae ecclesiasticae eo fine ut bonum commune et perfectio religiosa promoveatur et ecclesiae optius serviatur... Vita monachalis currit in ea apparent nova facta, novae relationes, novae indigentiae, nova postulata, novae questiones et nova problemata exurgunt. In his novis relationibus oportet ut nos ad rem inveniamur, oportet ut quod essentiale est, quod intangibile, quod commune, recte applicetur illis conditionibus quae temporariae sunt, illis momentis quae a nobis tempus modernum exigit. Haec omnia efficere non potest singularis familia, immo nec singularis ecclesiastica provincia, nisi audiatur vox communis omnium eorum qui eundem statum profitentur". In confirmationem possibilitatis et utilitatis conventuum (concilium, congressus,) monacorum auctor ex historia inducit aliqua exempla (Mons athos 1574, 1772, 1783 in Russia 1910). „Haec exempla adducimus ad confirmandum monachismum cujuslibet ecclesiae particularis posse et debere, in limitibus quas legislatio dictae autokefaliae praebet, sesse associare ut communibus viribus agat in progressum sanctarum familiarum et suae devotae vitae in eis...

„Associatio monachorum nec est nec potest esse organum officiale legislativum pro monachis et monasteriis, sed potest et

debet esse noster moralis et spiritualis legislator, consiliator et adjutor in qualibet difficultate et necessitate. Hoc organum erit quaedam tuba per quam exprimi poterit nostra matura conscientia, per quam cognosci poterunt nostrae ideae (conceptiones), nostrae indigentiae, nostra desideria et nostrae difficultales. Hoc nempe a vita nostra expellet partialitatem, dissensionem et divisionem reliquens intactas consuetudines, constitutiones et traditiones singularum familiarum. Hoc erit speculum in quo refulget nostra pulchritudo vel deformitas, nostra perfectio vel nostra inopia..."

Ex Schematismo archidioeceseos Belgradensis. — Archidioecesis catholica Belgradi publicavit schematismum cui appositus est conspectus omnium paroeciarum. Belgradi sunt quinque paroeciae, fidelium vero numerus 35.000; extra Belgradum sunt itidem quinque paroeciae, nimirum Smederevo, Šabac, Niš, Kragujevac, Bor, et duae capelaniae: Valjevo et Zaječar. Loca cum maiore numero catholicorum sunt nempe: Šabac 450, Valjevo 200, Niš 2.000, Paraćin 600, Čuprija 210, Sesovac 315, Senjski Rudnik 420, Ravna Reka 480, Bare 450, Kruševac 380, Aleksinački Rudnici 280, Leskovac 430, Pirot 130, Negotin 140, Kragujevac 1.200, Jagodina 600, Smederevo 800, Požarevac 200, Bor 500, Rtanj 500, Bogovina 400, Zaječar 300. Maxime dispersa est paroecia Niš quae numerat 7.000 animarum. Sacerdotes magnum expendunt laborem in scholis et praesertim diebus dominicis dum in longinquos vicos sacrum celebrare proficiscuntur. Multis in locis cum permissione ecclesiasticae auctoritatis cathesim cristianam tradunt magistri et magistrae scholae elementaris.

Similes et magna ex partae graviores sunt circumstantiae in dioecesi catholica Prizren quae totam Serbiam meridionalem amplectitur.

Ecclesia S. Antonii Belgradi sub tecto. — Nova franciscana S. Antonii ecclesia paroecialis Belgradi tecta est et jam die festi S. P. Francisci (4 octobris) in ea divina officia celebrari poterant. Tectum firmitatis ac durationis causa ex cupro constat; tota vero ecclesia constructa est juxta conceptum architecti Plećnjak. Hoc est prima ecclesia catholica amplior Belgradi, nam omnes aliae sunt nonisi parvae ecclesiunculae.

Associatio sacerdotum serbo orthodoxorum diebus 31 augusti et 1 septembris congressum habuit Belgradi, cui praeerat dr. Ireneus Gjorgjević, episcopus spalatensis. Questionem de serbicae ecclesiae relatione ad alias religiones et de gravi statu sacerdotum perpendebant. In congressu apparuit et patriarcha serbicus Barnabas qui de excellentia officii sacerdotalis loquebatur. Suam probitatis attenderent ne et praesens congressus evaderet seditiosus sicut ille anni praeteriti in Niš habitus. — Nomine veterum ca-

tholicorum congressum salutavit Nicolaus Kalodjera, parochus vetero catholicus Belgradi, extollens mutuam fraternitatem ecclesiae serbo-orthodoxae et vetero catholicae. Nomine associationis deumorantium (bogomoljci) salutem dixit Dna Krnic-Pelcš. Sacerdotes rogavit ne irascerentur missionibus deumorantium, sed ut permitterent eis iterum missiones in ruribus et vicis renovare.

Paroecia S. Cyrili et Methodii in suburbio Čukarice Belgradi. Ionge in loca civitati vicina extenditur. Hoc vero anno auctus est ambitus eius annexione rurium Lajkovac, Lasarevac, et Arandelovac. Cura huius paroeciae commissa est „Sacerdotibus Missionum" (Les Lasaristes). In Lajkovac catholici (circa 40 familiae) consilium ecclesiasticum constituerunt cuius erit cura sacerdoti advenienti necessaria praeparare pro divino officio.

Congressus Pastorum Ecclesiae dieb. 18—20 mensis novembris huius anni in congressu annuo episcopi catholici Iugoslaviae in civitate Zagreb coedunati questiones administrationis ecclesiasticae pertractabant. Variae pro bono ecclesiae conclusiones creatae et inter alia sequentia decreta sunt, in quantum e publicis foliis erui potest.

Episcopatus strenuissime condemmat impugnationes quae ab inimicis ecclesiae et ab accatholicis systematice in S. Pontificem et in ecclesiae catholicae sancta proferuntur.

Item enixe exigit ut quaestiones, ecclesiasticae simul ac civilis potestatis competentiae subiectae, mutuo consensu solvantur. Praesertim ut res catheticae instructionis in elementaribus, mediis atque aliis professionalibus scholis ita componatur ut iura ecclesiae necnon parentum sarta et tecta serventur.

In libris scholaribus (textus) quaestiones tractentur tali modo ut nec fides nec mores catholici ledantur et ne veritates historicae depraventur.

Episcopatus item condemnat insultationes ac multiformes vexationes episcoporum ,sacerdotum ac laicorum catholicorum causatas a perversis ac ratione carentibus denuntiationibus, quibus pax ac concordia inter ecclesiasticam ac civilem potestatem destruitur.

Postremo Episcopatus sacerdotibus ac fidelibus cordi ponit actionem caritativam nempe ut fratribus nostris in necessitate constitutis, vitae necessaria pro tempore hiemis imminentis provideantur...

Upravo je izašla iz štampe u biblioteci „Savremenih pitanja" (Mostar knjiga 36—37) vrlo poučna i korisna knjiga od našeg vrijednog suradnika dra B. Vuco: **Bog, čovjek, Religija.** Ova apologetska razmatranja pisana su lakim stilom i tako bistrim načinom da ih svak može razumjeti, i koji nije posebno upućen u filozofsku terminologiju. Knjigu vruće preporučujemo ne samo katoličkim đacima nego i svakom našem naobraženom čovjeku. Tiskana je kod Hrvatske tiskare Mostar, a ima strana 226. Cijena D 20.

U KORIST NOVE REVIJE DAROVAŠE

Samostan Split Dobri D 160; Samostan Sv. Lovre Šibenik D 40; Dr. J. B. Makarska D 40; O. Kruno Tadin D 40; Samostan Omiš D 150; O. Pavao Silov Šibenik D 40 Mp. O. Bono Škunca provincijal D 1000.

OPUSCULA ET TEXTUS

HISTORIAM ECCLESIAE EIUSQUE VITAM ATQUE DOCTRINAM ILLUSTRANTIA

SERIES SCHOLASTICA

EDITA CURANTIBUS

M. GRABMANN ET FR. PELSTER S. J.

Intendimus hac serie et pro exercitiis scholae et pro lectione privata textus parare ex libris unius vel plurium scriptorum scholasticorum selectos atque etiam quaestiones integras et opuscula, quae apta sunt ad aliquod problema illustrandum. Ea ita eligentur, ut paulatim habeatur apta introductio in praecipuas quaestiones litterarias et speculativas tum philosophiae tum theologiae scholasticae. Hac via diversae scholae et diversa indoles scholasticorum quasi in quodam speculo clare apparebunt.

Textus eligentur ex operibus iam typis impressis, quae tamen hodie nec facile nec sufficienti numero comparari possunt, et ex libris manuscriptis ineditis. Non tamen, generatim saltem, in animo est textum proprie criticum constituere — hoc finem assequendum nimium retardaret et in multis frustraret —; nihil aliud spectamus nisi ut ope optimarum editionum vel quorundam manuscriptorum textum satis accuratum paremus, qui sufficiat usque ad tempus editionis criticae faciendae. Introductione et notis ea communicantur, quae ad textus intelligendos omnino necessaria sunt. Reliqua ulteriori explicationi magistri et exercitationi scholasticae relinquimus. Quivis fasciculus attinget saltem 16 paginas, 64 non facile superabit.

Ex Officina Libraria Aschendorff, Münster i. W.

QUAEDAM IUDICIA
DE COLLECTIONE ET DE SINGULIS FASCICULIS

Au contact de textes philosophiques ou théologiques judicieusement choisis, la pensée ne peut que s'affermir et s'affiner: les ma tres auront plaisir à utiliser, ou meme à expliquer ceux qué leur offre la „série scolastique" des Opuscula et textus; quant aux étudiants de nos facultés ou de nos séminaires, nul d'entre eux ne devrait se priver du profit qu'il trouverait à les lire et à les méditer. *E. Vansteenberghe: Revue des sciences religieuses Université de Strasbourg 1931.*

Ich glaube, daß sich diese Hefte als ein ausgezeichnetes Hilfsmittel in akademischen Seminarübungen bewähren werden. Sie sind bequem zu lesen, billig und gewähren durchweg einen vorzüglichen Einblick in die scholastische Denk- und Beweismethode. Sie werden bei dem neuerdings wieder erwachten Interesse an der scholastischen Philosophie und Theologie im akademischen Unterricht beider Konfessionen gewiß gute Dienste leisten. *R. Seeberg: Theologische Literaturzeitung 1930.*

Fasc. I. S. THOMAE AQUINATIS *De ente et essentia* opusculum edidit Ludovicus Baur. 60 p. RM. 1.08.

Cette édition, faite d'après 8 manuscrits des XIIIe et XIVe siécles, remplacera avantageusement les nombreuses mais fautives éditions d'un des principaux ouvrages de jeunesse du Docteur Angélique. Elle est tout indiquée pour l'usage classique là où le professeur veut intier ses élèves à la métaphysique thomiste.

A. Van Hove: Revue d'Hist. Ecclés. 1926.

Fasc. II. GUIDONIS TERRENI *Quaestio de magisterio infallibili Romani Pontificis*, quam edidit P. Bartholomaeus M. Xiberta O. Carm. 32 p. RM. 0.72.

Publication déstinée aux étudiants et dont les maîtres doivent non moins se féliciter. Car cet opuscule, outre qu'il révèle un ancêtre oublié du dogme défini au concile du Vatican, est des plus instructifs pour montrer sous quelle forme précise se posait alors la question du suprême magistère pontifical.

J Rivière: Revue des Sciences Religieuses 1929.

Fasc. III. S. THOMAE DE AQUINO *Quaestiones de natura fidei* (ex commentario in libri tertii sententiarum distinctiones 23 et 24) secundum fidem manuscriptorum denuo edidit Franciscus Pelster S. J. 64 p. RM. 1.08.

Fasc. IV. GABRIELIS BIEL *Quaestiones de iustificatione*, quas edidit Carolus Feckes. 64 p. RM. 1.08.

The Quaestiones de Justificatione of Gabriel Biel, are of great importance, not only because Biel was a widely recognized exponent of Occam's philosophy, but also because of the strong influence he exercised on Luther . . . The brochures of these two series are so modest in price that they might well be in the hands of every member of the American Catholic Philosophical Association.

G. Lacombe: The New Scholasticism 1930.

Fasc. V. THOMAE DE SUTTON O. P. *Quaestiones de reali distinctione inter essentiam et esse* secundum fidem manuscriptorum primum edidit Franciscus Pelster S. J. 64 p. RM. 1.08.

Fasc. VI. DURANDI DE S. PORCIANO O. P. *Quaestio de natura cognitionis (II Sent. [A] d. 3 q. 5) et Disputatio cum Anonymo quodam nec non Determinatio* HERVEI NATALIS O. P. *(Quol. III q. 8).* Ad fidem manuscriptorum edidit Josephus Koch. 76 p. RM. 1.20.

Diese kleinen Abhandlungen geben uns wertvolle Einblicke in die Psychologie des Mittelalters: namentlich wird die Quaestio des Durandus Interesse finden, da die Notwendigkeit der Annahme eines intellectus agens auch heute viel umstritten ist und weil gerade diese unerwartete Stellungnahme die originelle Art dieses Mannes kennzeichnet.

J. Santeler: Zeitschr. f. Kath. Theol. 1930.

Fasc. VII. *Tractatus de sex principiis* GILBERTD PORRETANO adscriptus. Ad fidem manuscriptorum denuo edidit Albanus Heysse O. F. M. 36 p. RM. 0.80.

La publication du fascicule VII par le P. Heysse de Quaracchi, nous rend dans sa teneur primitive un classique de la philosophie qui a formé toutes les générations médiévales, mais que l'édition de Migne avait reproduit dans le remaniement rédactionnel dont il avait été affligé par les humanistes de la Renaissance.

J. de Ghellinck: Nouvelle Revue Théologique 1929.

Fasc. VIII. DURANDI DE S. PORCIANO O. P. *Tractatus de habitibus. Quaestio quarta [De subiectis habituum].* Addita quaestione critica anonymi cuiusdam ad fidem codicum manuscriptorum edidit Josephus Koch. 80 p. RM. 1.35.

Fasc IX. GUALTERI CANCELLARII *et* BARTHOLOMAEI DE BONONIA O. F. M. *Quaestiones ineditae de assumptione B. V. Mariae.* Quas ad fidem manuscriptorum edidit Augustinus Deneffe S. J. 60 p. RM. 1.08.

A contribuição do P. Deneffe, ao vulgar od inéditos dêstes dois teológos medievais, não poderá deixar de ser de interêsse para os que se dedicam à Mariologia.

Broteria 1931.

Fasc. X. *Quaestio de universali secundum viam et doctrinam* GUILELMI DE OCKHAM. Quam ex Cod. Vatic. Palat. 998 edidit Martinus Grabmann. 40 p. RM. 0.86.

Cum ipse Guilelmus de Ockham, nominalismi seu terminismi saeculi XIV praecipuus instaurator, subtiliter et diffusius de universalibus in suis operibus tractet, cum gaudio et fructu amplectentur philosophi illius doctrinae compendium, a discipulo quodam Guilelmi de Ockham, anno 1362, exaratum, et nunc primo a Prof. Dr. M. Grabmann ex cod Vatic. Palat. 998 in lucem prolatum . . . Illis publicationibus alumnis et magistris nova et optima subjecta praebentur pro exercitationibus scholasticis, tam historicis quam systematicis.

P. Amédée Tertaert O. M. Cap.: Ephemerides theologicae Lovanienses 1931.

Fasc. XI. HENRICI DE LÜBECK O. P. *Quaestiones de motu creaturarum et de concursu divino* ad fidem manuscriptorum primum edidit Franciscus Mitzka S. J. 63 p.

DE RELIGIOSIS

ad normam Codicis Juris Canonici

edidit P. TIMOTHEUS SCHÄFER O. M. Cap.

Altera editio aucta et emendata. XVI et 972 p. 28.— RM, comp. 30.— RM.

Recensiones ad secundam editionem quod attinet

Clarissimus Auctor hanc alteram editionem „auctam et emendatam" vocat. Et vere si ad numerum paginarum tantum attendamus, haec altera editio 245 paginas plus exhibet quam prior. Sed et si textum inspiciamus, statim apparet, P. Schäfer summa diligentia ac continuo labore plures quaestiones fusiori calamo tractasse, textum primitivum in multis recognovisse atque emendasse, multisque additionibus auxisse, ratione praesertim habita declarationum ac responsionum Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos necnon decisionem S. Congregationis de Religiosis; ubi vero quaedam minus clara videbantur, ea nunc Auctor maiori perspicuitate proposuit. Nec praetereundum, cl. Scriptorem huic novae editioni quinque addidisse indices, et indicem analyticum ob diversos typos adhibitos magis perspicuum evasisse. Quae omnia hoc compendium maxime commendant, illudque magis magisque aptum reddunt ut tanquam textus in praelectionibus adhibeatur.

Commentarium ordinis fratrum minorum conventualium, 1931.

L'opera dello Schäfer si presenta davvero como capolavoro nelle già ricca letteratura intorno al Diritto dei Religiosi e noi le auguriamo la massima diffusione tanto per le scuole quanto per lo studio privato.

Studi francescani, 1932.

Todos los elogios que a la edición anterior tributamos, ténganse por reproducidos aquí, aumentados, y por corregidos los reparos que le hicimos.

Ciencia Tomista, 1932.

Són certament abundosos els tractats moderns sobre aquest tema. La caracteristica del P. Schäfer és el d'ésser el més complet de tots ells.

El bon pastor, 1931.

Répétons que nulle part on ne trouvera une telle abondance de renseignements en cette matière et que l'ouvrage sera de la plus grande utilité à tous les canonistes et à tous les supérieurs religieux. Aux élèves qui utiliseraient ce texte, le professeur n'aurait plus rien à dire. C'est un mérite de ce livre d'avoir plus rien d'un compendium.

Nouvelle revue théologique, 1932.

Il a tout ce qu'il faut pour obtenir une large diffusion et rendre aux travailleurs les plus signalés services. *Revue des sciences religieuses, 1932.*

Ex Officina Libraria Aschendorff, Münster i. W.

5. 32. 10000

Svoj k svome!

Jedina odlikovana tvornica voštanih svijeća

Čular Grgo — Šibenik

Diplomirani pčelar i voštarski majstor

Počasna diploma
Ruma 1909.
Sarajevo 1923.

Trgovina finog vrcanog meda sa vlastitog pčelinjaka

Počasna diploma i srebrena medalja
Split 1925.
Počasna diploma i zlatna medalja
Dubrovnik 1926.

Izradba umjetnog saća sa najmodernijim spravama.

Odgovorni urednik i predstavnik izdavača: O. Bernardin Topić — Šibenik ul. Fra Andrije Kačića 97 — Izdaje: Konsorcij „Nove Revije", Makarska (O. A. Cikojević), Tiskara „Kačić" — Šibenik (O. B. Buljević)